

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ**

**Науково-методичні основи
модернізації освітньої діяльності у
вищих навчальних закладах
післядипломної педагогічної освіти**

Навчальний посібник

Київ — 2014

ББК 74.7

*Схвалено і рекомендовано до друку вченою радою
Університету менеджменту освіти НАПН України
(протокол № 2 від 19 березня 2014 р.)*

Рецензенти:

Г. А. Дмитренко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління персоналом Університету менеджменту освіти НАПН України;

О. М. Спірін, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти навч. посіб. / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхоцька [та ін.] ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — К., 2014. — 177 с.

У посібнику представлено основні результати науково-дослідної роботи «Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій».

Наведено результати аналізу стану післядипломної педагогічної освіти, обґрунтовано необхідність модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти, описано структурно-функціональна модель модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО та алгоритм і технологія впровадження її компонентів у підвищення кваліфікації педагогічних працівників та ін.

У додатках представлено Положення про підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти НАПН України.

Для керівників освіти, викладачів навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти, слухачів курсів підвищення кваліфікації, аспірантів.

ББК 74.7

© В. В. Олійник, В. О. Гравіт,
Л. Л. Ляхоцька, О. М. Самойленко,
С. Ю. Хасіневич, А. Л. Кліменко,
С. В. Антощук, Т. І. Сябрук, 2014

© УМО НАПН України, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ	
1.1. Відкриті освітні системи в післядипломній педагогічній освіті: організаційно-педагогічний аспект	9
1.2. Проблеми модернізації освітньої діяльності післядипломної педагогічної освіти	22
1.3. Основні напрями модернізації освітньої діяльності в післядипломній педагогічній освіті	31
1.3.1. Загальні положення	31
1.3.2. Нормативно-правове забезпечення	34
1.3.3. Інформатизація освітньої діяльності у ВНЗ ППО	35
1.3.4. Упровадження очно дистанційної форми навчання	36
1.3.5. Модернізація освітньої діяльності у ВНЗ ППО на засадах ЄКТС..	41
1.3.6. Педагогічний контроль та оцінювання його результатів	44
Питання для самоконтролю	50
Література для самоосвіти	50
РОЗДІЛ 2 НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	
2.1. Структурно-функціональна модель модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти та алгоритм її впровадження	52
2.2. Інформатизація освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти	63
2.3. Модернізація освітнього процесу у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти на засадах кредитно-модульної організації навчального процесу та очно-дистанційної форми навчання	78
2.4. Основи педагогічного контролю та оцінювання результатів підвищення кваліфікації слухачів	92
Питання для самоконтролю	100
Література для самоосвіти	100

РОЗДІЛ 3	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	
3.1.	Нормативне, методичне та дидактичне забезпечення модернізації освітнього процесу у ВНЗ ППО	103
3.2.	Нові підходи до планування навчального процесу у ВНЗ ППО ...	114
3.3.	Хмарні технології у забезпеченні самостійної роботи слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації	
	Питання для самоконтролю	
	Література для самоосвіти	

ДОДАТКИ

Додаток 1	Положення про підвищення кваліфікації керівних, науково- педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти.....
-----------	---

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВНЗ — вищий навчальний заклад;
ВНЗ ППО — вищі навчальні заклади післядипломної педагогічної освіти;
ДН — дистанційне навчання;
ДО — дистанційна освіта;
ЄКТС — (European Credit Transfer System) — Європейська кредитно-трансферна система;
ІДС — індивідуальні навчальні досягнення слухача;
ІЗС — індивідуальні заняття слухачів;
ІНДЗ — індивідуальні навчально-дослідні завдання;
ІОС — інформаційно-освітнє середовище;
ІППО — інститути післядипломної педагогічної освіти;
КМСОНП — кредитно-модульна система організації навчального процесу;
КП — консультативний пункт;
КСОНП — курсова система організації навчального процесу;
НАПН — Національна академія педагогічних наук України;
НДР — науково-дослідна робота;
ОПП — освітньо-професійна програма;
ПК — підвищення кваліфікації;
ПО — післядипломна освіта;
ППО — післядипломна педагогічна освіта;
ПСОНП — предметна система організації навчального процесу;
СРЗ — самостійна робота слухачів.
СРС — самостійна робота слухача;
УМО — Університет менеджменту освіти;
ЦППО — Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти.

ВСТУП

Приєднання України до Болонського процесу (2005 р.), підписання угоди про асоціацію з Європейським союзом обумовлює необхідність реформування національної системи освіти на засадах європейських підходів та технологій.

У першу чергу це стосується підготовки нової генерації педагогічних кадрів, що здатні вчити та виховувати тих, хто навчається (учні, студенти, слухачі) по європейськи, на основі передових педагогічних теорій та освітніх технологій.

Це завдання мають вирішити вітчизняні педагогічні університети. Однак процес підготовки педагогічних кадрів сучасної формації тривалий (5 років – навчання, 2 роки – адаптація) та інерційний.

Більш мобільна та менше інерційна система післядипломної педагогічної освіти (далі – ППО). Вона базується на діючих педагогічних кадрах та здійснює їх осучаснення шляхом підвищення кваліфікації, перепідготовки та стажування.

Але існуюча система ППО не повною мірою відповідає сучасним вимогам та потребує реформування, де одним із суттєвих напрямків є модернізація освітньої діяльності.

Як відомо, освітня діяльність в ППО – це діяльність навчальних закладів ППО щодо забезпечення підвищення кваліфікації, спеціалізації, перепідготовки та стажування педагогічних працівників, задоволення їх професійних потреб і інтересів. Її якість визначається рівнем організації освітнього процесу в ВНЗ ППО відповідно до діючих стандартів післядипломної педагогічної освіти [].

Основу освітньої діяльності складає освітній процес, що відображає інтелектуальну, творчу діяльність, що відбувається в навчальному закладі через систему науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на передачу засвоєння, примноження та виконання знань, вмінь, компетенцій у педагогічних працівників [].

Основними компонентами освітнього процесу є форми навчання та форми організації освітнього процесу: навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка та контрольні заходи.

Загалом модернізація освітньої діяльності в ВНЗ ППО передбачає удосконалення видів діяльності навчального закладу шляхом позитивних змін в навчальних заняттях, самостійній роботі, практичній підготовці та контрольних заходах.

Аналізуючи реальний стан розвитку післядипломної педагогічної освіти як складової національної освітньої системи та ураховуючи вимоги сьогодення, в Університеті менеджменту освіти (далі – УМО) на замовлення Національної академії педагогічних наук України (далі – НАПН України) у січні 2012 року було відкрито держбюджетну прикладну науково-дослідну роботу за темою *«Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій»*, метою якої було:

розроблення та апробація в реальному навчальному процесі науково-методичних основ модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти

Дослідження проводилися за такими напрямками:

- відкриті освітні системи в післядипломній педагогічній освіті;
- проблеми модернізації освітньої діяльності в ППО;
- основні напрями модернізації освітньої діяльності в ППО;
- модернізація освітньої діяльності в ППО на основі очно-дистанційної форми навчання та кредитно-модульної системи організації навчального процесу;
- оцінювання результатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників на основі модернізованих систем педагогічного контролю та діагностики та ін.

В результаті досліджень було розроблено науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО, що забезпечувало можливість значного підвищення якості та ефективності підвищення кваліфікації керівних,

науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти на засадах сучасних підходів та технологій.

Головним висновком за результатами наукових досліджень є те, що модернізація освітньої діяльності у ВНЗ ППО давно назріла, вимагає системного комплексного підходу та наукового обґрунтування.

У цьому посібнику наведено основні результати виконання НДР, обґрунтовано необхідність модернізації освітньої діяльності ВНЗ ППО, висвітлено її модель, алгоритм та технологія впровадження в освітню діяльність навчального закладу.

Матеріали посібника представляють інтерес для тих, хто причепний до проблеми модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО: співробітників МОНУ, керівництву та викладачам ВНЗ ППО, слухачам, аспірантам тощо.

РОЗДІЛ 1

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

1.1 Відкриті освітні системи в післядипломній педагогічній освіті: організаційно-педагогічний аспект

Однією із світових тенденцій розвитку освіти кінця XX століття та початку XXI століття є перехід до освітніх систем відкритого типу.

В.Ю.Биков виокремлює три взаємообумовлених та взаємопов'язаних причини появи такого феномену, як відкрита освіта.

Перша причина. Об'єктивні процеси розвитку суспільства висувають нові вимоги до рівня освіти людей, характеру та темпів отримання ними освіти.

Друга причина – це нові індивідуальні потреби суб'єктів навчання щодо забезпечення особистого розвитку та характеру здобуття якісної освіти в сучасних умовах.

Третя причина – пов'язана з новими можливостями системи освіти, що знаходять відображення в розвитку змісту навчання та його особистісною орієнтованістю у поглибленні процесів демократизації та інтеграції освіти, її широкомасштабної інформатизації та ін. [1].

У сучасних умовах існує необхідність забезпечення рівності доступу до якісної освіти як в глобальному масштабі, так і внутрішньо кожної країни відповідно до концептуальних документів ЮНЕСКО.

Традиційна система освіти з її жорсткою регламентацією прийому абітурієнтів до ВНЗ, високою вартістю навчання, негнучкістю вже не може упоратися із зростаючим попитом, не забезпечує рівність доступу до вищої освіти. Тому перехід національних систем освіти на системи відкритого типу низки країн (США, Британія, Австрія тощо) є одним із пріоритетів державної політики в галузі освіти.

Методологічна модель відкритої освіти передбачає:

- відкритість освіти у майбутньому;
- інтеграцію всіх способів пізнання людиною світу;
- розвиток та включення в процеси освіти синергетичних уявлень про відкритість освіти, цілісність та взаємопов'язаності людини, природи та суспільства;
- вільне користування інформаційними ресурсами;
- особистісну спрямованість процесу навчання;
- розвиток інформаційної культури;
- процес постійного пошуку, зміни і формування нових орієнтирів та цілей;
- партнерства викладача й студента (учня).

Перехід до моделей відкритої освіти вимагає принципових змін в організації, змісті та структурі національних систем освіти.

Будь-яка система освіти – це сукупність взаємодіючих структур: освітніх програм і державних освітніх стандартів; мережі освітніх закладів та органів управління освітою.

У якості освітніх закладів в системах відкритої освіти за кордоном є особлива категорія ВНЗ – мегауніверситети (відкриті мегауніверситети).

Термін «мегауніверситет» введено до наукового обігу в 1996 році віце-канцлером відкритого університету Великобританії сером Джоном Деніелом [1].

Формальна ознака мегауніверситету – кількість студентів понад 100 тис. осіб і більше. Але це ще не все.

З позиції М. П. Карпенка мегауніверситети це ВНЗ нової формації: нова технологія навчання → нова дидактика навчання → нова організація навчання (розподільчий тип ВНЗ: адміністративне ядро + мережа навчальних центрів).

У табл. 1.1. наведено дані 24 найбільших мегауніверситетів світу, а в табл. 1.2. зазначені мегауніверситети з найбільшою кількістю навчальних центрів.

Таблиця 1.1

Найбільші мегауніверситети світу (за О.М.Карпенко)

Країна	кількість мегаВНЗ	кількість студентів, тис. осіб		відсоток студентів мегаВНЗ у загальній кількості студентів країни
		у країні (2005)	у мегаВНЗ (2004-2007)	
Пакистан	1	783	456	58,2
Бангладеш	1	912	433	47,5
Туреччина	1	2106	884	42,0
Південна Африка	1	735	250	34,0
Таїланд	2	2339	611 (430+181)	26,1
Індія	5	11777	2718 (1800+450+ 218+150+100)	23,1
Китай	2	21336	2401 (2300+101)	11,2
Індонезія	1	3640	400	11,0
Іспанія	1	1809	180	9,9
Великобританія	1	2288	204	8,9
Іран	1	2126	183	8,6
Канада	1	1327	100	7,5
Корея	1	3210	196	6,1
Франція	1	2187	120	5,5
США	2	17272	541 (280+261)	3,1
Японія	1	4038	100	2,5
Росія	1	9020	183	2,0
У світі	24	137870	9960	7,2

Мегауніверситети з найбільшою кількістю навчальних центрів

Країна	Назва мегаВНЗ	рік заснування	кількість навчальних центрів
Китай	Китайський центральний телерадіоуніверситет	1979	14734
Індія	Національний відкритий університет ім. Індіри Ганді	1985	1804
	Відкритий університет Яшвантрао Чаван Махараштра	1989	1500
Пакистан	Відкритий університет Алама Ікбал	1974	1400
Бангладеш	Бангладешський відкритий університет	1992	1000
Росія	Сучасна гуманітарна академія	1992	864

Станом на 2010 рік у світі 24 мегауніверситети в 17 країнах, де навчається приблизно 10 млн. студентів (~ 8% від світової кількості), зокрема:

- 8 найбільших мегауніверситетів у 7 країнах розвиваючого світу з кількістю студентів в кожному понад 400 тис.: Китай, Індія, Туреччина, Бангладеш, Таїланд, Пакистан, Індонезія (~ 7 млн. осіб);
- 16 мегауніверситетів у 13 країнах світу з кількістю студентів від 100 до 400 тис. осіб. 8 мегауніверситетів у економічно розвинутих країнах: США, Корея, Великобританія, Японія, Росія, Іспанія, Франція, Канада та 5 у розвиваючих країнах: Індія, Південна Африка, Іран, Таїланд, Китай.

Аналіз змісту сайтів мегауніверситетів дозволив розробити узагальнену характеристику такого ВНЗ.

1. Мегауніверситет – ВНЗ державної, комунальної та приватної власності розподільного типу з великою кількістю студентів (понад 100 тис. осіб) та мережею навчальних центрів.

2. Характерними ознаками мегауніверситету є:

- відсутність формальних вимог до вступу абітурієнтів до університету.
- Єдиний документ, що має бути наданий – це паспорт;
- велика кількість (сотні) навчальних програм різного призначення, типу, змісту, обсягу тощо;
 - відсутність єдиних стандартних навчальних планів за профілем підготовки. Студенти навчаються за індивідуальними планами за відповідними програмами та з урахуванням загальних вимог університету;
 - переважні форми навчання - дистанційна, очно-дистанційна, заочна;
 - високий рівень організації, змісту, забезпечення та управління самостійною роботою студентів;
 - тьюторський супровід кожного навчального курсу для кожного студента;
 - чіткий, регулярний контроль навчальних досягнень студентів;
 - сучасні методики оцінювання успішності навчання та ін.

В Україні мегауніверситети відсутні. Існуючі в Україні «відкриті університети» наприклад Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» та інші, не повною мірою відповідають світовим та європейським стандартам за певними характеристиками: правила прийому, структура, кількість програм навчання, кількість студентів, організація навчального процесу та ін..

Упровадження принципів та моделей відкритої освіти в освіту України загалом та в післядипломну педагогічну освіту зокрема вимагають наукового опрацювання проблеми та модернізації існуючої системи практично за її основними параметрами: структура, зміст та організація навчального процесу, форма та методи і технологія навчання, нормативне, фінансове та матеріально-технічне забезпечення тощо.

Проблема багатоаспектна, трудомістка, яка не може бути вирішена швидко. Необхідно поетапний підхід, старанний «облік ситуації у державі» та в системі освіти, пошук оптимального вирішення та ін.

Доцільно визначити ВНЗ, який готовий до відповідних перетворень та на його базі провести педагогічний експеримент щодо переходу до системи освіти відкритого типу.

У післядипломній педагогічній освіті таким вищим навчальним закладом, на нашу думку, є Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України, а саме:

- по-перше, ВНЗ безпосередньо підпорядковується Національній академії педагогічних наук України, що гарантує високий рівень наукового керівництва та забезпечення;
- по-друге, Університет має достатню кількість наукових кадрів вищої кваліфікації та великий досвід інноваційних науково-дослідних робіт;
- по-третє, Університет протягом часу понад 10 років здійснює підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників (керівних, науково-педагогічних, педагогічних кадрів освіти), методистів, спеціалістів психологічних служб та ін., накопичив значний досвід інноваційної діяльності в галузі післядипломної педагогічної освіти та загалом готовий до змін;
- по-четверте, в Університеті в 2015 р. планується відкрити держбюджетну НДР за темою «Теоретико-методичні засади проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти», що буде сприяти якісному науковому та організаційному супроводу впровадження технологій відкритої освіти в освітню діяльність.

На першому етапі, на нашу думку, доцільно:

1. Перетворити ДВНЗ «УМО» НАПН України у вищий навчальний заклад розподільного типу. Для цього необхідно ввести в структуру УМО мережу навчально-консультативних центрів (далі – НКЦ) при обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти (далі – ІППО).

Основні функції НКЦ – організаційна, дидактична, методична та консультативне забезпечення навчання студентів та слухачів УМО, що мешкають в даному регіоні. Орієнтовний штат – 5 осіб: начальник, тьютор-консультант – 2; старший лаборант. Розміщення, обладнання, матеріально-технічне забезпечення –

на основі договорів з ІППО. Фінансування за рахунок надання платних освітніх послуг Університетом.

2. На протязі 1-2 років кожний інститут УМО (ЦППО, ІМП, ІПОПП) розробляє комплекти нових навчальних програм, що враховують вимоги принципів відкритої освіти. З цією метою кожний інститут формує групи розробників із найпідготовленіших викладачів.

Загальні вимоги до навчальних програм нового покоління (структура, зміст, обсяг та ін.) розробляють лабораторії науково-дослідного інституту Університету (далі – НДІ) та після обговорення затверджується Науково-методичною радою.

Нове покоління навчальних програм має задовольняти основним професійним потребам студентів та слухачів як за змістом, методам, технологіям та їх реалізації на основі індивідуальних пізнавальних траєкторій.

Програми затверджуються вченою радою УМО та розміщуються на сайтах інститутів.

Навчання студентів та слухачів за навчальними програмами нового покоління має відбуватися за різними формами (очна, заочна, дистанційна, очно-дистанційна), за різними методами та технологіями, в тому числі на основі дистанційних курсів навчальних дисциплін і навчальних модулів та ін.

3. Для підвищення доступу навчання в ІМП УМО необхідно повною мірою використовувати досвід зарубіжних відкритих університетів щодо спрощення формальних правил прийому абітурієнтів, приближення навчання до місця проживання студентів на базі навчально-консультативних центрів, використання сучасних технологій дистанційного навчання.

Реалізація перерахованих вище заходів створять сприятливі умови для значного збільшення кількості студентів в ІМП та поліпшення фінансового стану Університету.

Комплектування слухачами ЦППО та ІПО доцільно здійснювати як на основі існуючої системи (заявки, плани-графіки та ін.), так і шляхом значного збільшення масштабів виконання індивідуальних замовлень на підвищення кваліфікації, в тому числі на платній основі.

Оформлення на навчання слухача-індивідуальника здійснюється в УМО відповідно до заявки на підвищення кваліфікації з вибраної ними програми та надання квитанції про сплату навчання.

Слухач-індивідуальник закріплюється за тьютором-консультантом НКЦ, який керує його підвищенням кваліфікації відповідно до індивідуального навчального плану.

4. Для нормативно-правового забезпечення з переходом в освітній діяльності до систем відкритого типу необхідно відкоригувати основні документи Університету (статут, низка положень, інструкцій тощо), а також розробити та затвердити низку принципово нові документи.

У першу чергу необхідно розробити:

1. Положення про: навчально-консультативний центр; організацію навчального процесу; підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти; куратора (викладача)-тьютора та ін.

2. Правила прийому, плани комплектування, плани-графіки підвищення кваліфікації педагогічних працівників, інструкції з планування й обліку навчального навантаження науково-педагогічних працівників Університету та ін..

3. Дидактичне та методичне забезпечення освітньої діяльності необхідно розробити на основі вимог принципів і моделей відкритої освіти та з врахуванням можливості її використання студентами/слухачами за дистанційною формою навчання в синхронному або асинхронному режимах.

Розроблення дидактичних і методичних матеріалів нового покоління – це складний, важкий, затратний процес, що вимагає якісного планування, високої організації, кваліфікованих виконавців та ін..

4. Матеріали дидактичного та методичного забезпечення навчального процесу: підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, тексти лекцій, методичні інструкції та рекомендації, орієнтовний перелік тем випускних робіт тощо, що розроблені в Університеті або в інших ВНЗ, рекомендовано використовувати тільки після їх затвердження науково-методичною радою УМО НАПН України.

5. Матеріали структуруються за програмами підготовки/підвищення кваліфікації, розміщуються на відповідних сайтах (Університет, інститут, кафедри), доступ до яких студентів/слухачів здійснюється тільки після їх зарахування на навчання. Іншими словами, програми навчання знаходяться на сайтах у відкритому доступі, а дидактичні та методичні матеріали до них – в регламентованому.

Доцільно також на кожен навчальну групу мати навчально-методичні комплекси у паперовому вигляді за типом, що використовують в «кейс»-технологіях дистанційного навчання.

Навчально-методичні комплекси, що враховані до вартості навчання, використовуються студентами/слухачами після їх зарахування на навчання. Можливий варіант видачі студентам/слухачам навчально-методичних комплексів на тимчасове користування (на термін навчання).

Формування якісного дидактичного та методичного забезпечення освітньої діяльності у Відкритому університеті менеджменту освіти можливе за наявності:

- чіткої, грамотної організації процесу розроблення дидактичних і методичних матеріалів, компетентного керівництва та персональної відповідальності посадовців за результати (перший проректор, директори інститутів, керівники лабораторій, творчих колективів, відповідальних виконавців).
- прозорого механізму контролю результатів формування дидактичного та методичного забезпечення навчальних програм;
- цільової Програми розроблення дидактичного і методичного забезпечення освітньої діяльності в Університеті, що затверджена вченою радою та введена в дію наказом ректора.

Отже, якісне дидактичне і методичне забезпечення кожної навчальної програми нового покоління – обов'язкова умова переходу Університету на систему навчання відкритого типу.

6. Основними формами навчання в Університеті (відкритому) мають бути заочна, заочно-дистанційна, дистанційна, очно-дистанційна.

Зазначені форми навчання підвищення кваліфікації педагогічних працівників розглянуті в працях В. В. Олійника, В. О. Гравіта, Л. Л. Ляховської та ін. [4].

З 2005 р. основною формою навчання в Університеті є очно-дистанційна. Накопичений досвід підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних та педагогічних працівників за очно-дистанційною формою навчання дозволяє зробити обґрунтований висновок про доцільність її застосування і в системі освіти відкритого типу.

Нові можливості очно-дистанційної форми навчання при підвищенні кваліфікації педагогічних працівників будуть розглянуті в розділі 2 цього навчального посібника.

Форми організації освітнього процесу при переході Університету на систему навчання відкритого типу доцільно, на нашу думку, зберегти ті, що прописані в законі України «Про вищу освіту». Навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка та контрольні заходи. Стосовно підвищення кваліфікації педагогічних працівників вони розглядаються в працях В. В. Олійника, В. О. Гравіта, Л. Л. Ляховської та ін. [1; 2; 4].

Нове наповнення їх змісту стосовно підвищення кваліфікації педагогічних працівників в УМО, обумовлено переходом до системи навчання відкритого типу, буде розглянуто в розділі 2 даного навчального посібника.

Систему організації навчального процесу необхідно прийняти кредитно-модульну, що застосована більшістю ВНЗ Європи. Її зміст стосовно підвищення кваліфікації педагогічних працівників буде розглянуто в розділі 2.

В. В. Олійник зазначив, що будь-яка система підвищення кваліфікації характеризується за трьома показниками, а саме: базовими, педагогічними, організаційними [8].

Базові показники – основна характеристика системи. Її структура представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Структура показників системи підвищення кваліфікації працівників

Різні аспекти у системах підвищення кваліфікації працівників розглянуті в працях В. Маслова, В. Максимової, О. Мухачової, В. Олійника та ін.. Базові показники використовують при аналізі систем підвищення кваліфікації, а також при їх проектуванні.

Педагогічні показники характеризують основні параметри освітньої діяльності в системі підвищення кваліфікації, а саме: форми навчання та організації навчального процесу; освітні стандарти; наукове, нормативне, дидактичне, методичне, інформаційне, кадрове забезпечення та ін.

Стосовно до системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників більшість аспектів її розвитку розглядаються в працях В. Олійника, В. Гравіта, Л. Ляховської та ін.

Організаційні показники характеризують структуру та рівні системи, порядок комплектації, управління, фінансування, матеріально-технічного забезпечення тощо. Особливу значущість при цьому має юридичне оформлення

системи як цілісної структури та нормативне забезпечення її функціонування та розвитку.

На основі показників системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, діючий в УМО НАПН України, доцільно розробити структурно-функціональну модель переходу Університету до ВНЗ розподільного типу – Відкритому університету менеджменту освіти (далі ОУМО). Один із варіантів такої моделі представлено на рис. 1.2.

Із моделі випливає, що для перетворення Університету менеджменту освіти у Відкритий університет менеджменту освіти необхідно провести не так і багато заходів. Найсуттєвішими з них – це організація мережі обласних навчально-консультативних пунктів на базі інститутів ППО та розроблення нового покоління навчально-методичних документів (навчальні програми, навчальні плани та ін.) з одночасним збільшенням їх кількості та різноманітності.

Принципово важливо те, що розвиток ВНЗ ППО тільки тоді значимий, коли його кінцевий стан буде суттєво відрізнятися від вихідних позицій. Часті перетворення та вдосконалення поліпшать якість освітньої діяльності, але завдання в цілому не вирішать.

Тому, головним завданням розвитку Університету менеджменту освіти на період до 2018 р. слід вважати, на нашу думку, його поетапне перетворення в Відкритий університет менеджменту освіти шляхом модернізації сучасних педагогічних і інформаційних технологій, впровадження в навчання принципів і моделей відкритої освіти.

З цією метою для УМО доцільно розробити та подати до Президії НАПН України та МОНУ обґрунтовані пропозиції вченої ради про перетворення Університету менеджменту освіти у Відкритий університет менеджменту освіти східноєвропейського типу.

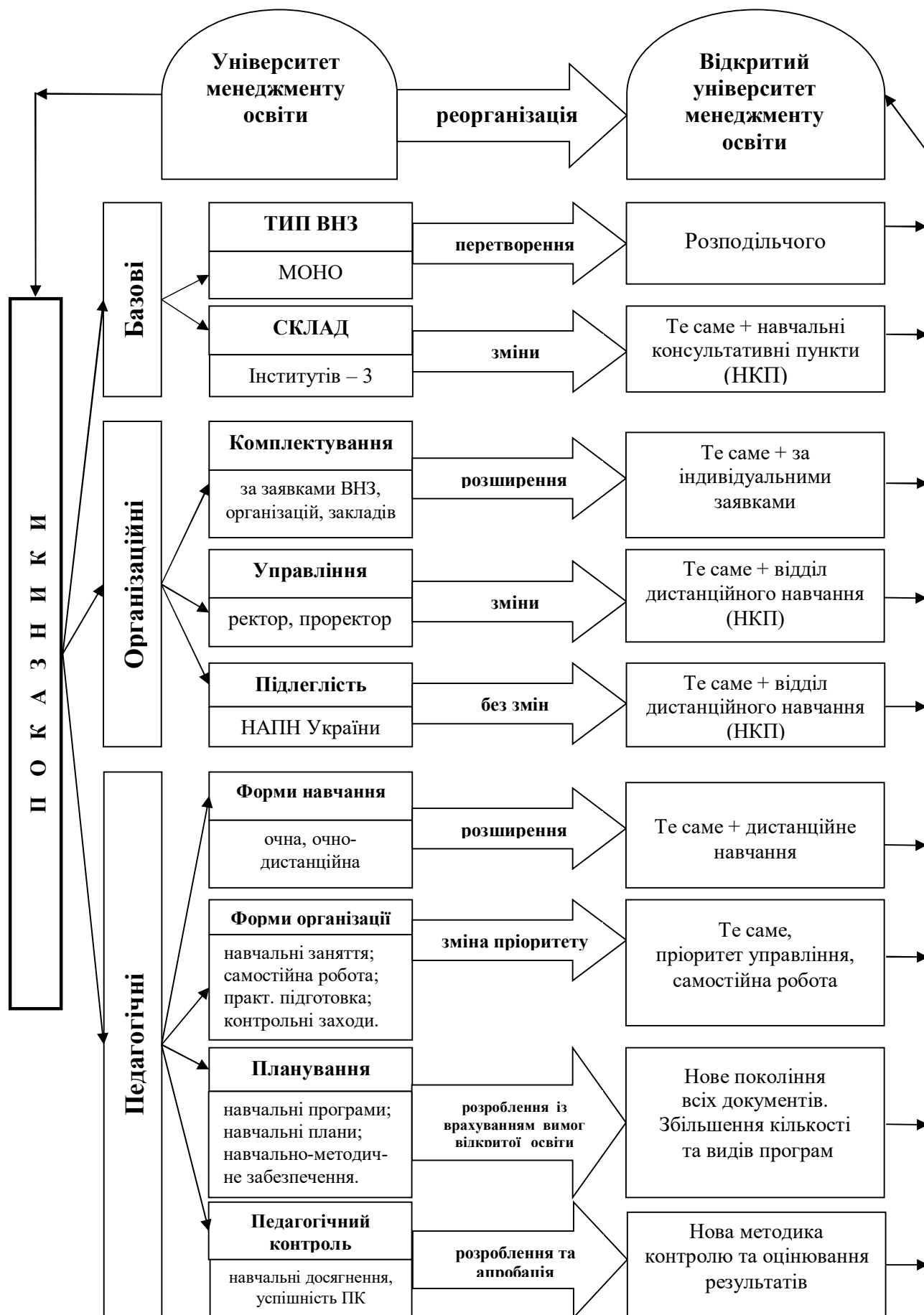

Рис. 1.2. Варіант структурно-функціональної моделі переходу УМО НАПН України до Відкритого університету менеджменту освіти

При прийнятті відповідного погодженого рішення успіх перетворень буде залежить від волі керівництва, підтримки колективу, якості та ефективності управління тощо.

Наявність в системі ППО Відкритого університету східноєвропейського типу підніме її престиж, підвищить якість післядипломної педагогічної освіти керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти.

1.2. Проблеми модернізації освітньої діяльності післядипломної педагогічної освіти

Реформування освіти в Україні відповідно до вимог постіндустріального (інформаційного) суспільства та ідей Болонського процесу неможливе без якісного кадрового забезпечення. З цієї точки зору підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів є об'єктивно необхідною умовою успішного вирішення завдань, що стоять перед вітчизняною освітою. Насамперед це впливає із зрослих вимог до кадрового складу навчальних закладів, готових взяти активну участь у реформуванні освіти та здатних це зробити якісно й ефективно.

Традиційна післядипломна освіта взагалі та післядипломна педагогічна освіта, зокрема, виконати це завдання у повному обсязі не можуть за певних причин. Головною тут є невідповідність фахового зростання спеціалістів сучасним вимогам суспільства та найближчим перспективам розвитку країни. Як наслідок, необхідна модернізація післядипломної освіти взагалі і в цілому її освітньої діяльності.

Завдання, на нашу думку, очевидне й актуальне. Його вирішення потребує проведення відповідних змін у відносно у короткий термін (2-3 роки) і здійснення цього завдання на засадах сучасних світових підходів та технологій.

Успішна модернізація освітньої діяльності у ВНЗ ППО навропрост залежить від вирішення низки проблем, з яких окреслимо наступні:

Проблема перша, головна – це відсутність нормативно-правових основ освітньої діяльності в ППО.

Проблема виникла в результаті відсутності нормативно-правового забезпечення як післядипломної, так і післядипломної педагогічної освіти. Адже немає закону «Про післядипломну освіту», закінчилися невдачею низка спроб розроблення загального для всіх галузей Положення про післядипломну освіту. Науково-методичні основи і нормативно-правове забезпечення освітньої діяльності в ППО досліджуються недостатньо.

Причин такої ситуації багато, але основна, на нашу думку, що практично, ціленаправлено розробленням нормативно-правових основ післядипломної освіти взагалі та післядипломної педагогічної освіти зокрема не займаються ні МОНУ, ні профільні академії наук, ні вищі навчальні заклади. Офіційно не визначена організація-розробник нормативно-правових основ післядипломної освіти, не розроблена відповідна програма тощо. Зараз основна робота ведеться навколо проекту закону України «Про післядипломну освіту», але цього недостатньо без попереднього розроблення підходів до проблеми, без науково-обґрунтованої системи нормативно-правових основ післядипломної освіти, відсутність встановленої номенклатури документів та обґрунтованих вимог до них.

Зрозуміло, що відсутність якісного нормативно-правового фундаменту післядипломної освіти затруднює або навіть виключає можливість кваліфікованого розгляду проблеми нормативно-правового забезпечення освітньої діяльності в ППО в цілому. Тому в контексті даного параграфу ми розглянемо тільки окремі аспекти, що дозволяють, на нашу думку, з'ясувати проблему в цілому.

По-перше, ми вважаємо, що розробляти загальне для всіх галузей Положення «Про післядипломну освіту» не доцільно, зокрема кожна галузь має свою специфіку.

Зараз необхідно розпочати розроблення галузевих положень про післядипломну освіту. Тим паче, що такі можливості є, так як основні галузі мають профільні академії наук, вищі навчальні заклади (університети, академії,

інститути тощо). Наприклад, розробити проект положення «Про післядипломну педагогічну освіту» можливо протягом року. Проект обговорити за встановленою формою та ввести в дію спільним наказом МОНУ та Президії НАПН України. За наявності такого документу система післядипломної педагогічної освіти отримала б нарешті офіційний статус та нормативно-правові основи свого функціонування та розвитку.

Про доцільність галузевого підходу при розробленні нормативно-правових основ післядипломної освіти ми заявляли неодноразово.

По-друге, необхідна ревізія документів в сфері ППО, скорочення їх кількості (в рази), розроблення науково-обґрунтованого класифікатора тощо. За головними аспектами ППО (освітня діяльність, вищі навчальні заклади, фінансування та ін.) доцільно мати не велику кількість документів (один-два) із якісним інтегрованим змістом, сучасною структурою, невеликим обсягом та чіткою назвою.

На рис. 1.3 представлено варіант системи нормативно-правового забезпечення освітньої діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти. Кінцевий документ системи – Положення про освітню діяльність у вищому навчальному закладі ППО. Документ інтегрований, повинен замінити низку діючих Положень (про організацію навчального процесу, про підвищення кваліфікації педагогічних працівників тощо) та стати головним нормативним документом, що регламентує основні аспекти освітньої діяльності в конкретному ВНЗ ППО.

Центр ваги щодо розроблення конкретних нормативних актів доцільно, на нашу думку, перенести в галузеві академії наук та вищі навчальні заклади (університети) відповідного рівня, що дозволить підвищити їх якість; оптимізує (скоротить) кількість нормативних документів МОНУ. Найбільш доцільний шлях – через держбюджетні науково-дослідні роботи відповідної тематики.

Проблема друга, довічна – існувала завжди та буде існувати надалі. Це, насамперед, «чого» і «як» навчати. Проблема загострюється в періоди

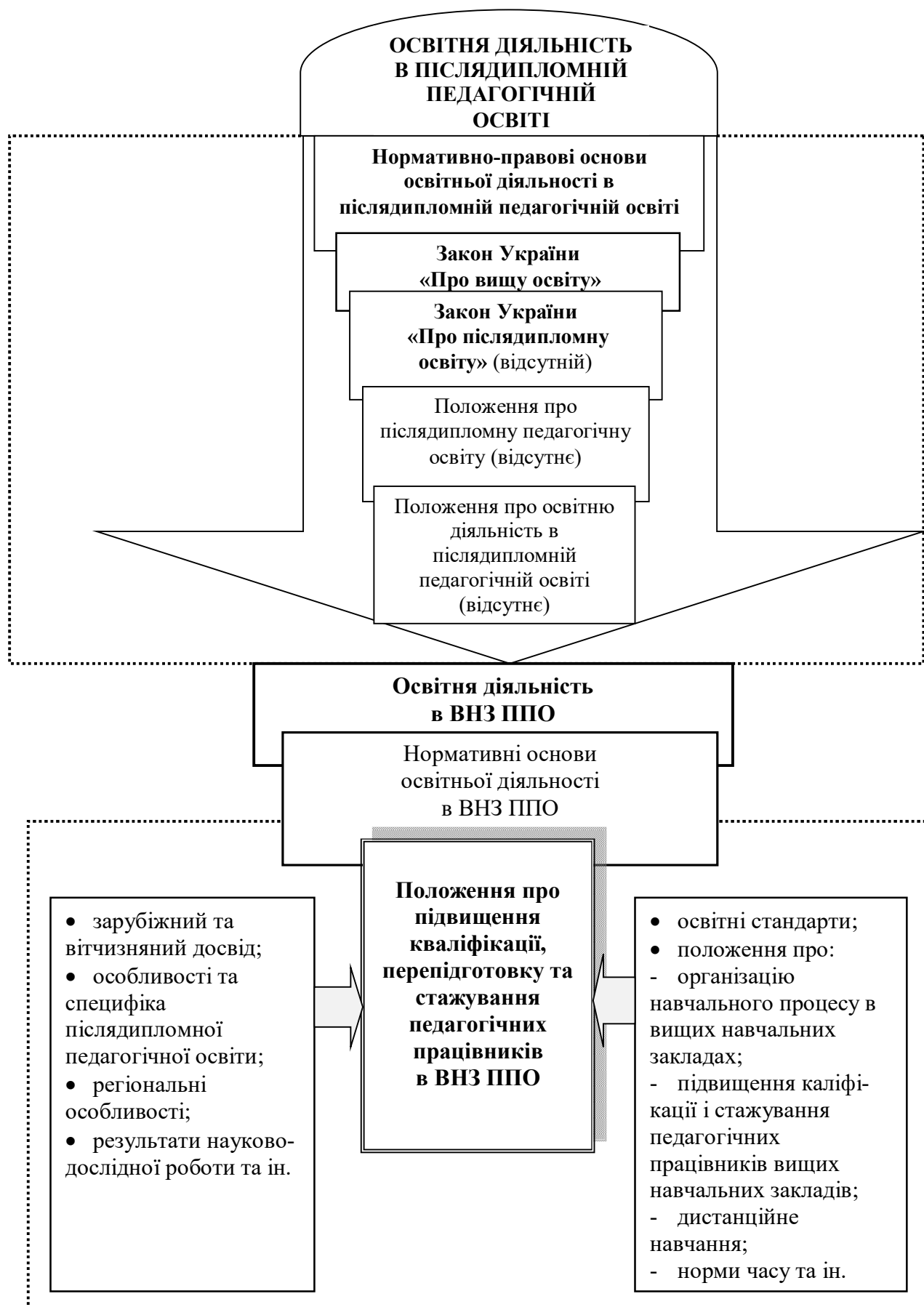

Рис. 1.3. Варіант системи оптимального нормативно-правового забезпечення освітньої діяльності в післядипломній педагогічній освіті

кардинальних змін у суспільстві (глобалізація, зміна соціально-економічних формацій, революція, масштабне реформування тощо).

Для України, головний вектор розвитку якої є євроінтеграція, саме наступав такий період – входження національної системи освіти в європейський освітній простір.

Зміст навчання (чого вчити), як відомо, регламентується навчальними програмами, а організація навчання (як вчити) – навчальними планами.

Тому для реалізації цілей розвитку системи освіти України необхідне нове сучасне покоління навчальних програм і навчальних планів, їх нове науково-методичне забезпечення.

Процес розроблення таких документів складний, тривалий, вимагає чіткої організації та відповідного забезпечення. У його основі, на нашу думку, мають бути: науково-обґрунтована система вимог до змісту та форм документів, чітка організація та порядок розроблення проектів документів (головний виконавець, співвиконавці, орієнтовні строки, експертиза тощо), продумана система управління процедурой та ін.

Стосовно ППО в проблемі змісту та організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників активне співробітництво між замовником і виконавцем. Замовником можуть бути навчальні заклади, органи управління освіти, а також фірми, корпорації будь-якої форми власності, зацікавлені у підвищенні кваліфікації своїх співробітників у сфері педагогіки, психології, організації та забезпечення навчального процесу.

Розроблення навчальних програм та навчальних планів нового покоління для системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників можливо, на нашу думку, за короткий термін при виконанні наступних умов:

- створення чіткої науково-обґрунтованої офіційної класифікації навчальних програм за такими ознаками: призначення/профіль; тривалість підвищення кваліфікації; бюджет часу, форм навчання тощо;
- розроблення загальних науково-обґрунтованих вимог до змісту та оформленню навчальних програм нового покоління, враховуючи останні

досягнення в сфері педагогіки, психології, освітніх технологій, а також принципів та моделі відкритої освіти та позитивний досвід зарубіжних відкритих університетів;

- створення в ППО двохрівневої системи органів експертизи. Перший рівень – штатний центр експертиз, що функціонує на основі самоокупності на базі або Інституту вищої освіти НАПН України або УМО. Другий рівень – експертні комісії при вчених радах ВНЗ ППО, що працюють на громадських засадах. Повинен бути також перелік документів співвідносний з рівнем експертного оцінювання.

У освітньому процесі повинні використовуватися тільки ті навчальні програми та навчальні плани нового покоління, що пройшли експертизу відповідного рівня;

- навчальні плани підвищення кваліфікації нового покоління доцільно, на нашу думку, розробляти двох видів: типові та робочі. Перші розробляються в узагальненому вигляді для укрупнених категорій педагогічних працівників (керівники, науково-педагогічні, педагогічні), другі – для кожної категорії педагогічних працівників. Типові навчальні плани проходять експертизу першого рівня, придивляються один раз на 3 роки, робочі – проходять експертизу другого рівня та щорічно коригуються.

За очно-дистанційною формою навчання замість робочих навчальних планів застосовують по етапні навчально-тематичні плани.

Отже, необхідно зауважити, що модернізація освітньої діяльності в ППО без принципово нових навчальних програм і навчальних планів, що спрямовані на підготовку педагогічних кадрів сучасної формації, неможлива, а стихійність щодо рішення даної проблеми не допустима.

У зв'язку з тим, що розроблення навчальних програм нового покоління вимагає принципово інших підходів до їх змісту та оформленню, було б доцільно в якості зразків використовувати програми аналогічного профілю кращих зарубіжних відкритих університетів.

Проблема третя – об’єктивна необхідність проведення змін щодо термінів та змісту навчання керівних, науково-педагогічних, педагогічних кадрів освіти у процесі їх підвищення кваліфікації.

Освіті постіндустріального (інформаційного) суспільства необхідні креативні працівники, ключовими властивостями яких є оригінальні підходи до вирішення проблем, самостійність пошуку рішення та нестандартне мислення [4].

Термін «креативна діяльність», що широко застосовується в США, тотожний нашому терміну «творча діяльність», якій потрібно та можна вчити слухачів. Тим більше, що термін «творча діяльність» – інноваційна категорія, головний засіб підвищення якості освіти на всіх її ступенях. Можна мати енциклопедичні знання і нічого не вміти. Тому головним у навчанні слухачів у процесі підвищення їх кваліфікації доцільно вважати формування у слухачів здібностей творчої діяльності, опанування новітніми педагогічними технологіями, знаннями і вміннями.

Креативна направленість навчання пов’язана з необхідністю значних змін у традиційних формах організації навчального процесу. Це стосується і видів навчальних занять (не лекції, а дискусії, семінари тощо), організації та змісту самостійної роботи слухачів, їх практичної підготовки, а також змісту та організації педагогічного контролю та методики оцінювання результатів.

У реальному навчальному процесі креативна направленість навчання реалізується через тематику випускних робіт, змісту навчальних модулів вільного вибору слухачами, а також під час тематичних дискусій, семінарів тощо.

Доцільна також практика включити до навчальних планів підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчальних занять дослідницького характеру з проблем модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО, форм, організації та методів навчання дорослих та ін..

Проблема четверта – інформатизація освітньої діяльності ВНЗ ППО.

Інформатизація освітньої діяльності – система взаємопов’язаних змістових організаційних і методичних заходів, що пов’язані із застосуванням інформаційних засобів та технологій у навчальних цілях [6].

Освітня діяльність ВНЗ багатоаспектна за змістом та достатньо тривала. У її структурі присутні технічна, програмна, навчаюча та методична складові. Рівень інформатизації є одним із суттєвих показників рейтингу ВНЗ ППО.

Необхідно визнати, що стан інформатизації освітньої діяльності у ВНЗ ППО не повною мірою відповідає сучасним вимогам, це обумовлено не тільки нестачею коштів, але й відсутністю чітко окресленої та грамотно реалізованої програми розвитку освіти дорослих.

На нашу думку, для ВНЗ ППО до основних напрямів інформатизації освітньої діяльності маємо віднести:

- комп'ютеризацію;
- інтернетизацію;
- формування інформаційно-освітнього середовища ВНЗ;
- формування бази програм, банку даних та інформаційних ресурсів;
- застосування сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в управлінні вузом, навчальному процесі, науково-дослідній діяльності.

У свою чергу кожна із складових інформатизації освітньої діяльності у ВНЗ ППО має свою структуру, зміст та забезпечення.

Особливу увагу на сьогодні слід приділити змістовому наповненню сайтів ВНЗ ППО, структурі, змісту та дизайну, що ще не повній мірі відповідають сучасним вимогам та стандартам у більшості навчальних закладів.

Випереджаюче вирішення проблеми інформатизації освітньої діяльності у ВНЗ ППО створить сприятливі та комфортні умови для різних аспектів модернізації системи ППО.

Більш детальніше проблеми інформатизації освітньої діяльності в ППО буде розглянуто в наступному розділі цього посібника.

Проблема п'ята – управління процесом модернізації освітньої діяльності ВНЗ ППО.

На рівнях галузі та навчальних закладів мета і завдання модернізації освітньої діяльності післядипломної педагогічної освіти офіційно не визначені та

документально не зафіксовані. Тому організаційний аспект ще вимагає свого вирішення.

У той же час окремі аспекти модернізації освітньої діяльності проводяться за рішенням вчених рад, ректоратів, керівництва інститутів відповідно до наказів ректора. Так, наприклад, в УМО НАПН України перейшли на інноваційну форму навчання у підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів (в 2005 р.), на кредитно-модульну систему організації навчального процесу (2013 р.) та ін. Практично в інших ВНЗ ППО проводяться окремі заходи щодо модернізації освітньої діяльності.

У загальному плані в ППО спостерігається хаотична картина окремих дій щодо модернізації освітньої діяльності. Необхідний моніторинг, облік, аналіз ситуації, розумне уявлення стану проблеми та шляхи її вирішення.

Проблема шоста – створення механізму стимулювання педагогічних працівників до безперервного професійного удосконалення своїх знань та вмінь протягом усієї педагогічної кар'єри. Це, звичайно, потребує значних додаткових фінансових впливів з боку держави. Проте розвиненими країнами світу давно визнано, що економити на освіті не можна, спеціаліст має одержувати достойну винагороду за результати своєї праці.

У цьому зв'язку доцільно внести зміни до Положення про атестацію науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти, а також поміркувати про доцільність ліцензування професії педагога.

Отже, розглянуто зміст шести проблем безпосередньо пов'язаних з модернізацією освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти, накреслено шляхи їх вирішення.

Центральний принцип нашого підходу є положення про те, що ніякі окремі теорії й технології не в змозі вирішити проблему якісно та в повному обсязі. Тільки спільне, науково обґрунтоване, взаємообумовлене застосування сучасних технологій (управлінських, педагогічних, психологічних, інформаційно-комунікаційних та ін.) є об'єктивною умовою досягнень позитивних результатів.

Під час виконання держбюджетної НДР за темою «Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій» (2012-2014 рр.) частина проблеми вже мала своє вирішення. Насамперед йдеться про нормативно-правове забезпечення модернізації освітньої діяльності, а саме: Положення про підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти, схваленого вченою радою УМО НАПН України (Протокол № 1 від 30 січня 2013 р.)

1.3 Основні напрями модернізації освітньої діяльності в післядипломній педагогічній освіті

1.3.1 Загальні положення

Процес реформування вищої школи України практично не торкався післядипломної педагогічної освіти.

У наслідок утворився розрив між новими сучасними вимогами до педагогічних кадрів та змістом, організацією та забезпеченням підвищення їх кваліфікації. Виникла об'єктивна необхідність приведення освітньої діяльності в ППО до сучасних умов функціонування не тільки системи вищої освіти, але й всіх складових освіти в цілому.

Отже, на цей час, нагально стоїть питання про модернізацію освітньої діяльності в ППО на основі сучасних підходів та відповідних освітніх технологій.

Відповідно до змін до Закону України «Про вищу освіту» післядипломна педагогічна освіта містить: спеціалізацію; перепідготовку; підвищення кваліфікації; стажування [1, ст. 47].

У післядипломній педагогічній освіті основною складовою є підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти (далі – педагогічні працівники), а також – перепідготовка. Стажування як окремий вид ППО практично не розроблений. В окремих вищих навчальних закладах ППО

здійснюється також малим обсягом підготовка бакалаврів та магістрів переважно педагогічного профілю.

Тому питання модернізації освітньої діяльності в ППО будемо розглядати у першу чергу, для підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Оскільки офіційні визначення понять «освітня діяльність, якість освітньої діяльності» та ін. для ППО відсутні, то з основу ми приймаємо формулювання даних понять, що наведені в Законі України «Про вищу освіту» (в редакції 2014 р.).

Для даного дослідження:

- освітня діяльність в ППО – діяльність навчального закладу післядипломної педагогічної освіти, що проводиться з метою забезпечення підвищення кваліфікації, спеціалізацією, перепідготовки та стажування педагогічних працівників та задоволення їх професійних потреб та інтересів;

- якість освітньої діяльності в ППО – рівень організації освітнього процесу у ВНЗ ППО, що відповідає стандартам післядипломної педагогічної освіти та сприяє створенню нових знань;

- освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері післядипломної педагогічної освіти, що проводиться у навчальному закладі через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і виконання знань, вмінь, компетенцій у педагогічних працівників.

При обґрунтуванні доцільності НДР були виокремлені наступні основні напрями модернізації освітньої діяльності в вищих навчальних закладах ППО:

- нормативно-правове забезпечення;
- інформатизація;
- впровадження очно-дистанційної форми навчання;
- організація навчального процесу на засадах Європейської кредитно-трансферної системи;
- оцінювання результатів підвищення кваліфікації слухачів на засадах інноваційних систем педагогічного контролю та діагностики.

На якість освітньої діяльності суттєво впливає господарча та фінансова діяльність ВНЗ ППО, а також стан кадрового, матеріально-технічного та ін.. видів забезпечення. Всі ці види діяльності та їх забезпечення мають відповідну нормативну базу та не є предметом даного дослідження.

Новий Закон України «Про вищу освіту» значно розширив автономію вищих навчальних закладів, зокрема ВНЗ ППО. За редакцією нового Закону: «Автономія вищого навчального закладу – самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом» [1].

Вищий навчальний заклад, зокрема ВНЗ ППО діє на принципах автономії та самоврядування та має право:

- розробляти та реалізовувати освітні (наукові) програми в межах ліцензованої спеціальності;
- самостійно визначати форми навчання та форми організації освітнього процесу;
- самостійно розробляти та запроваджувати власні програми освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;
- проводити видавничу діяльність, зокрема видавати підручники, навчальні посібники і наукові праці;
- проводити на підставі відповідних договорів спільну діяльність з навчальними закладами, науковими установами та іншими юридичними особами;
- розміщувати свої навчальні, науково-дослідні та навчально-науково-виробничі підрозділи на підприємствах, в установах та організаціях;
- звертатися з ініціативою до органів, що здійснюють управління в сфері вищої освіти, про внесення змін до чинних або розроблення нових нормативно-правових актів у сфері вищої освіти та ін.

Широкі повноваження, що надані ВНЗ ППО новим Законом України «Про вищу освіту» дозволять, по-перше, основну частину заходів щодо модернізації

освітньої діяльності провести самостійно і, по-друге, підвищують роль та відповідальність керівників, ректоратів, директорів із забезпечення якісного реформування освітнього процесу.

1.3.2 Нормативно-правове забезпечення

Післядипломна педагогічна освіта як галузь післядипломної освіти існує де-факто, але не має власного нормативно-правового забезпечення (де-юре) [1]. Факт достатньо відомий, тому ми обмежимося тільки деякими основними аспектами проблеми:

У попередньому розділі представлено варіант системи оптимального нормативно-правового забезпечення освітньої діяльності (див рис. 1.3).

Центральною ланкою варіанту модернізації нормативного забезпечення освітньої діяльності в ППО є розроблення, обговорення та введення в дію положення «Про післядипломну педагогічну освіту». За допомогою такого документу є можливим:

- реалізувати галузевий підхід до проблеми;
- юридично закріпити статус ППО як відносно самостійного виду післядипломної освіти;
- чітко визначити основні поняття, терміни, цілі, завдання та принципи ППО;
- оптимізувати мережу ВНЗ ППО, визначити їх статут та ін.

Аналогів такому документу немає. У той же час в ППО накопичений значний досвід введення освітньої діяльності в сучасних умовах, маємо науково-методичні та організаційні можливості (НАПН України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», науково-методичний комплекс «Консорціум закладів післядипломної освіти» (далі – Консорціум). Тому розробляти та вводити такий документ ми маємо можливість протягом одного року.

Розроблення Закону України «Про післядипломну педагогічну освіту» справа довга та може зайняти приблизно років п'ять. Тому тільки розроблення та

ведення в дію галузевого положення «Про післядипломну педагогічну освіту» може якісно вирішити проблему самостійного нормативного забезпечення післядипломної педагогічної освіти.

Другий суттєвий аспект проблеми – це нормативно-правове забезпечення освітньої діяльності у ВНЗ ППО.

На цей час нормативно-правове забезпечення освітньої діяльності у ВНЗ ППО містить понад десяти різних нормативних актів, що незручно у використанні.

Ми вважаємо, що в результаті модернізації у ВНЗ ППО має бути єдиний документ, який б реґентував всі основні аспекти освітньої діяльності. Таким документом може бути Положення про підвищення кваліфікації, перепідготовку та стажування педагогічних працівників в ВНЗ ППО (див. рис. 1.3)

У підрозділі 3.1 цього посібника більш детально буде розглянуто проблему нормативного забезпечення освітньої діяльності та освітнього процесу в ВНЗ ППО.

1.3.3 Інформатизація освітньої діяльності у ВНЗ ППО

Теорію інформатизації освіти в цілому розроблено достатньо повно, а її галузеві, практичні аспекти досить слабкі.

З огляду інформатизації освітньої діяльності в ППО як одного із напрямів її модернізації ми враховували такі положення.

По-перше, інформатизація заради інформатизації практичного сенсу не має. Вона завжди відносилася до об'єкту (транспорт, будівництво, освіта тощо), діяльності (фінансової, господарчої, освітньої тощо) та процесам (комплектування, управління, моніторингу тощо).

Об'єкт, діяльність, процес – первинні, їх інформатизація – вторинна.

По-друге, освітня діяльність, насамперед, діяльність педагогічна. Тому разом «дидактика-інформатизація» першість належить педагогіці, педагогічним працівникам, а не спеціалістам в галузі інформатики. За таким підходом

інформатизація освітньої діяльності, насамперед, відображає прагнення педагогів підвищити якість навчання. Тоді інформатизація освітньої діяльності в ППО має за мету підвищення рівня, якості та ефективності підвищення кваліфікації, стажування та перепідготовки педагогічних працівників на основі сучасних педагогічних технологій та ІКТ.

По-третє, застосування в навчальному процесі ІКТ виправдано лише тоді, коли є педагогічний сенс та педагогічна доцільність. Тому корисно, на нашу думку, оцінити практику застосування у вищій школі презентацій.

На нашу думку, доцільні сфери застосування презентації – це торгівля, рекламна діяльність, виступ на конференціях, семінарах, нарадах тощо.

У навчальному процесі за допомогою презентацій, як показує досвід, навчаючим надається занадто «розжовувана» інформація. У зв'язку з цим із занять (лекцій) зникає проблемність, «муки творчості», спільний (викладач та студенти) пошук істини, вирішення завдань тощо.

За допомогою презентацій викладачі, які погано підготовлені, можуть має вигляд професіоналів, що, в принципі, не відповідає дійсності.

Ми не за заборону презентації у вищій школі, ми за те, щоб їх застосування було обмежене. По-перше, обсяг (7 – 8 кадри на пару), по-друге – педагогічним сенсом. У вищій школі заняттям-перезентаціям майже не місце. Якісне засвоєння навчальної інформації, як вчить педагогіка та психологія, можливо лише при подоланні певних пізнавальних труднощів.

Інформатизація освітньої діяльності в ППО (ВНЗ ППО) більш детально викладено у розділі 2.2.

1.3.4 Упровадження очно-дистанційної форми навчання

За результатами виконаних попередніх НДР було прийнято обґрунтоване рішення про доцільність переходу ЦППО в 2005 р. від очної до очно-дистанційної форми навчання.

Доцільність переходу в ППО на очно-дистанційну форму навчання обумовлюється, насамперед тим, що це одна із форм навчання, яка дозволяє збільшити бюджет часу без збільшення тривалості відриву слухачів курсів підвищення кваліфікації від професійної діяльності.

Крім того, очно-дистанційна форма навчання дозволяє перейти до етапної структури навчального процесу, що характерна для вищої школи. У типовому варіанті: перший етап – організаційно-настановна сесія, очно; другий – керована самостійна робота слухачів, дистанційно; третій – залікова сесія, очно (рис. 1.4).

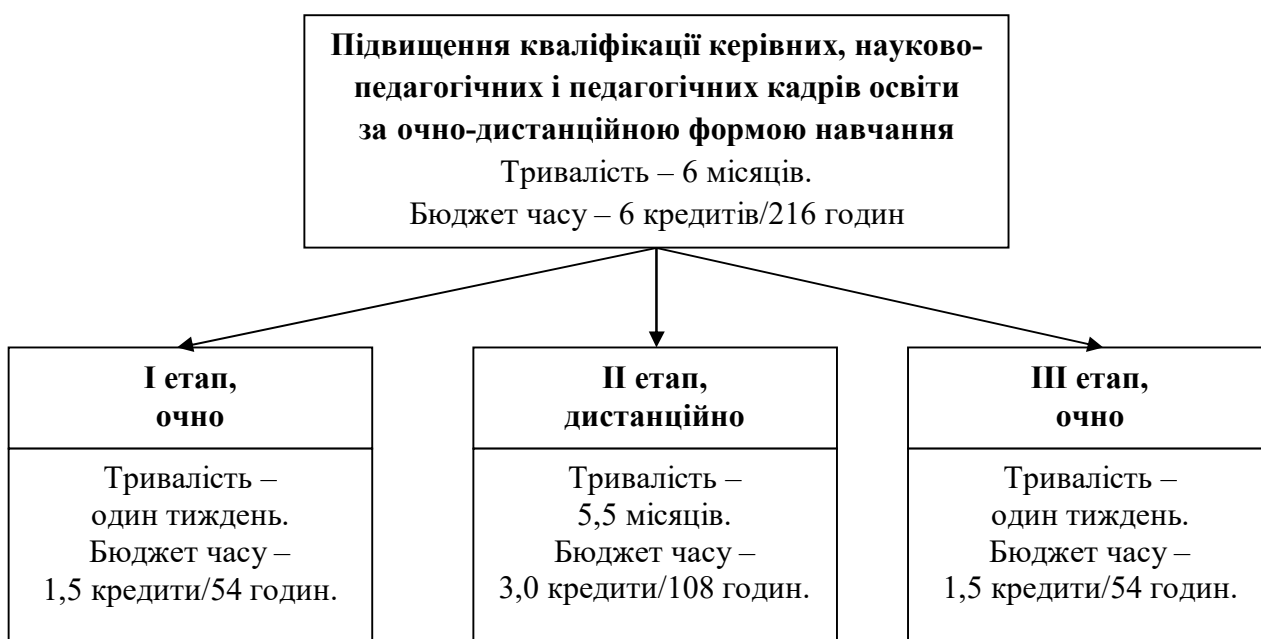

Рис. 1.4. Типова структура підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання (варіант 2005 р., 1 кредит – 36 год.)

Очно-дистанційна форма навчання принципово нова форма навчання. Її застосування у підвищенні кваліфікації слухачів дозволяє:

- на практиці здійснити диференційований підхід до тривалості навчання слухачів на очних етапах підвищення кваліфікації. Для різних категорій слухачів вона може бути різною: для керівних кадрів – менше, для педагогічних працівників – більше;
- більш інтенсивно та дидактично виправдано, ніж за іншими формами навчання, використовувати ІКТ. Це особливо стосується дистанційного етапу

підвищення кваліфікації, де проводяться інтернет-заняття, інтернет-конференції, чати, відеочати (Skype та ін.), інтернет і відеоконференції та ін.;

- підвищити науково-методичний рівень, організацію та якість самостійної роботи слухачів, їх відповідальність за сучасне та якісне виконання індивідуальних завдань, відсутність наявності плагіату та ін.;

- поліпшити керованість процесом підвищення кваліфікації та ступінь досягнення запланованих результатів з урахуванням більш чіткої структури та організації навчального процесу, його якісного забезпечення та ін.

Паралельно з використанням у підвищенні кваліфікації слухачів очно-дистанційної форми навчання в ЦППО, УМО розроблялися також інші аспекти застосування дистанційного навчання в ППО. Зокрема була розроблена технологія впровадження ДН в ППО, створено та апробовано низку дистанційних навчальних курсів та ін.

Були створені основи дидактики дистанційного навчання в ППО, зміст яких представлено в роботі В. В. Олійника [5].

Наукові розробки проблем ДН в ППО, багатий практичний досвід застосування очно-дистанційної форми навчання у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників створили сприятливі умови для впровадження ДН в освітню діяльність ВНЗ ППО.

Станом на 01 січня 2011 р. масштаби застосування дистанційних, очно-дистанційних форм навчання в обласних інститутах ППО були в межах 10-60 %, в УМО НАПН України – 98 %. [9].

Під час модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО на основі очно-дистанційної форми навчання необхідно діяти за двома напрямками. Це, по-перше, найближчі 2-3 роки збільшити масштаби застосування очно-дистанційної форми навчання до 50-60% і, по-друге, реконструювати структуру, зміст, забезпечення та ін. дистанційного етапу підвищення кваліфікації.

Дистанційний етап – важливий в структурі підвищення кваліфікації слухачів. Його тривалість 5-5,5 місяців (~ 90% від загального), бюджет часу за типовий варіантом – 4 кредити/120 год (~ 50% від загального). На дистанційному

етапі реалізується вибіркова частина навчального плану, що включає, як правило, навчальний модуль за вибором ВНЗ та навчальні модулі вільного вибору слухачами. Крім цього, на дистанційному етапі слухачі виконують випускну роботу, проходять індивідуальну практику та ін. Орієнтовна структура змісту дистанційного етапу підвищення кваліфікації педагогічних працівників представлено на рис. 1.5.

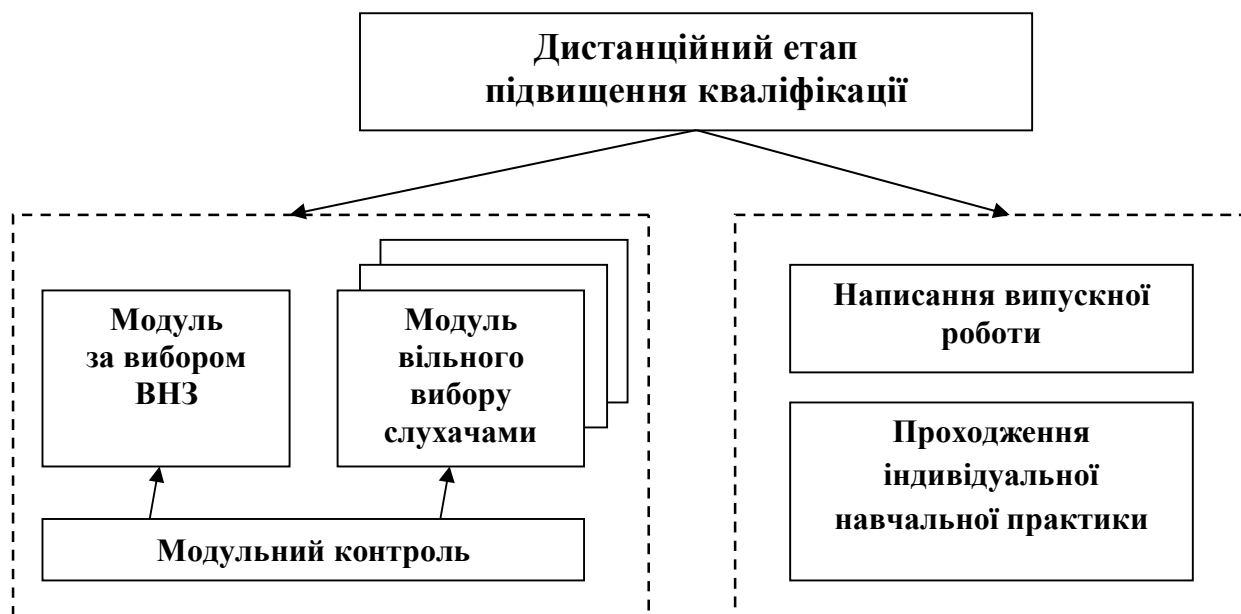

Рис. 1.5. Орієнтовна структура змісту дистанційного етапу підвищення кваліфікації педагогічних працівників

За очно-дистанційної форми навчання особливо гостро стоїть питання про методичне забезпечення самостійної роботи слухачів в цілому та на дистанційному етапі зокрема. У першу чергу необхідні методичні рекомендації загального характеру: з організації самостійної роботи слухачів, написанню та оформленню випускних робіт, формування та користування персонального веб-середовища, а також методичні рекомендації з вивчення окремих модулів, змістових модулів та тем.

Загалом, модернізацію методичного забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників слід проводити на основі компетентнісного підходу з використанням сучасних Інтернет ресурсів та передових освітніх технологій.

За результатами НДР науково обґрунтовано та практично доведено доцільність та можливість модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО на засадах очно-дистанційної форми навчання.

Структура змісту підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання та застосування модульної технології має вигляд, що представлено на рис. 1.7 (варіант 2014 р., 1 кредит – 30 годин).

Кількість навчальних модулів, їх розподіл за етапами, загальний та поетапний бюджет часу залежить від категорії слухачів, професійної програми підвищення кваліфікації та визначається навчальним та робочим навчальним планами.

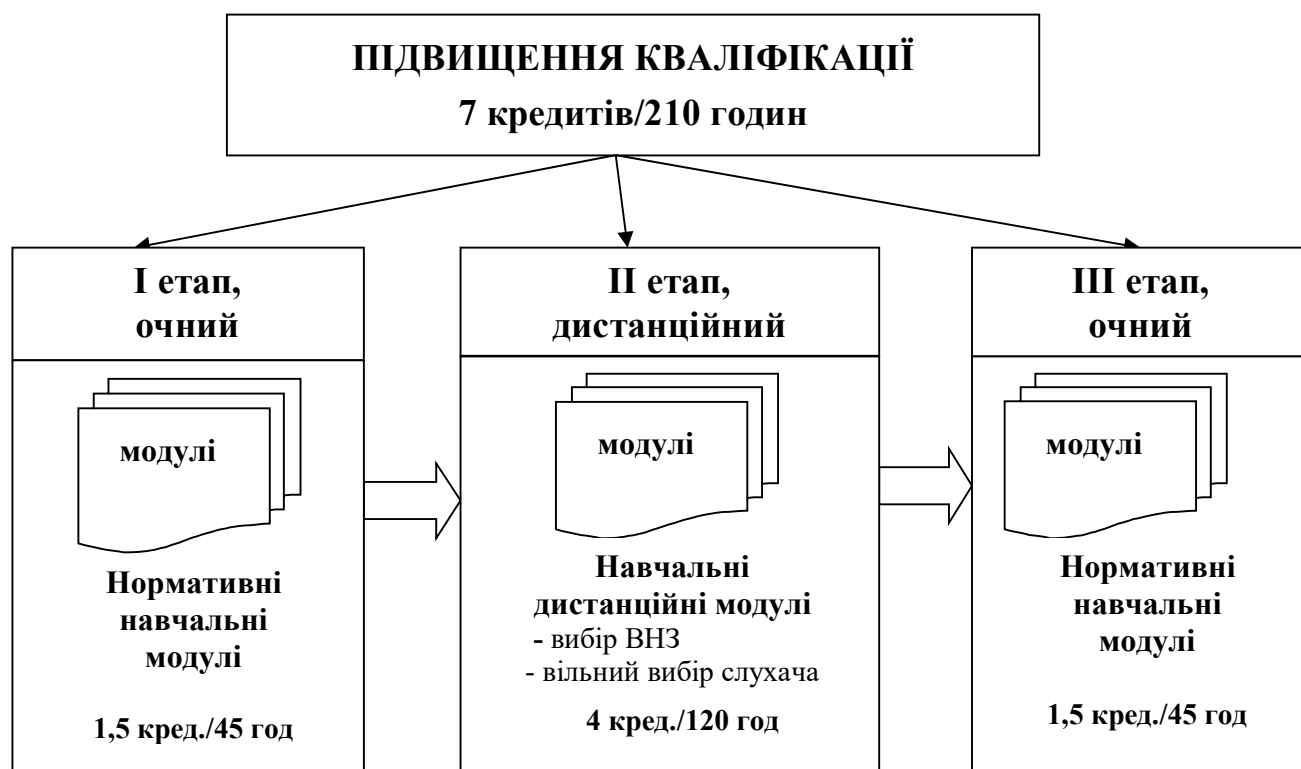

Рис. 1.6. Структура змісту підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання з використанням модульних технологій
(варіант 2014 р., 1 кредит – 30 годин)

1.3.5 Модернізація освітньої діяльності у ВНЗ ППО на засадах ЄКТС – практичне втілення ідей Болонського процесу в системі ППО, одне із суттєвих напрямів підвищення її іміджу, якості та ефективності.

Процес переходу вищої школи України на принципово нову організацію навчального процесу почався ще з 2003-2004 рр. та включав ряд етапів, в т.ч. і широкомасштабний експеримент у ВНЗ III-IV рівнів акредитації (2004-2008 рр.).

Експеримент дав позитивні результати, наслідком якого є наказ МОНУ від 16.10.2009 р. № 943 щодо впровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у ВНЗ.

Університет та обласні інститути ППО (III-IV рівень акредитації) в експерименті участі не приймали. У той же час аналіз підсумків та результатів експерименту у ВНЗ України показав доцільність та можливість використання низки положень ЄКТС у підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Іншими словами, необхідний перехід в освітній діяльності в ППО від традиційної організації навчального процесу до нової, інноваційної, що заснована на сучасних підходах та технологіях.

Більш детально ця проблема досліджена в УМО під час виконання держбюджетної НДР за темою «Організація кредитно-модульного навчання за дистанційною формою підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти» (2009-2011 рр.). За результатами роботи в 2012 р. видано навчальний посібник [4].

У контексті даного дослідження необхідно підкреслити, що модернізація освітньої діяльності в ВНЗ ППО передбачає **використання модульних технологій, системи залікових одиниць, а також надання слухачам великих можливостей щодо вільного вибору змісту підвищення кваліфікації.**

Модульні технології в освітній діяльності ВНЗ ППО застосовуються, насамперед, при конструюванні змісту та організації навчання. Вони базуються на таких поняттях як модуль → змістовий модуль (ЗМ) → тема (рис. 1.7).

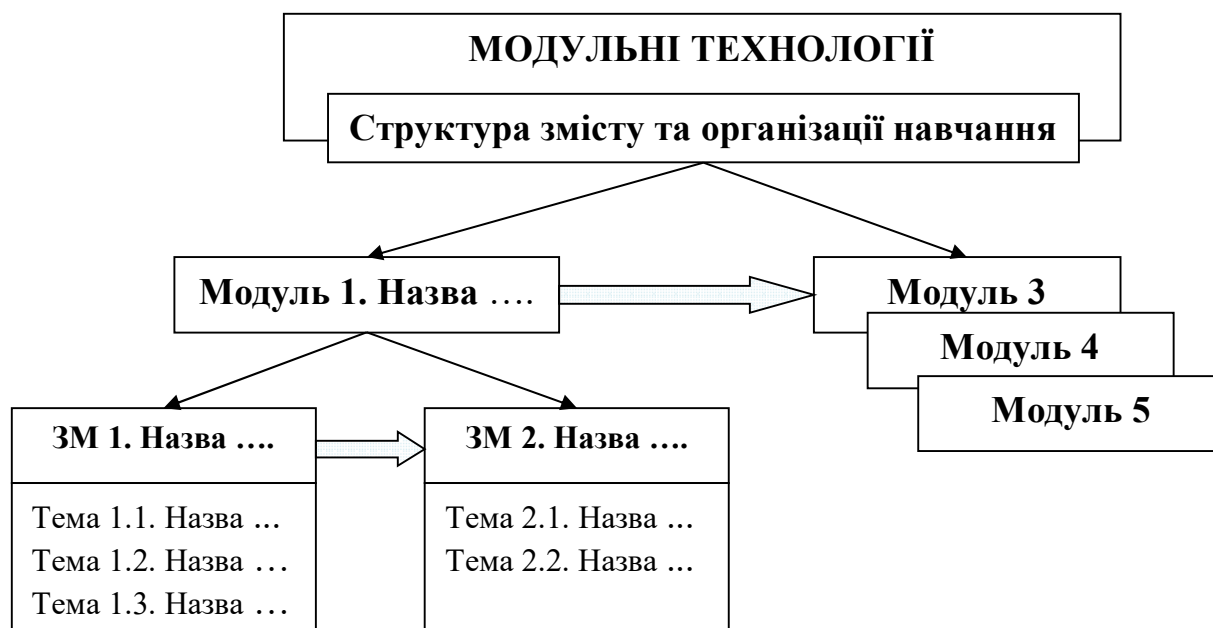

Рис. 1.7. Модульна структура змісту та організації навчання

У структурі змісту ППО, як правило, відсутні цілісні навчальні дисципліни. Замість них застосовують навчальні модулі, що представляють задокументовані, завершені частини логічно конструйованого змісту навчальної програми, навчальної дисципліни тощо.

Навчальні модулі поділяються на нормативні та вибіркові. За очно-дистанційною формою навчання на очних етапах планується вивчення нормативних модулів; на дистанційному – вибіркових. Останні бувають: навчальні модулі за вибором ВНЗ і навчальні модулі за вибором студентів/слухачів. Такий статус навчальних модулів відображається в навчальних програмах і планах.

У ППО, як показує досвід, доцільно використовувати модулі обсягом приблизно 15 годин, що містять 2-3 змістові модулі по 2-3 теми в кожному на очних етапах навчання та навчальні модулі обсягом приблизно 15-30 год – на дистанційному етапі.

Європейська система залікових одиниць прийнята також вищою школою України, зокрема і в післядипломній педагогічній освіті. Її основним поняттям є кредит ЄКТС, під яким розуміється числова міра повного навчального

навантаження студента/слухача конкретного навчального модуля/навчальної дисципліни (аудиторна, самостійна, консультації, індивідуальні завдання, контрольні роботи, заліки, іспити тощо). Ціна кредита, відповідно до нової редакції Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) встановлено 30 год (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Сфера застосування кредитів ЄКТС

Спільне впровадження в освітній процес ВНЗ ППО очно-дистанційної форми навчання та кредитно-модульної організації навчального процесу забезпечило можливість переходу до організації самостійної роботи слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації за особистими індивідуальними планами.

Під час НДР були розроблені 28 спеціальні модулі для самостійної роботи слухачів, а також їх перелік для вибору з метою самостійного їх вивчення.

Кількість модулів, що пропонують слухачу, перевищувало реальний бюджет часу на дистанційному етапі підвищення кваліфікації (2-3 рази), що реально забезпечило свободу вибору змісту навчання.

Відбір і конструювання змісту навчальних модулів для самостійної роботи слухачів проводилось на основі опитування слухачів, їх анкетування із врахуванням вимог кваліфікаційних характеристик.

Більш детально дана технологія буде розглянуто в розділі 2 цього посібника.

1.3.6 Педагогічний контроль та оцінювання його результатів

Педагогічний контроль. Один із практично важливих напрямів модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО – це формування єдиних підходів до створення систем педагогічного контролю та розробки методик оцінювання його результатів.

Педагогічний контроль як раніше, так і зараз – це одне із слабких місць в організації навчального процесу з підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників.

До основних недоліків існуючих систем педагогічного контролю в ВНЗ ППО слід віднести відсутність наукового обґрунтування: цілей, змісту, регулярності, об'єктивності, достовірності результатів та ін.

У ППО немає загальних правил для всіх ВНЗ ППО в сфері педагогічного контролю та оцінювання його результатів. Тому оцінки, що виставлені в різних навчальних закладах, не тотожні один одному.

Педагогічний контроль як дидактична та методична система перевірки результатів навчальної діяльності слухачів має теоретичні (принципи, функції, форми, методи) та організаційні основи (рівні, види, умови та ін.).

У загальному вигляді вони розглянуті в роботах таких вітчизняних та зарубіжних авторів як: А. Алексюка, С. Архангельського, І. Булах, Я. Балюбаша, Г. Дмитренко та ін.

В УМО для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за професійними програмами та очно-дистанційною формою навчання були визначені форми контролю та їх розподіл за етапами навчання. На першому етапі

(очний) – вхідний, на другому (дистанційний) – модульний 1, 2, 3, на третьому (очний) – вихідний, диференційований залік та захист випускних робіт.

Таким чином, система педагогічного контролю містить сім точок контролю, що проводяться за різними формами та різними методами, що, на нашу думку, повинно дати достатньо повну картину успішності підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

В якості основних методів педагогічного контролю використовувалися комп'ютерне тестування (вхідний, модульний 1,2; 3 вихідний), усне (письмове) опитування (диференційований залік) та публічний захист випускних робіт.

Організаційно система педагогічного контролю навчальних досягнень слухачів в УМО на цей час містить дві підсистеми: зовнішню та внутрішню.

Зовнішня підсистема форм педагогічного контролю, що проводився за методом комп'ютерного тестування (вхідний, модульний 1, 2; вихідний); внутрішня – проводяться методом усного опитування (рис. 1.9).

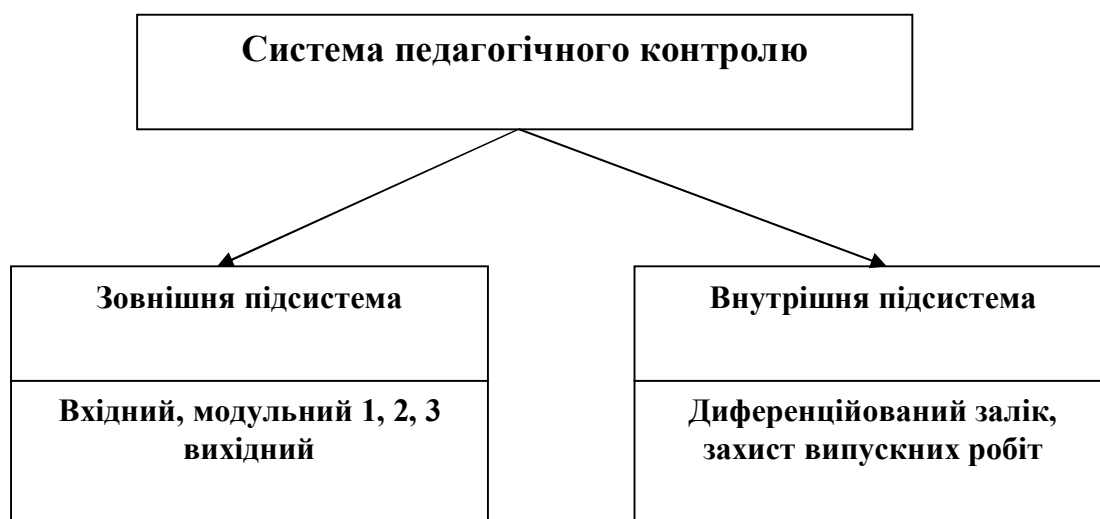

Рис. 1.9. Інноваційна система педагогічного контролю

Для підвищення об'єктивності та достовірності результатів комп'ютерне тестування (внутрішня підсистема) проводиться співробітниками відділу змісту та якості підвищення кваліфікації за допомогою спеціальної комп'ютерної програми з тестів, розробленої для кожної категорії слухачів. Кафедри в процедурі

комп'ютерного тестування приймають участь опосередковано – через зміст контрольних тестів.

Диференційований залік та захист випускних робіт організується та проводиться кафедрами, як правило, традиційним методом (усне/письмове опитування, публічний захист).

У цілому, як показує п'ятирічний досвід Університету, такий підхід до структури, організації, форм і методів педагогічного контролю себе виправдав та може бути покладений в основу єдиної для ППО системи педагогічного контролю при підвищенні кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання.

При формуванні систем педагогічного контролю у ВНЗ ППО слід дотримуватися такими вимог:

- чіткість та конкретність мети контролю;
- обґрунтованість показників результатів контролю;
- відповідність вимогам професійних програм підвищення кваліфікації;
- об'єктивність результатів, їх наочність та доступність;
- професійна спрямованість змісту;
- систематичність;
- різноманітність видів, форм і методів;
- демократичність процедур тощо.

Основні вимоги до системи педагогічного контролю у ВНЗ ППО доцільно, на нашу думку, зафіксувати у положенні про підвищення кваліфікації педагогічних працівників освіти у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти.

Оцінювання результатів. Законом України «Про вищу освіту» передбачено обов'язкову наявність у вищому навчальному закладі внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти (1, ст. 16).

Для ВНЗ ППО мове йде про наявність у кожному навчальному закладі внутрішньої системи забезпечення якості оцінювання здобувачів післядипломної педагогічної освіти (слухачів) та науково-педагогічних і педагогічних працівників навчального закладу.

В Університеті, починаючи з 2009 р., оцінювання навчальних досягнень слухачів здійснюється за офіційними даними педагогічного контролю, система якого розглянута вище.

При оцінюванні використовуються дві шкали – 100 бальна шкала ЄКТС та шкала національних оцінок («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Преша шкала застосовується при оцінюванні навчальних досягнень слухачів методом комп'ютерного тестування (вхідний, модульний 1, 2, 3, вихідний контроль), друга – осне опитування (диференційований залік, захист випускних робіт).

Для приведення оцінок навчальних досягнень слухачів до єдиної одиниці вимірювання (балах) використовується спеціальний механізм, сутність якого представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Механізм приведення оцінок у національній шкалі до оцінок за шкалою ЄКТС
(шкала – 100 балів)**

БАЛИ	ШКАЛА ECTS	Диференційований залік, захист випускних робіт (оцінка за національною шкалою)
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно
1–14	F	

Статистика результатів захисту слухачами випускних робіт за період з 2009 р. по 2011 р. характеризується такими даними: близько 90-95% оцінок – це «відмінно», останні – «добре». Такі високі оцінки, на нашу думку, є наслідком суб'єктивних підходів членів комісії до оцінювання якості випускних робіт.

Для підвищення об'єктивності оцінювання результатів навчання педагогічних працівників ми маємо за доцільне ввести підсумкову оцінку

навчальних досягнень, що розраховується за даними вихідного контролю, диференційованого заліку та захисту випускної роботи.

Необхідно зазначити, що результати всіх видів підсумкового контролю – вихідного контролю, диференційованого заліку, захисту випускної роботи – не є рівнозначними. Найбільш вагомим результатом навчання є написання випускної роботи, яке потребує розкриття творчих здібностей слухачів, здібностей аналізувати та робити певні логічні висновки. Вхідний контроль охоплює весь навчальний матеріал, але перевіряє тільки знання, розуміння змісту навчального матеріалу та застосування нових знань в різних професійних ситуаціях. А диференційований залік визначає рівень засвоєння навчального матеріалу за окремими модулями та є самим суб'єктивним методом контролю.

Відповідно до зазначеного із врахуванням точки зору групи експертів ми визначили коефіцієнти вагомості кожного з видів підсумкового контролю: захист випускної роботи – 0,6; вихідний контроль – 0,3; диференційований залік – 0,1.

Отже, формула за якою оцінюються підсумкові результати підвищення кваліфікації слухачів має такий вигляд:

$$\hat{I}\ddot{O}_{\text{I}} = 0,6 \cdot \hat{I}\ddot{O}_{\text{BP}} + 0,3 \cdot \hat{I}\ddot{O}_{\text{AE}} + 0,1 \cdot \hat{I}\ddot{O}_{\text{AC}}, \quad (1.1)$$

де: $OЦ_{\text{П}}$ – підсумкова оцінка навчальних досягнень слухача за період підвищення кваліфікації, бал;

$OЦ_{\text{BP}}$ – оцінка слухача за захист випускної роботи, бал;

$OЦ_{\text{BK}}$ – оцінка навчальних досягнень слухача за даними вихідного контролю, бал;

$OЦ_{\text{ДЗ}}$ – оцінка слухача за диференційований залік, бал.

Формула може застосовуватися при розрахунку середньої оцінки навчальних досягнень слухачів навчальної групи (категорії).

На цей час до свідоцтва про підвищення кваліфікації заноситься оцінка за випускну роботу слухача, яка, як показує досвід, не повною мірою характеризує його навчальні досягнення за період підвищення кваліфікації.

Ми вважаємо, що доцільно вносити до свідоцтва про підвищення кваліфікації підсумкову оцінку навчальних досягнень слухача. При цьому

підвищується об'єктивність оцінювання та зацікавленість слухачів в результатах (оцінках) вихідного контролю та диференційованого заліку.

Система внутрішнього забезпечення якості післядипломної педагогічної освіти передбачає також здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми [1].

Моніторинг, як процедура, потребує певного інструментарію, в якості яких можуть застосовуватися такі кількісні характеристики як: успішність підвищення кваліфікації та приріст результатів навчання. При цьому під успішністю підвищення кваліфікації ми розуміємо послідовну систему оцінок навчальних досягнень. За кожним видом контролю, а під приростом результатів навчання – різниця оцінок підсумкового та вихідного контролю.

У таблиці 1.3 представлено успішність підвищення кваліфікації з оцінками навчальних досягнень слухача за всіма видами педагогічного контролю протягом усього періоду навчання. Дані таблиці наочно представляють динаміку результатів навчання слухача, зокрема є якісною характеристикою успішності підвищення кваліфікації.

Таблиця 1.3

Успішність підвищення кваліфікації, бал

ПІБ	Оцінки навчальних досягнень за видами педагогічного контролю						
	вхідний	Модульний 1	Модульний 2	Модульний 3	Вихідний	Дифференц. залік	Захист ВР
.....	35	48	52	40	65	75	89

Крім того, аналіз даних таблиці дозволяє оцінювати ступінь засвоєння слухачами змісту різних розділів навчальної програми з метою їх сучасного коригування.

Таким чином, по-перше, нами розроблено та апробовано у педагогічному експерименті нова методика оцінювання кінцевих результатів навчання слухачів за даними підсумкового контролю, що значно знижує вплив суб'єктивних факторів, і, по-друге, для діагностики та моніторингу запропоновані такі

показники освітнього процесу як успішність та результативність підвищення кваліфікації.

Єдиний підхід до організації педагогічного контролю та оцінювання результатів навчання слухачів дозволить проводити діагностику та моніторинг системи ППО на надійній науково-методичній базі.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Яка сутність «відкритої освіти»?
2. Опишіть модель «відкритої освіти» та дайте характеристику її компонентів.
3. Перерахуйте основні проблеми модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО та вкажіть можливі шляхи їх вирішення.
4. Перерахуйте основні напрямки проблеми модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО.
5. Опишіть структуру та зміст модернізації освітньої діяльності на засадах спільного застосування очно-дистанційної форми навчання та кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМОСВІТИ

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII // Голос України від 06. 08. 2014 – № 148.
2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В. Ю. Биков. – К.: Атіка, 2008. – 450 с.
3. Ляхощка Л. Л. Інтеграція очних і дистанційних форм навчання в підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2013. – Вип. 77. – 184 с. - С. 112-117.

4. Ляхощька Л. Л. Підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів на засадах кредитно-модульної системи організації навчального процесу / Л.Л. Ляхощька // Післядипломна освіта в Україні. — 2009. — № 2. — С. 48–53.
5. Науково-методичні засади кредитно-модульної організації навчального процесу при підвищенні кваліфікації керівних кадрів за очно-дистанційною формою навчання: навч. посіб. / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхощька [та ін.]; — К.: Педагогічна думка, 2012. — 210 с.
6. Олійник В. В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях: наук.-метод. посіб. / В. В. Олійник; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — К.: «А.С.К.» 2013. — 312 с.
7. Олійник В. В., Гравіт В. О. Проблеми модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти / В. В. Олійник, В. О. Гравіт // Післядипломна освіта в Україні. — 2012. — № 1(20). — С. 15-17.
8. Олійник В. В. Реформування післядипломної педагогічної освіти на засадах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. / В. В. Олійник // Післядипломна освіта в Україні. — 2011. — № 1' (8). — С. 3–7.
9. Олійник В. В. Теоретичні та методичні засади розвитку системи підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти на основі дистанційних технологій: навч. посіб. / В. В. Олійник; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — К., 2010. — 268 с.
10. Освітня діяльність вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти : довідник / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхощька [за заг. ред. В. В. Олійника]; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — Донецьк: Донбас, 2012. — 151 с.
11. Чернишова Є. Р. Післядипломна педагогічна освіта в консорціумі закладів післядипломної педагогічної освіти, перспективи розвитку / Є. Р. Чернишова // Післядипломна освіта в Україні. — 2010. — № 2. — С. 7–8.

РОЗДІЛ 2

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

2.1 Структурно-функціональна модель модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти та алгоритм її впровадження

У динамічно розвиваючому суспільстві темп, рівень та значимість змін обумовлюють необхідність постійного підвищення кваліфікації працівникам всіх галузей.

Педагогічна галузь – одна із найзначніша та найчисельніша (понад 600 тис. працівників). Підвищення кваліфікації її педагогічних працівників здійснюється в основному в системі післядипломної педагогічної освіти.

Система ППО, нажаль, відстає за своїм розвитком на відміну від вищої освіти та не повною мірою відповідає сучасним вимогам. Причин багато, але до головних, на нашу думку, необхідно віднести недостатню увагу з боку центральної влади та не розробленість проблем модернізації освітньої діяльності в інститутах ППО.

Модернізація – це, як відомо, процес впровадження, в даному випадку, в освітню діяльність нової, кращої організації навчання, інноваційних технологій та сучасних засобів та ін. При цьому процедура складна, але можливі три варіанти. Перший – нововведення є, мова йде про їх впровадження. Другий – немає нічого або майже нічого готового та необхідна розроблення інновації з їх поступовим впровадженням. І, нарешті, третій варіант – середній між першим і другим – є дещо готове, що вимагає розроблення в процесі модернізації. Цей варіант найбільш реальний.

В УМО, приступаючи до модернізації освітньої діяльності, під готовим продуктом, ми маємо якісні розробки та практичний досвід застосування в

навчанні очно-дистанційної форми навчання, кредитно-модульної організації навчального процесу та низки напрацювань в сфері інформатизації.

Іншими словами, у ході НДР, виконаних в УМО упродовж 2003-2011 рр., було створено науково-методичну базу, накопичено практичний досвід, і таким чином, модернізація освітньої діяльності розпочата не з пустого місця.

Для наукового забезпечення та супроводу модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО в УМО на замовлення НАПН України була відкрита НДР (2012-2014 рр.) за темою «Науково-методичні засади модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій».

Модернізація освітньої діяльності процес складний, багаторівневий, що стосується не тільки багатьох аспектів навчання слухачів, але й певні інтереси персоналу навчального закладу. Модернізація пов'язана з необхідністю змін традиційних уявлень і тому вимагає якісного психологічного забезпечення. Крім того, враховуючи складність проведення модернізації освітньої діяльності, має за доцільне в контексті системного, комплексного підходів до проблеми використовувати метод моделювання.

Організаційно-педагогічні проекти, до яких відноситься модернізація освітньої діяльності, як правило, представляє концептуальні описувані моделі структурно-функціонального типу [Татур].

Такі моделі базуються на певній концепції та представлені у вигляді опису взаємодіючих, але функціонально різних елементів.

При розробленні моделі модернізації освітньої діяльності ВНЗ ППО нами було вибрана стратегія проектування зверху вниз.

Така стратегія передбачає виділення великих блоків моделі, характеристики яких визначаються загальними цілями процедури та розгляд їх елементів. У даному випадку в якості великих блоків виступають основи, напрями та забезпечення модернізації освітньої діяльності (див. рис. 2.1).

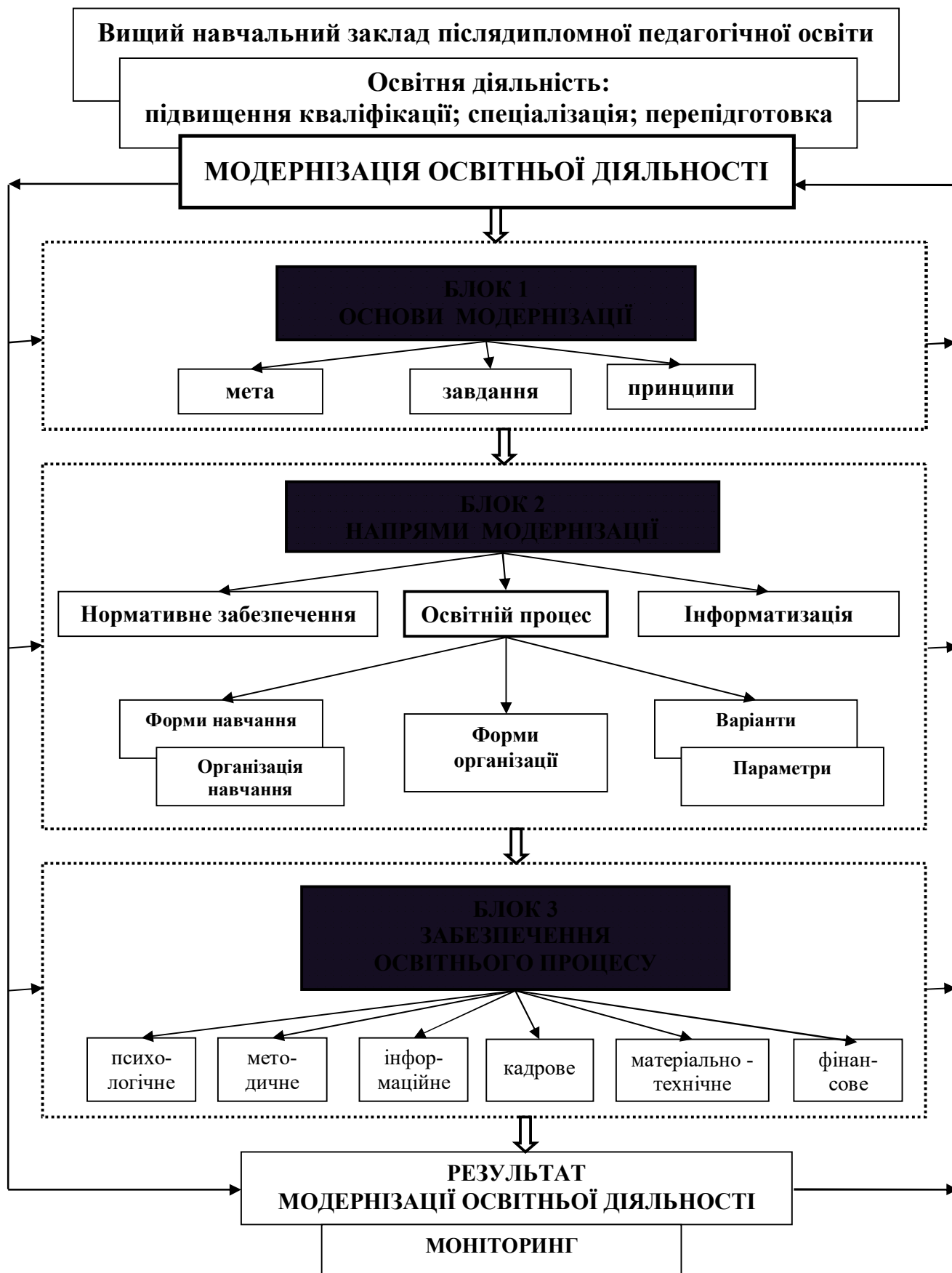

Рис. 2.1. Модель модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти

Перший великий блок моделі – це основи модернізації освітньої діяльності. Поелементна структура блоку представлено на рис. 2.2.

Головна мета модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО – поліпшити якість представлених освітніх послуг (підвищення кваліфікації, перепідготовки тощо) до рівня сучасних вимог держави, суспільства та особистості.

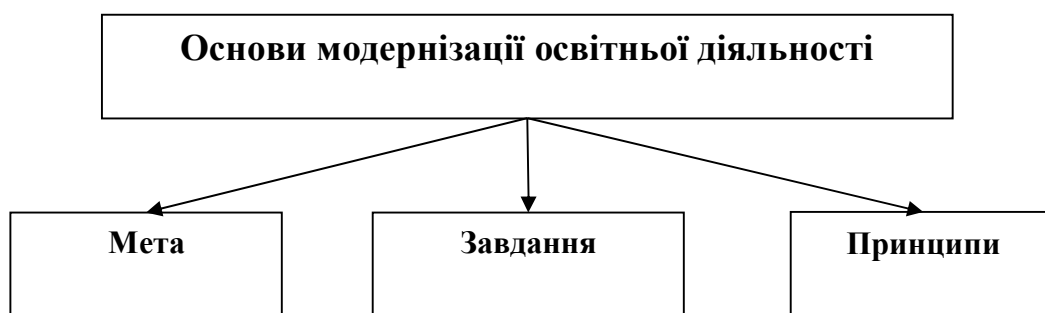

Рис. 2.2. Структура основ модернізації освітньої діяльності

Додаткова мета – підвищити рейтинг і престиж навчального закладу та на цій основі вирішити проблему комплектування, нестачі грошових коштів та ін.

Завдання модернізації:

1. Розробити, обговорити та затвердити за встановленим порядком стратегію, програму, плани (поточні, перспективні) модернізації освітньої діяльності.
2. Розробити (відкоригувати) нормативне забезпечення освітньої діяльності на основі сучасних підходів до її організації та забезпеченню.
3. Основними пріоритетами інформатизації освітньої діяльності вважати формування інформаційно-освітнього середовища навчального закладу, створення бази електронних освітніх ресурсів, забезпечення рівного доступу учасникам навчально-виховного процесу до якісних навчальних і методичних матеріалів незалежно від місця їх проживання та форми навчання.
4. Модернізацію підвищення кваліфікації слухачів провести на засадах кредитно-модульної системи організації навчального процесу та очно-дистанційної форми навчання.

5. Розробити методику оцінювання результативності підвищення кваліфікації слухачів з використанням даних різних форм педагогічного контролю та з врахуванням думки слухачів.

До принципів модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО необхідно віднести:

1. Відповідність дій та процедур Конституції України, законодавству, вимог до нормативних документів центральних органів влади.

2. Наукова обґрунтованість заходів, їх всебічна доцільна та можливість практичної реалізації.

3. Пріоритетність психолого-педагогічних, соціальних, санітарно-гігієнічних підходів до всіх аспектів модернізації освітньої діяльності.

4. Облік специфічних особливостей післядипломної освіти взагалі та післядипломної педагогічної зокрема:

- контингент – вік, посада, життєвий досвід, амбіції тощо;
- практична та професійна направленість навчання;
- структура та зміст навчання – мала тривалість, малий бюджет часу, замість навчальних дисциплін міні курси та ін.;

5. Комплексність, планувати, керувати проведенням усіх заходів модернізації, облік та контроль;

6. Гласність та наочність відображення ходу та результатів модернізації освітньої діяльності.

Другий великий блок моделі – напрями модернізації освітньої діяльності, структура якої включає такі компоненти як нормативне забезпечення, інформатизацію та освітній процес.

Загальні проблеми нормативно-правового забезпечення ППО розглянуто в розділі 1 цього посібника. У даному випадку відповідно до моделі, що на рис. 2.1, мова йде про нормативне забезпечення освітньої діяльності ВНЗ ППО, основним є підвищення кваліфікації педагогічних кадрів освіти.

Орієнтована структура нормативного забезпечення освітньої діяльності ВНЗ ППО представлено в табл. 2.1.

Нормативне забезпечення освітньої діяльності в ВНЗ ППО

№ з/п	Назва документа	Порядок введення в дію
1	План-графік підвищення кваліфікації педагогічних працівників у _____ на _____ рік (назва ВНЗ ППО)	План-графік затверджується начальником обласного управління освіти
2	Положення про організацію навчального процесу в _____ (назва ВНЗ ППО)	Положення, професійні програми та ін. схвалюються вченою радою ВНЗ ППО та вводяться в дію за наказом ректора (директора)
3	Положення про підвищення кваліфікації педагогічних працівників _____ (назва ВНЗ ППО)	
4	Комплекти професійних програм, навчальних планів, форм навчальних документів тощо	

Із таблиці 2.1 видно, що до основних документів нормативного забезпечення освітньої діяльності належать два положення, а також комплекти інноваційних програм та навчальних планів, навчальної документації тощо.

Інформатизація освітньої діяльності – одна із самих важких напрямів її модернізації, що містить комплекс технічних, технологічних, організаційних засобів, певного матеріально-технічного забезпечення.

Загальні проблеми інформатизації освітньої діяльності розглянуто в розділі 1 цього посібника.

Інформатизація освітньої діяльності (підвищення кваліфікації) в ВНЗ ППО передбачає, насамперед, наявність в навчальному закладі локальної комп'ютерної мережі з виходом в інтернет, серверної, а також достатню кількість комп'ютерних класів та спеціалізованих аудиторій, електронної бібліотеки та відповідного структурного підрозділу (центру, відділу, лабораторії тощо).

Більш детально інформатизація освітньої діяльності в ВНЗ ППО розглянуто в параграфі 2.2. даного посібника.

Інформатизація освітньої діяльності охоплює практично всі її аспекти, не вирішуються одночасно, а вимагають часу та значних зусиль з боку керівництва, науково-педагогічних працівників та допоміжного складу.

Алгоритм модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО. Модернізація освітньої діяльності в інститутах ППО – складна, багаторівнева та багатоаспектна процедура. Вона потребує значних зусиль з боку всіх учасників процесу, відповідного психологічного забезпечення, яке пов'язане зі змінами за традиційним уявленням про організацію, форми та методи навчальної діяльності.

Модернізація освітньої діяльності порушує інтереси викладачів та допоміжного персоналу, потребує від них значних додаткових зусиль щодо опрацювання змісту навчальних програм, планів, упровадження нових форм та методів навчальної роботи.

Модернізація – не миттєва процедура, вона має процесуальні та якісні характеристики. До перших належать тривалість модернізації, темпи та напрями змін, до других – результати, їх відповідність меті та завданням. Однак є шкідливим як поспіх, так і зволікання.

Модернізація освітньої діяльності в інститутах ППО не матиме сенсу, якщо внаслідок цього не підвищаться її ефективність, якість навчання, рейтинг та імідж навчального закладу. Для отримання позитивних результатів необхідні: чітка організація проведення модернізації, всебічний якісний супровід та забезпечення її заходів, ефективне управління.

Аналіз структури та змісту моделі дає змогу запропонувати поетапний алгоритм її запровадження в освітню діяльність ВНЗ ППО: підготовчий, технологічний, апробації, упровадження (рис. 2.3).

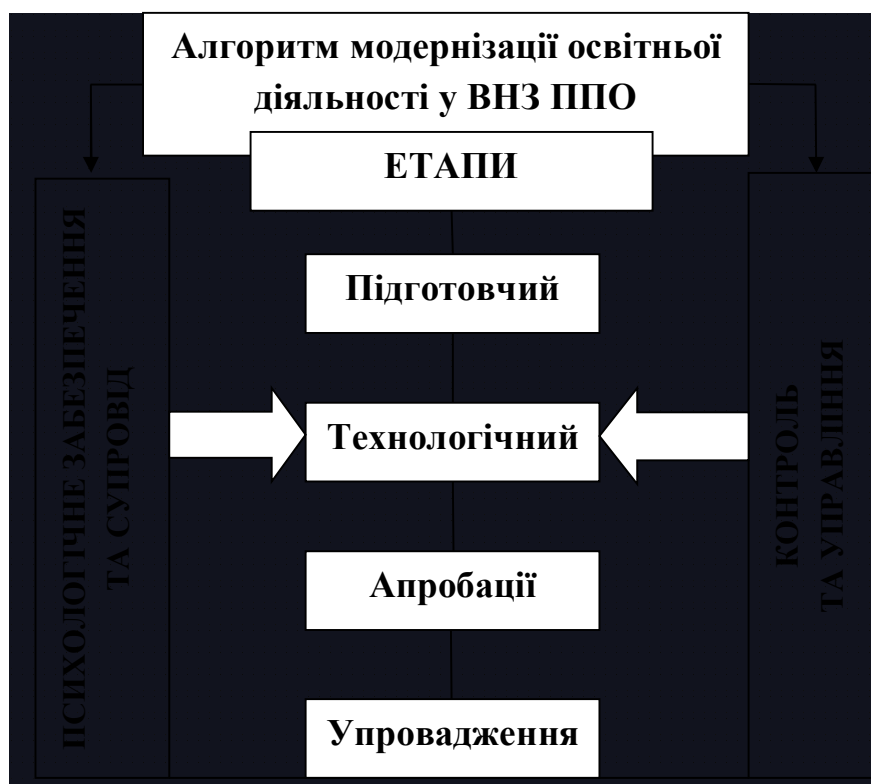

Рис. 2.3. Алгоритм модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО

Підготовчий етап – важливий в процедурі модернізації. Його основним змістом є:

- ухвалення рішення на модернізацію освітньої діяльності;
- вироблення стратегії;
- формування колективів виконавців та призначення керівників за напрямками;
- розроблення, обговорення і затвердження за встановленим порядком цільової програми та робочих планів модернізації.

Рішення на модернізацію схвалює вчена рада ВНЗ. Стратегія модернізації скріплюється наказом ректора (директора), який містить: мету, завдання, терміни, етапи, перелік напрямів, персональний склад керівників та виконавців, завдання структурних підрозділів тощо.

Психологічне забезпечення етапу досягається шляхом роз'яснення актуальності проблеми, мети, завдань, змісту модернізації під час засідань, семінарів, занять, за індивідуальною роботою тощо.

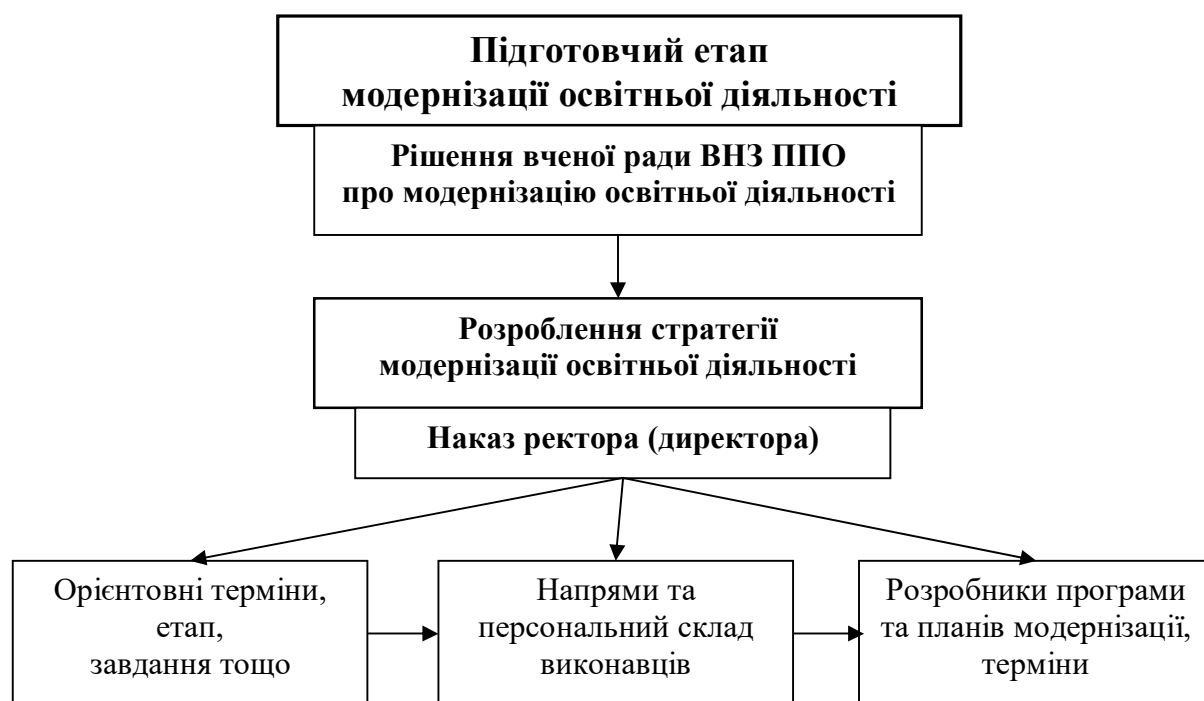

Рис. 2.4. Структура та зміст підготовчого етапу модернізації освітньої діяльності

Технологічний етап – етап, основним змістом якого є:

- розроблення (коригування) нормативного забезпечення освітньої діяльності: положення, інструкції тощо;
- розроблення експериментальних професійних і робочих програм підвищення кваліфікації основних категорій слухачів та відповідних навчальних, навчально-тематичних планів;
- опрацювання можливості впровадження в процес підвищення кваліфікації інноваційних технологій: очно-дистанційної форми навчання; кредитно-модульної системи організації навчального процесу та ін.;
- планування та реалізація заходів щодо інформатизації освітньої діяльності: створення веб-сайтів (порталів), формування інформаційно-освітнього середовища, бази електронних інформаційно-освітніх ресурсів та ін.;
- методичне, дидактичне, комунікаційне забезпечення всіх етапів підвищення кваліфікації, організаційних форм навчального процесу, видів занять тощо.

Технологічний етап модернізації освітньої діяльності найскладніший, трудомісткий та відповідальний. На цьому етапі створюються теоретичні та практичні основи всього процесу модернізації. Тому всі зміни мають бути науково-обґрунтованими, педагогічно доцільними та реалістичними.

Технологічний етап – поле творчої діяльності, реалізації інноваційних ініціатив (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Структура та зміст технологічного етапу модернізації освітньої діяльності

Етап апробації – етап всебічної перевірки всіх рішень, підходів, розробок та ін. Реалізується двома способами: публікацією результатів та їх обговоренням на семінарах, науково-практичних конференціях, в Інтернеті тощо та проведенням педагогічних експериментів із метою перевірки всіх змін у реальному навчальному процесі.

Результати апробації документуються, узагальнюються, аналізуються, оцінюються з точки зору доцільності та можливості їх застосування в плановому навчальному процесі й обговорюються на вченій раді ВНЗ ППО.

Результати апробації, що отримали позитивну оцінку, рекомендуються вченою радою до впровадження в навчальний процес.

Етап упровадження – заключний. На цьому етапі зміни в освітній діяльності, що схвалені рішенням вченої ради, вносяться у відповідні документи: професійні програми, навчальні, навчально-тематичні плани тощо.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснюється відповідно до нових навчальних програм, планів за нової організації навчального процесу.

Реалізація заходів модернізації освітньої діяльності може здійснюватися не за чіткою послідовністю цього алгоритму. Можливі різні варіанти залежно від конкретних умов.

Отже, модель, яку подано на рис. 2, наочно висвітлює структуру та зміст процесу модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО. Вона універсальна, бо може застосовуватись до конкретних умов будь-якого навчального закладу післядипломної педагогічної освіти, та наочна. Робить певний внесок у теорію проблеми та має практичну цінність, бо сприяє ціленаправленому плануванню заходів з модернізації освітньої діяльності.

Розглянутий алгоритм модернізації освітньої діяльності в ВНЗ ППО описує послідовності та зміст дій, порядок документування результатів тощо.

Отже, розроблені в УМО структурно-функціональна модель модернізації освітньої діяльності та алгоритм впровадження її компонентів є універсальні, бо розроблені в загальному вигляді та можуть використовуватися в умовах будь-

якого ВНЗ ППО. До того ж наочно представляють структуру та зміст процесу модернізації освітньої діяльності, послідовність та зміст дій за її практичною реалізацією, формують науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО на засадах сучасних підходів та технологій.

2.2. Інформатизація освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти

У першій чверті третього тисячоліття інформація в різних видах і формах, насамперед у формі знання, стає важливим ресурсом, а можливості інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), систем і мереж є головним каталізатором швидкого розвитку і впровадження наукомістких, екологічно безпечних, енергозберігаючих і ресурсозберігаючих технологій в більшості галузей продуктивної діяльності людини. Інформаційно-комунікаційні технології нині відіграють визначальну роль у взаємодії між людьми, в підготовці й поширенні масової інформації, в подальшому розвитку культури, освіти, науки.

Світова історія розвитку інформаціології як науки про інформатизацію суспільства, використання інформаційних ресурсів і технологій почалася з 1964 р., коли Японія обрала шлях розвитку, пов'язаний з використанням інформаційних ресурсів. Сполучені Штати Америки й інші країни світу взяли на озброєння японську інформаціологічну модель розвитку суспільства [9]. Згідно Концепції Національної програми інформатизації України «інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на задоволення інформаційних потреб, реалізацію прав громадян і суспільства на сонові створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» [2].

Інформатизацію освіти В.Кремень визначає як провідний напрям підвищення результативності навчального процесу, один із основних чинників

підвищення якості навчання [3]. Феномен інформатизації освіти настільки унікальний за своїм впливом на освітню теорію і практику, що інформаційність виступає одночасно як закономірність розвитку освітніх систем, принцип реалізації освітніх послуг, імператив і пріоритет освітньої діяльності суспільства, держави та окремої особистості. Глобальне впровадження комп'ютерних технологій у всі сфери діяльності, формування нових комунікацій і високоавтоматизованого інформаційного середовища стали не тільки першим кроком до формування інформаційного суспільства, а й початком модернізації освіти.

Освітня діяльність на території України здійснюється вищими навчальними закладами на підставі ліцензій, які видаються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Обов'язковою умовою видачі ліцензії вищим навчальним закладам є наявність у них необхідної матеріально-технічної, науково-методичної та інформаційної бази, бібліотеки, науково-педагогічних кадрів за нормативами, що встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки [1]. Освітня діяльність навчальних закладів багатоаспектна за змістом та достатньо тривала. У її структурі присутні технічна, програмна, навчальна та методична складові.

Інформатизація освітньої діяльності – система взаємопов'язаних змістових організаційних і методичних заходів, що пов'язані із застосуванням інформаційних засобів у навчальних цілях [7, 86]. Рівень інформатизації є одним із суттєвих показників рейтингу, як навчальних закладів взагалі, так ВНЗ ППО зокрема.

Сучасною тенденцією інформатизації освіти є інтелектуалізація засобів навчання, створення інтелектуальних навчальних систем, які дають змогу значно підвищити ефективність навчального процесу, зробивши його інтерактивним та, що є особливо важливим, більш індивідуалізованим.

Ідеться передусім про адаптивні системи, які здатні забезпечити реалізацію індивідуальної стратегії навчання слухача на основі виявлення і врахування його наявних знань, навичок і здібностей, допомогти викладачеві швидко створювати

або змінювати навчальний матеріал, а також оперативно здійснювати аналіз результатів навчальної діяльності. Це є початком створення «віртуального тьютора», тобто віртуального наставника.

Одним із кардинальних завдань інформатизації освіти України є подальший розвиток єдиної системи баз даних та інформаційних ресурсів, забезпечення масового доступу до неї всіх категорій освітян. Ідеться про створення у навчальних закладах і країні загалом комп'ютерно орієнтованого навчального середовища шляхом формування інтегрованих загальнонаціональних електронних ресурсів, упровадження новітніх відкритих навчальних систем і відповідних педагогічних технологій. Для успішної інформатизації освітньої діяльності ВНЗ ППО важливим є формування ІКТ-компетентності та готовності викладачів до роботи в інформаційному навчальному середовищі, оволодіння відповідними методиками. При цьому йдеться не про «вмонтовування» комп'ютера в традиційні педагогічні системи, а про створення принципово нових навчальних технологій на основі інформатизації дидактичного процесу. Наприклад, інформатизація освітньої діяльності дасть змогу розв'язувати проблему формування ключової компетентності «навченості навчатися» («*learning to learn*»), докорінно підвищити самостійність у навчальній діяльності слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Все більшість освітян починають усвідомлювати, що без сучасних засобів інформаційних технологій та Інтернету вони не зможуть бути хоча б на крок попереду своїх учнів, не говорячи вже про впевненість в завтрашньому дні та вдалу професійну кар'єру. Безпосередньо перед ВНЗ ППО ставиться завдання – підготувати керівників освіти та педагогів, до умов життя і професійної діяльності в інформаційному суспільстві, навчити їх діяти в цьому середовищі, використовуючи його можливості.

Для його вирішення потрібна інформаційна орієнтація системи ППО, адже інформатизація освіти надає багато можливостей, а саме:

- впровадження ІКТ в освітній процес істотно прискорює передачу знань і накопиченого досвіду;

- сучасні ІКТ дозволяють людині краще і швидше адаптуватися до навколишнього середовища і тих соціальних змін, що відбуваються, надаючи кожній людині можливість отримувати необхідні знання без прив'язки до часу, місця і засобу подання;
- доцільне застосування ІКТ в освіті є важливим чинником створення системи освіти відповідно до вимог інформаційного суспільства;
- відкриваючи нові методи і форми навчання ІКТ сприяють розвитку неперервного, інклюзивного навчання та навчання дорослих.

Відзначимо, використання ІКТ у навчальному процесі [8,12]. ВНЗ ППО дозволяє:

- урізноманітнити методи унаочнення завдяки представленню навчальних матеріалів не тільки в друкованому вигляді, а й у графічному, звуковому, анімованому та відео- форматі, що дає слухачам реальну можливість засвоїти навчальний матеріал на більш високому рівні;
- автоматизувати процес засвоєння, закріплення і застосування навчального матеріалу з урахуванням інтерактивності багатьох електронних засобів, а також систему контролю, оцінки і корекції знань слухачів;
- здійснити диференціацію та індивідуалізацію навчання, забезпечити вибір індивідуальної траєкторії навчання;
- підвищити інтерес до інтерес, мотивацію до навчання, активізацію пізнавальної діяльності, що також визначає якість навчання;
- надати доступ до великих обсягів додаткових матеріалів та нетрадиційних джерел інформації для організації самостійної роботи та саморозвитку слухачів;
- здійснювати інтерактивний навчальний діалог між викладачем і слухачем та неформальне спілкування викладачів і слухачів;
- розвивати інформаційну культуру, в тому числі навчати слухачів оперувати різними видами інформації, брати участь і створювати співтовариства знань;

- урізноманітнити форми навчання, використовуючи у тому числі дистанційну форму навчання;
- організовувати позанавчальну роботу і розвиток особистості;
- сприяти розвитку інформаційного простору ВНЗ ППО, таким чином популяризуючи його.

Сьогодні, говорячи про дистанційне навчання (далі – ДН) та його місце в процесі інформатизації освітньої діяльності ВНЗ ППО, варто звернути увагу на основні напрями оптимізації цього процесу, якими є:

- створення оптимальних умов для забезпечення інформаційних потреб слухачів вишів ППО;
- розвиток інформаційних мереж, що використовуються в ППО;
- забезпечення належної матеріально-технічної бази;
- підготовка управлінських і педагогічних кадрів до користування засобами отримання інформації [4].

Ці вимоги мають базуватися на необхідності надання в процесі підвищення фахового рівня спеціалістів оптимальних можливостей для отримання якісної неперервної освіти, диференціацію та індивідуалізацію підготовки.

Відзначимо, що запровадження технологій ДН у підвищення кваліфікації стало каталізатором процесів інформатизації освітньої діяльності вишів ППО, оскільки потребувало на всьому післядипломному педагогічному просторі України підвищення ІКТ-компетентності персоналу; підключення інститутів до Інтернету, вибору платформи ДН, розроблення веб-сайтів, науково-методичного забезпечення дистанційного етапу навчання та багато іншого. Найбільш масштабна інновація сучасного періоду розвитку системи післядипломної педагогічної освіти – це перехід до очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації слухачів, яку започаткував вперше Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України (далі – УМО НАПН України) у 2001 році.

Саме, починаючи із запровадження ДН, розпочався процес інформатизації освітньої діяльності в УМО НАПН України. Зазначимо, впровадження очно-дистанційного підвищення кваліфікації слухачів в університеті обумовило

необхідність розробки відповідної моделі цього процесу, в основі якої три складові: технологічна, змістова та організаційна.

Технологічна складова включає відповідну матеріальну базу і програмне забезпечення що вимагає як одноразових капіталовкладень (комп'ютери, мережа, програмне забезпечення), так і постійних (технічна підтримка, супровід програмного забезпечення, апгрейд та інш.)

Змістова частина включає створення інформаційних ресурсів у вигляді курсів ДН, спеціалізованих сайтів і порталів, методичної підтримки.

Організаційна частина передбачає навчання та перепідготовку викладачів ДН, педагогічний супровід слухачів в процесі навчання, тобто організацію та проведення навчального процесу.

На сьогодні оновлена та затверджена вченою радою УМО НАПН України Програма інформатизації університету до 2015 року [Протокол №4 від 19.06.2013 р.].

Головним підрозділом в університеті з питань дистанційного навчання є кафедра дистанційної освіти (далі – кафедра ДО) – провідний науковий, науково-методичний центр з проблем дистанційного навчання в ППО. На її базі функціонує з 2011 року лабораторія методики та технологій дистанційного навчання (далі – Лабораторія). Лабораторія створена, як навчальний та науково-методичний підрозділ при кафедрі ДО, з метою подальшої інтенсифікації застосування комп'ютерних та Інтернет-технологій в навчальному процесі УМО НАПН України.

Досвід досліджень співробітниками кафедри ДО і Лабораторії свідчить про те, що запровадження ДН у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти здатне забезпечити високий рівень як післядипломної педагогічної освіти взагалі, так і професійної компетентності слухачів зокрема.

Для слухачів та викладачів УМО НАПН України професорсько-викладацьким складом кафедри дистанційної освіти розроблено робочу програму та методику проведення занять навчального модуля «Відкрита освіта та дистанційне навчання» [5]. Звернемо увагу, що до навчальних планів підвищення кваліфікації усіх категорій керівних і педагогічних кадрів освіти з 2009 року включено вищезгаданий навчальний модуль, до якого входять три змістових

модуля: 1. «Відкрита освіта» 2. «Дистанційне навчання» 3. «Модернізація освітньої діяльності навчального закладу».

З метою постійної консультаційної допомоги для кураторів-тьюторів навчальних груп Університету створено віртуальне навчальне середовище «Навчально-методичне забезпечення організації підвищення кваліфікації в УМО» (dn.umoapn.net.ua/umo/p10), стартова сторінка якого представлена на рис. 2.6

Рис. 2.6. Стартова сторінка віртуального навчального середовища для викладачів та кураторів-тьюторів УМО НАПН України «Навчально-методичне забезпечення організації підвищення кваліфікації в УМО» (dn.umoapn.net.ua/umo/p10)

На 2013 рік в Університеті діє 70 віртуальних навчальних середовищ (далі – ВНС), з них у 57-и ВНС на дистанційному етапі навчаються 85 груп слухачів курсів підвищення кваліфікації. На сьогодні в УМО НАПН України впроваджується в навчальний дистанційний процес підвищення кваліфікації такі системи управління навчальними ресурсами: Веб-клас «ХП», Moodle, E-front, хмарні обчислювальні технології Google APPS.

Нижче даємо фрагменти віртуальних навчальних середовищ груп слухачів курсів підвищення кваліфікації на прикладі різних систем управління навчальними ресурсами.

Рис. 2.7. Віртуальні навчальні середовища різних груп слухачів (Веб-клас «ХІІ»)

Рис. 2.8. Стартова сторінка віртуального навчального середовища (хмарні обчислювальні технології Google APPS) групи «Викладачі ВНЗ III-IV рівнів акредитації з питань упровадження інноваційних технологій навчання»

Рис. 2.9. Стартова сторінка Електронного навчального курсу <http://avzn.distance.in.ua/> «Підготовка викладачів навчальних закладів до використання аудіовізуальних засобів навчання» (середовище Moodle).

Аналіз діяльності кафедри ДО та Лабораторії УМО НАПН України у використанні сайтів науково-практичних конференцій, блогів, методологічних семінарів, соціальних мереж для інформаційно-цифрового науково-педагогічного забезпечення в професійній підготовці слухачів, а також практики проведення різноманітних консультацій в режимі он-лайн, офф-лайн, чата, форуму, вебінара та ін. дає можливість стверджувати про інноваційний підхід в інформатизації освітньої діяльності університету. Так, створення таких блогів навчально-методичного призначення для слухачів курсів підвищення кваліфікації, як «Інноватика в дистанційному навчанні» (<http://innovatikadn.blogspot.com/>) та «На допомогу слухачам ВНЗ III-IV р.а.» ([distance-education-umo.blogspot.com.](http://distance-education-umo.blogspot.com)) сприяє

більш творчому підходу слухачів до виконання завдань під час самостійної роботи (рис. 2.10).

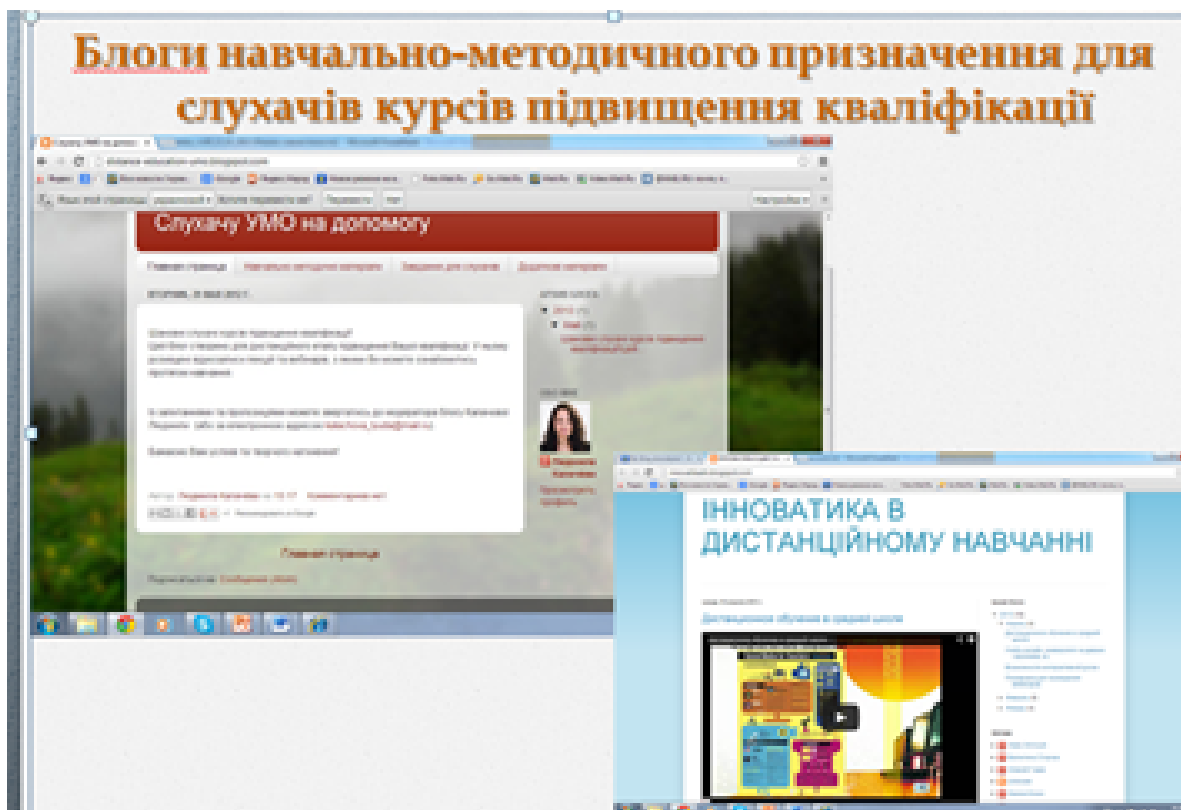

Рис. 2.10. Блог навчально-методичного призначення для слухачів курсів підвищення кваліфікації

У слухачів таким чином з'являється можливість задовольняти свої науково-практичні інтереси і запити в змістовній інформації (блоки, модулі на сайтах), нових розробках і передовому професійному досвіді і оперативно інформувати один одного. За рахунок більшої індивідуалізації навчання на основі широкого застосування індивідуальних планів і графіків навчання, які враховують теоретичний, науковий, професійний і технічний рівень їх підготовки, посилюється особиста орієнтація слухачів. Йде активний процес обміну інформацією з актуальних освітніх проблем між науковими керівниками, викладачами-тьюторами і слухачами, заснований на партнерських відносинах.

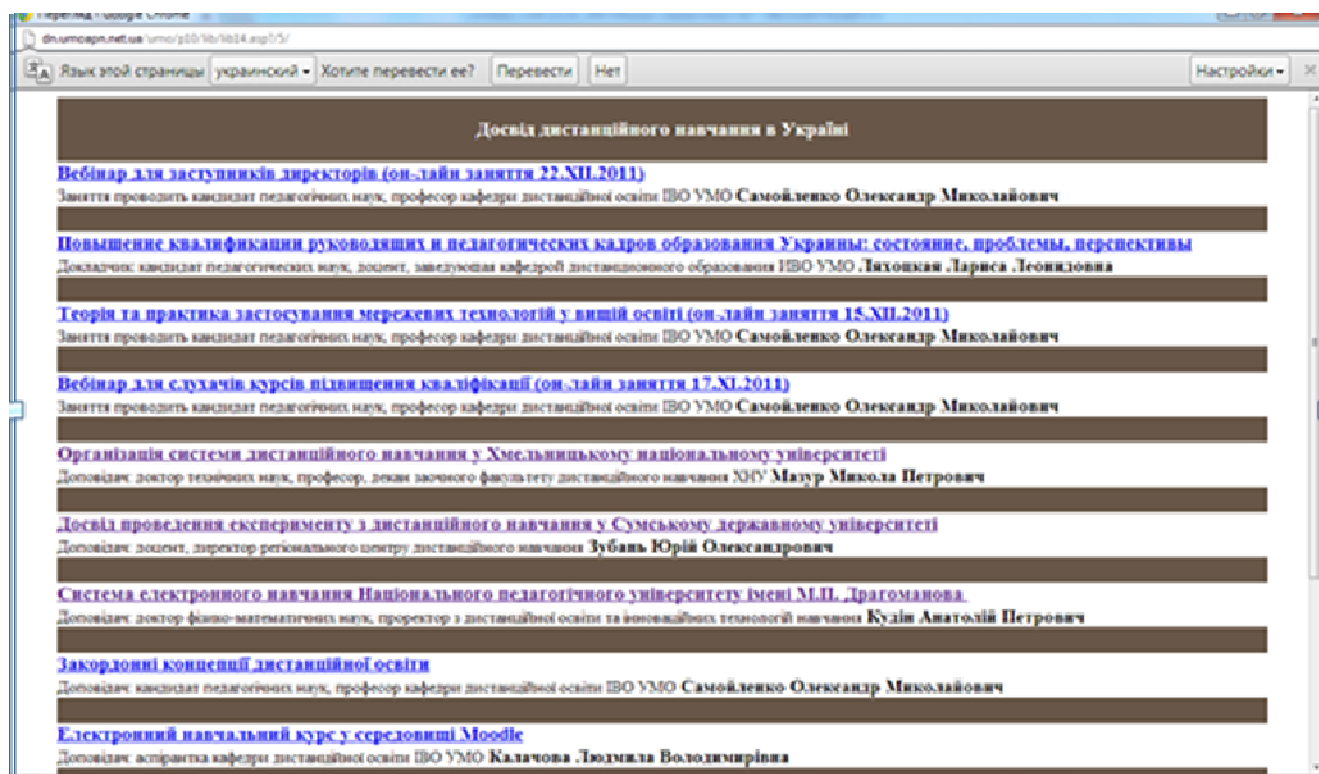

Рис. 2.12. Фрагмент змісту запису он-лайн виступів учених України у вебінарах міжнародних конференцій, методологічних семінарів, он-лайн лекцій, розміщених у віртуальному навчальному середовищі.

Швидкі темпи інформатизації освіти визначають нові завдання щодо подальшого розвитку дистанційного навчання в УМО НАПН України:

- створення порталу університету;
- постійне підвищення кваліфікації викладачів університету з впровадження у навчальний процес новітніх педагогічних технологій дистанційного навчання;
- підготовка слухачів до використання новітніх інформаційних технологій;
- модернізація єдиного освітнього інформаційного простору Університету;
- розробка та експериментальна апробація на базі УМО НАПН України електронних навчальних курсів підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти;

- впровадження новітніх технологій дистанційного навчання у підвищення кваліфікації слухачів;
- створення на базі УМО НАПН України Єдиного Центру е-навчання ППО;
- оновлення технопарку та розширення приміщення лабораторії методики і технологій дистанційного навчання.

Саме технологічна, змістова та організаційна складові, які покладені в основу ДН, сприяли переходу всієї системи ППО на підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання. На сьогодні переважна більшість ВНЗ ППО мають ресурси для організації та здійснення дистанційного навчання.

Спираючись на дослідження, проведені В.Олійником та В. Гравітом, [6, 16], інформатизація освітньої діяльності в ВНЗ ППО багатоаспектний процес, основними складовими якого є:

- **Технічна, технологічна складова:**
 - комп'ютеризація;
 - інтернетизація;
 - програмне забезпечення.
- **Педагогічна складова:**
 - застосування ІКТ за різними формами організації навчального процесу та видах навчальних занять;
 - прямий та зворотній зв'язок;
 - педагогічний контроль та оцінювання результатів;
 - педагогічна діагностика та моніторинг.
- **Формування інформаційного освітнього простору ВНЗ ППО:**
 - сайти: зовнішні та внутрішні;
 - інформаційні пакети університету, інститутів (факультетів), кафедр тощо;
 - інформаційно-освітні ресурси: зовнішні та внутрішні;

- мережева взаємодія: зовнішня та внутрішня.
- **Керована складова:**
 - керівник;
 - відповідальні виконавці: структурні підрозділи, персонал;
 - підтримка та супровід;
 - документація;
 - контроль.

Структурно-функціональна схема інформатизації освітньої діяльності у ВНЗ ППО за В. Олійником та В. Гравітом представлено на рис. 2.13.

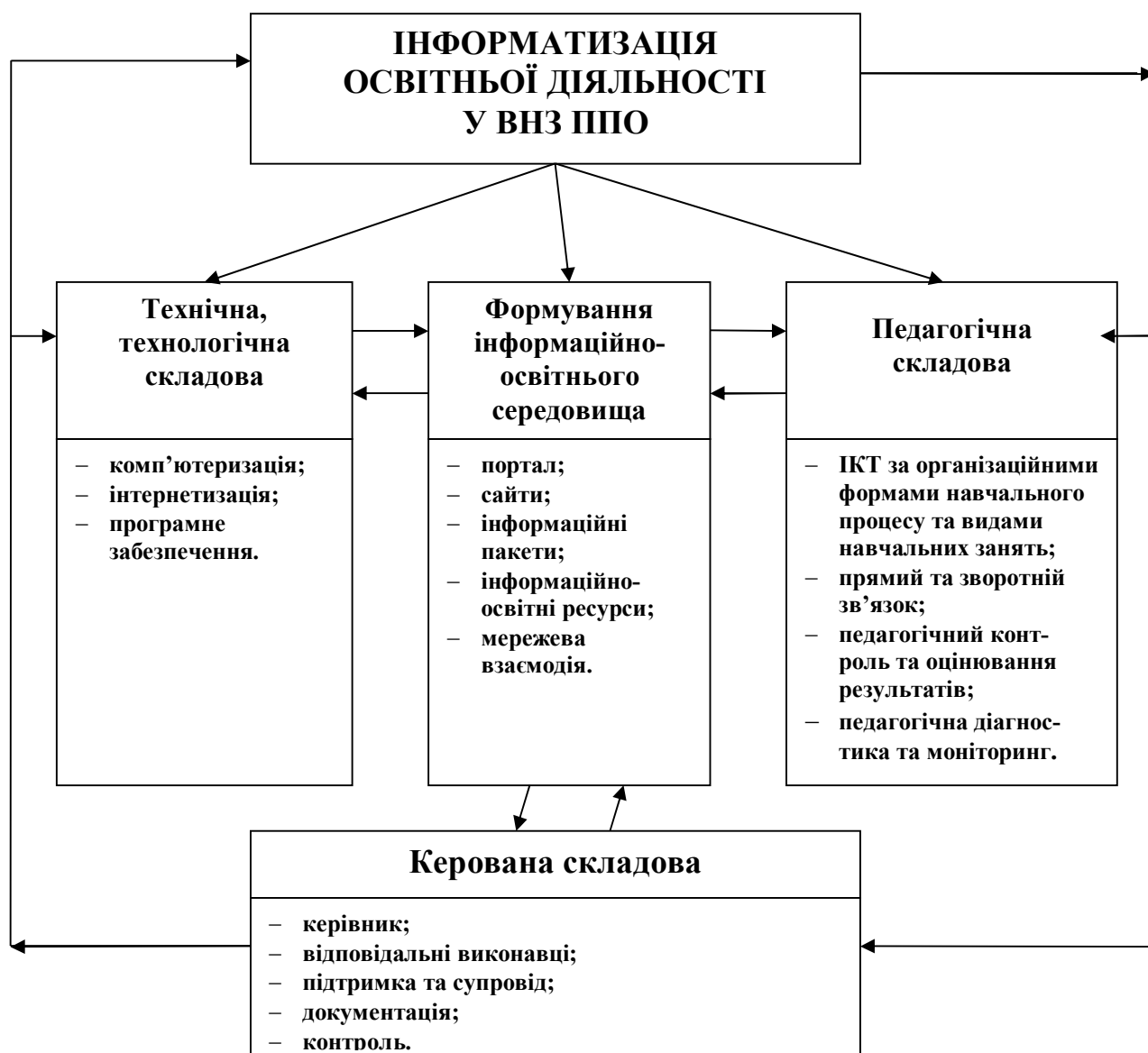

Рис. 2.13. Структурно-функціональна схема інформатизації освітньої діяльності у ВНЗ ППО за В. Олійником та В. Гравітом

Як видно з рисунку 2.13 процес інформатизації складний, багаторівневий та багатоплановий. Кожна його складова вимагає наукового обґрунтування, відповідних розрахунків, документування тощо. Але, якщо розробити відповідну програму, визначити пріоритети, джерела та обсяги фінансування та ін., то інформатизувати освітню діяльність у конкретному ВНЗ ППО можна протягом 2-3 років.

Отже, освітня діяльність у ВНЗ ППО – первинна, а її інформатизація – вторинна. Тому, на думку В. Олійника та В. Гравіта, при реформуванні структури ВНЗ ППО під час модернізації їх освітньої діяльності доцільно перетворювати самостійні структурні підрозділи ІКТ у комплексні за таким типом: Центр (відділ) дистанційного навчання та ІКТ, кафедра педагогічного менеджменту та ІКТ; кафедра дистанційної освіти та ІКТ тощо. Самостійні структурні підрозділи ІКТ доцільні тільки у ВНЗ відповідного профілю.

Таким чином, одним з кардинальних завдань інформатизації освіти України є подальший розвиток єдиної системи баз даних та інформаційних ресурсів, забезпечення масового доступу до неї всіх категорій освітян. Ідеться про створення у навчальних закладах і країні загалом комп'ютерно орієнтованого навчального середовища шляхом формування інтегрованих загальнонаціональних електронних ресурсів, упровадження новітніх відкритих навчальних систем і відповідних педагогічних технологій.

Уся освітня діяльність ВНЗ ППО в цьому напрямі має бути спрямована передусім на створення високоякісних програмних засобів навчального призначення, електронних посібників, освітніх Інтернет порталів, електронних бібліотечних систем, технологій дистанційного навчання.

Сподіваємося, що саме випереджальне вирішення проблеми інформатизації освітньої діяльності ВНЗ ППО створить сприятливі та комфортні умови для різних аспектів модернізації системи ППО, а стратегія подальшого розвитку дистанційного навчання в ВНЗ ППО буде спрямована на закріплення досягнутих позицій, а також продовження логічного руху всієї системи ППО в загальноєвропейський, світовий науковий і освітній простір.

2.3. Модернізація освітнього процесу у ВНЗ ППО на засадах кредитно-модульної організації навчального процесу та очно-дистанційної форми навчання

Формування загальноєвропейської системи вищої освіти в межах Болонського процесу – одна з тенденцій сучасного етапу євроінтеграції. Головна мета процесу – консолідація зусиль наукової і освітянської громадськості та урядових країн Європи для підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки та вищої освіти у світовому вимірі, підвищення її ролі в суспільних демократичних перетвореннях.

Основною позицією Болонського процесу є запровадження Європейської кредитно-трансферної і акумулюючої системи (European Community Course Credit, Transfer System – ECTS) в національні системи освіти як обов'язкові передумови для входження до європейського освітнього простору. Основою реструктуризації навчального процесу на основі кредитно-модульної системи є впровадження активних інформаційних, телекомунікаційних технологій. Саме кредитно-модульна технологія навчання є незамінною й для дистанційної освіти.

Цілеспрямованість переходу ВНЗ ППО від традиційної курсової організації освітнього процесу до кредитно-модульної системи за дистанційною формою навчання науково обґрунтована у працях учених Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України: 2000–2002 рр.: «Зміст і організація дистанційної післядипломної педагогічної освіти»; 2003–2005 рр.: «Теорія і методика підготовки управлінського та викладацького персоналу в системі дистанційної післядипломної освіти»; 2006–2008 рр.: «Науково-методичні засади підвищення кваліфікації керівних кадрів ПТНЗ в системі дистанційного навчання»; 2009–2011 рр.: «Організація кредитно-модульного навчання за дистанційною формою підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти»).

Внаслідок реалізації цієї стратегії науково обґрунтовано доцільність і можливість переходу підвищення кваліфікації на дистанційне навчання;

безпосередньо розроблено, апробовано та рекомендовано до запровадження кредитно-модульної організації навчального процесу за очно-дистанційною формою навчання.

Результатом проведених досліджень стала низка розроблених нормативних документів: Положення про організацію очно-дистанційного підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти (2005 р.), Положення про куратора-тьютора навчальної групи слухачів курсів підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання (2009 р.), інструктивно-методичний лист «Інструкція щодо навчальної роботи куратора-тьютора на дистанційному етапі підвищення кваліфікації з використанням технологій веб-клас «ХП» (2009 р.).

У 2011 р. вченою радою УМО НАПН України (протокол № 10) затверджено Положення про запровадження Європейської Кредитно-Трансферної Системи у вищі навчальні заклади післядипломної педагогічної освіти.

Дослідження показали, що в епоху інформаційно-цифрового суспільства оптимальною формою навчання за ЄКТС у ВНЗ ППО є очно-дистанційна, яка поєднує переваги очного та дистанційного навчання і забезпечує малу тривалість відриву слухача від професійної діяльності.

У розділі 1 цього посібника зазначено, що основу ЄКТС в ВНЗ ППО склали модульні технології та система залікових одиниць (кредитів ЄКТС). З цієї точки зору на цей час 100% інститутів ППО перейшли на ЄКТС, зокрема в плануванні та організації освітнього процесу використовуються такі поняття як навчальний модуль, змістовий модуль, кредит ЄКТС тощо.

Головне завдання – це підвищення якості та ефективності застосування в освітньому процесі модульних технологій та кредитних систем одиниць.

Структура, зміст, параметри (рівень складності, обсяг, наочність тощо) навчальних модулів мають відповідати сучасним вимогам, цілям та завданням освітньої діяльності.

У повному обсязі проблеми впровадження ЄКТС в освітній процес ВНЗ ППО досліджено в УМО НАПН України під час виконання держбюджетної НДР

за темою «Організація кредитно-модульного навчання за дистанційною формою підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти» [].

Освітній процес за ЄКТС у ВНЗ ППО здійснюється в таких організаційних формах:

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- практична підготовка;
- контрольні заходи.

Основними видами навчальних занять у ВНЗ ППО за ЄКТС є: лекція, лабораторне, практичне, семінарське заняття, а також інструктивно-методичні заняття, тренінги, тематичні дискусії, «круглі столи», консультації тощо. Вид навчальних занять визначається кафедрами. Перевага надається інтерактивним формам навчання. Навчальні заняття можуть проводитись як у ВНЗ ППО, так і за його межами (виїзні заняття) [6].

Лекція – вид навчального заняття, призначеного для ознайомлення слухачів з основним змістом відповідних модулів. Вона може бути настановною, тематичною, оглядовою тощо. Сучасний стан інформаційного забезпечення звів суть лекції до консультативно-оглядового означення проблеми й аналізу напрямів її вирішення. Кандидатури лекторів, які запрошуються для проведення занять, затверджуються наказом ректора (директора) за поданням завідувачів кафедр, погодженим з директорами інститутів та проректором із навчальної роботи.

Лабораторні заняття – вид навчального заняття, під час якого слухачі під керівництвом викладача проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою фактичного підтвердження окремих теоретичних положень певної навчальної дисципліни, набувають практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням (обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою) та методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі. Лабораторні заняття проводяться в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях із використанням устаткування, пристосованого до умов навчального процесу (лабораторні макети, установки

тощо). Іноді лабораторні заняття можуть проводитися в умовах реального професійного середовища (у школі, на виробництві, у наукових лабораторіях тощо). Лабораторне заняття проводиться зі слухачами, кількість яких не перевищує половини академічної групи. Перелік тем лабораторних занять визначається робочою навчальною програмою модуля. Заміна лабораторних занять іншими видами навчальних занять не дозволяється. Поділ академічних груп на підгрупи для проведення лабораторних занять визначається навчальними планами.

Лабораторне заняття включає:

- проведення поточного контролю підготовленості слухачів до виконання конкретної лабораторної роботи;
- інструктаж про правила безпеки;
- використання завдань за темою заняття;
- оформлення індивідуального звіту з виконаної роботи;
- захист індивідуального звіту перед викладачем.

Виконання лабораторної роботи оцінюється викладачем. Оцінки, одержані слухачем за виконання лабораторних робіт, враховуються під час виставляння підсумкової оцінки.

Практичне заняття – вид навчального заняття, під час якого викладач організовує обговорення базових теоретичних положень навчальних модулів та формує вміння і навички їх практичного застосування слухачами. Практичне заняття проводиться з однією навчальною групою чи з половиною групи у звичайних або спеціалізованих аудиторіях, обладнаних відповідними технічними засобами. Поділ навчальних груп на підгрупи відображається у навчальних та навчально-тематичних планах. Навчальна група слухачів зазвичай формується в складі 20–25 осіб. У окремих випадках (для проведення тренінгів, занять із набуття навичок використання комп'ютерної техніки, для читання спецкурсів за вибором слухачів тощо) навчальні групи можуть формуватися в меншій кількості. Мінімальний склад навчальної групи – 7 осіб.

Семінарське заняття – вид навчального заняття, під час якого викладач організовує активне обговорення проблеми заздалегідь визначеними питаннями. Перелік тем семінарських занять визначається навчально-тематичним планом підвищення кваліфікації. План семінарських занять розробляє відповідна кафедра, вона ж забезпечує підготовку слухачів щодо його проведення. Зауважимо, семінарське заняття проводиться з однією навчальною групою.

Інструктивно-методичне заняття – вид практичного заняття, що проводиться для ознайомлення слухачів з організацією та порядком проведення підвищення кваліфікації, змістом навчання, порядком проведення поточного контролю та підсумкової атестації, вимогами до змісту, якості й оформлення випускних робіт. Під час цього заняття слухачі обирають теми випускних робіт і за допомогою куратора-тьютора складають індивідуальні плани підвищення кваліфікації. Структура та зміст заняття визначаються кафедрою. План проведення заняття розробляється куратором-тьютором групи і затверджується завідувачем кафедри.

Тренінг – групове інтерактивне навчальне заняття, яке ґрунтується на принципах зворотного зв'язку й активної взаємодії всіх учасників і спрямоване на закріплення знань, напрацювання вмінь і навичок відповідно до мети навчання.

Тематична дискусія – інтерактивний вид практичного заняття, який має дискусійний характер навколо конкретної проблемної теми та передбачає формування і вдосконалення умінь у процесі використання заздалегідь сформованих знань.

«Круглий стіл» – інтерактивний вид навчального заняття, основним змістом якого є обговорення актуальних і важливих інноваційних аспектів професійної діяльності слухачів. Тема «круглого столу» визначається робочою програмою та навчально-тематичним планом. План його проведення і методичне забезпечення розробляє кафедра. У проведенні «круглих столів» беруть участь професори, доценти кафедр, а також запрошені провідні вчені та спеціалісти в галузі проблем, які обговорюються.

Конференція з обміну досвідом – інтерактивний вид заняття, основним змістом якого є обговорення попередньо підготовлених доповідей слухачів з актуальних проблем їхньої професійної діяльності, власного передового досвіду. Тема конференції визначається робочою програмою та навчально-тематичним планом. План підготовки і проведення конференції розробляється провідною кафедрою, керує проведенням заходу завідувач кафедри. У конференції беруть участь провідні викладачі кафедри, а також куратор-тьютор навчальної групи. Конференція слухачів проводиться на заключному етапі навчання.

Консультація – вид навчального заняття, під час якого слухач отримує від викладача відповіді на конкретні запитання або пояснення теоретичних положень чи аспектів практичного їх застосування.

Консультації проводяться за графіком, встановленим кафедрою. Проведення консультацій фіксується в спеціальному журналі, який зберігається на кафедрі.

Виїзне заняття – вид навчального заняття, основним змістом якого є ознайомлення слухачів із передовим досвідом різних аспектів їхньої професійної діяльності; проводиться відповідно до навчального і навчально-тематичного планів та розкладу занять. План проведення виїзного заняття розробляється кафедрою й затверджується деканом (директором). Об'єкт виїзного заняття визначає деканат з урахуванням пропозицій кафедри, він же погоджує з керівництвом відповідного закладу (організації, установи) порядок проведення заняття. Керує виїзним заняттям куратор-тьютор навчальної групи. До його проведення можуть залучатися на умовах погодинної оплати працівники відповідного закладу (організації, установи). Для окремих категорій слухачів виїзні заняття можуть проводитись у вигляді тривалого виробничого стажування на підприємствах, в установах або в спеціально визначених навчально-виробничих центрах. Організація такого стажування регламентується окремим положенням, яке затверджується ректором (директором) ВНЗ ППО.

Дослідження показали, що усталені в ВНЗ ППО види аудиторних навчальних занять мають місце і в дистанційній формі.

Такий загальнонавчальний вид навчального заняття, як *лекція* має місце у дистанційному навчанні, як-от: електронне видання, відеолекція, аудіолекція. Лекції можуть проводитися у реальному і нереальному часі, фронтально (за допомогою телебачення) та індивідуально (за допомогою сервісів он-лайн-відео).

Електронна лекція може містити, крім тексту лекції, наочний матеріал, презентації, додаткові матеріали, цитати тощо. Вона є мережевим гіпертекстовим матеріалом, що містить систематичний виклад навчального модуля або змістового, теми і відповідає навчальній програмі.

Мережеві лекції мають свої особливості: розвинена гіпертекстова структура в понятійній частині курсу, чітко структурований зміст, сувору послідовність викладу і взаємозалежність розділів [7, 295–296]. До того ж можна виокремити такий вид заняття, як *інтерактивна лекція*, яка передбачає двосторонню комунікацію, включення елементів тренінгової гри, високий рівень контролю куратора-тьютора за тим, що відбувається в аудиторії.

Специфіка дистанційного навчання (стислість знань, їх інтенсивний характер, робота з дорослими) висуває до куратора-тьютора, викладача-тьютора такі вимоги, які суттєво відрізняються від традиційних як за особистими якостями, так і за видами навчальних занять.

Семінари з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) викладач-тьютор може проводити за допомогою відео- та телеконференцій (веб-конференцій). У педагогічному аспекті *відеосемінари* мало відрізняються від традиційних, адже учасники процесу бачать один одного на екранах моніторів комп'ютерів. Відеоконференції – це сучасна технологія спілкування, яка дає змогу в режимі реального часу передавати всім її учасникам звук і зображення, а також різноманітні електронні документи, що включають текст, таблиці, графіки, комп'ютерні анімацію, відеоматеріали. Звісно, відеоконференції не можуть цілком замінити особистісне спілкування, проте вони дають змогу домогтися принципово нового рівня спілкування людей, між якими тисячі кілометрів. Можливість слідкування за жестами і мімікою співбесідника підвищує коефіцієнт корисної дії сприйняття інформації до 60% [7, 109–110].

Одним із специфічних видів семінарів дистанційної форми навчання є *електронні* (віддалені, віртуальні, мережеві) семінари, що відрізняються віддаленістю його учасників у просторі і часі. Останнім часом стали дуже поширені *он-лайн-семінари, або вебінари*, тобто віртуальні семінари, що організовані за допомогою інтернет-технологій з використанням спеціального програмного забезпечення. Вебінару властива ключова ознака семінару – інтерактивність, яка полягає у тому, що викладач-тьютор робить доповідь, а слухачі можуть письмово (в чаті) або усно ставити запитання, на які викладач-тьютор має дати відповідь.

Практичне заняття – це навчальне заняття, під час якого дистанційно відбувається детальний розгляд слухачами окремих теоретичних положень навчальних модулів та формуються вміння і навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання ними завдань, результати надсилаються викладачеві електронною поштою. Практичне заняття, яке передбачає виконання практичних робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. Окремі практичні заняття можуть виконуватись у синхронному режимі.

Лабораторне заняття проводиться очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях або дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій.

До інших видів навчальних занять можуть належати ділові ігри, виконання проектів у групах тощо. Ці види навчальних занять можуть відбуватися очно або дистанційно у синхронному чи асинхронному режимі, що визначається робочою програмою підвищення кваліфікації.

Дискусія – це навчальне заняття для обговорення актуальних проблем між слухачами і викладачем та слухачами між собою. Проблеми для обговорення визначають викладач і слухачі до кожної теми, проведення дискусій – викладач. Проводиться дистанційно у синхронному режимі (в реальному часі) через Інтернет. Це заняття має бути попередньо змодельованим, тобто викладач-тьютор має продумати хід заняття й уявити можливі реакції слухачів.

Дистанційні заняття, які проводяться в межах дистанційного навчального курсу, досить різноманітні [1; 9]. На підставі запропонованої А. Хуторським [9] методики розробки та проведення дистанційних занять та практичного досвіду науковців УМО НАПН України наведемо приклади видів дистанційних занять для використання в системі ППО:

1. Демонстраційна версія заняття за курсом.
2. Вступне заняття за курсом.
3. Індивідуальне заняття-консультація.
4. Чат-заняття.
5. Веб-заняття.
6. Дистанційна конференція.
7. Дистанційний тренінг.

Модернізація навчального процесу у сучасному ВНЗ ППО базується на принципах достатності наукового, пізнавального, інформаційного та методичного забезпечення, здатного закласти основу для самостійного творчого опанування й осмислення знань і прояву творчої та дослідницької ініціативи.

Усі світові національні стандарти за основу навчання беруть самостійну, творчу роботу того, хто навчається. На цьому принципі базуються і новітні, зокрема інформаційні, технології навчання. Інтеграція національної системи освіти до єдиного європейського простору потребує впровадження новітніх інтерактивних технологій навчання, розвитку науково-методичного та матеріального забезпечення навчального процесу. Серед них важливе місце посідають технології, які підсилюють мотивації слухачів до самостійної роботи з метою поглиблення знань, набуття вмінь і навичок; а також спрямовуються на інтенсифікацію навчального процесу з метою скорочення аудиторних занять за участю викладача з надання повного обсягу знань і підвищення якості навчального процесу.

Самостійна робота (СРС) – основна й обов'язкова форма організації навчальної роботи слухача. Її зміст і обсяг визначаються програмами, навчальними та навчально-тематичними планами. Зауважимо, навчальний час,

відведений для самостійної роботи слухача, за європейськими стандартами становить не менше половини загального обсягу часу підвищення кваліфікації.

Із організаційної точки зору СРС – це одна з форм організації навчання [3], коли основний спосіб оволодіння навчальним матеріалом здійснюється в позанавчальний час [4].

Навчальний час, відведений для самостійної роботи слухачів, установлюється робочим навчальним планом. Як правило, це не менше 50% навчального часу, встановленого для підвищення кваліфікації зазначеної категорії слухачів.

Орієнтовний розподіл загального бюджету годин та СРС за етапами в різних організаційних варіантах підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання та ЄКТС наведено в таблиці 2.1 [6].

Таблиця 2.1

**Розподіл загального бюджету годин та СРС за етапами
підвищення кваліфікації при ЄКТС**

Організаційний варіант	Загальна тривалість навчання та бюджет часу	Етапи навчання		
		I етап (очний) – організаційно-настановна сесія	II етап (дистанційний) – керована СРС	III етап (очний) – залікова
перший	5,5 місяців (7 кр./ 210 год) СРС – 170 год	5 днів (1,5 кр./ 45 год) СРС – 15 год	116 днів (5,0 кр. / 150 год) СРС – 150 год	3 дні (0,5 кр. / 15 год) СРС – 5 год
другий	5,5 місяців (7 кр./ 210 год) СРС – 156 год	5 днів (1,5 кр./ 45 год) СРС – 15 год	114 днів (4,0 кр. / 120 год) СРС – 120 год	5 днів (1,5 кр. / 45 год) СРС – 21 год
третій	5,5 місяців (7 кр./ 210 год) СРС – 146 год	11 днів (3,0 кр./ 90 год) СРС – 36 год	111 днів (3,5 кр. / 105 год) СРС – 105 год	3 дні (0,5 кр. / 15 год) СРС – 5 год

*Кр. – кредити (тут і далі).

Зазначимо, СРС над конкретним модулем, змістовим модулем, темою визначається не тільки навчальною програмою підвищення кваліфікації, а й методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Отже, під час розроблювання робочого навчального плану за кожним змістовим модулем визначається кількість годин, які відводяться на СРС.

Орієнтовні норми часу за видами самостійної роботи слухачів наведено в табл. 2.2 [6].

Таблиця 2.2

Орієнтовний розподіл годин за видами самостійної роботи слухачів

Види навчальних робіт	Підготовка до одного аудиторного академічного часу					Підготовка до				Виконання			
	лекції	практ. заняття	семінар, тем./диск.	лабораторна робота	конференція про обмін досвіду	модульного контролю	диференц. заліку	захистувип. роботи	екзамену	реферату	розрах. роботи	випуск. роботи	індив. навч. практики
Норма часу (год)	0,3 – 0,5	0,5 – 0,75	1,5–2	1–1,5	2	2	6	6	30	8	6	30	15

Як видно з табл. 2.2, основними видами самостійної роботи слухача під час підвищення кваліфікації є: підготовка до аудиторних занять (лекції, практичні, семінарські заняття, конференція про обмін досвіду тощо), контрольних заходів та виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.

На рис. наведено види СРС під час підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників за очно-дистанційною формою навчання [6].

Чітка структуризація видів СРС підвищує якість планування та методичного, дидактичного, матеріально-технічного забезпечення тощо.

Вказана структура видів СРС використовується в реальному навчальному процесі УМО НАПН України упродовж 2006–2012 рр., що позитивно позначається на якості підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Універсальною та найпоширенішою формою СРС є робота з першоджерелами, підручниками, методичними розробками, посібниками,

монографіями, періодичними виданнями, нормативною літературою та ін. зведенням записів чи конспектуванням необхідного матеріалу. До сучасних засобів самопідготовки належать опорні конспекти лекцій, електронні підручники, комп'ютерні каталоги, комп'ютерні навчальні програми, Інтернет тощо [2].

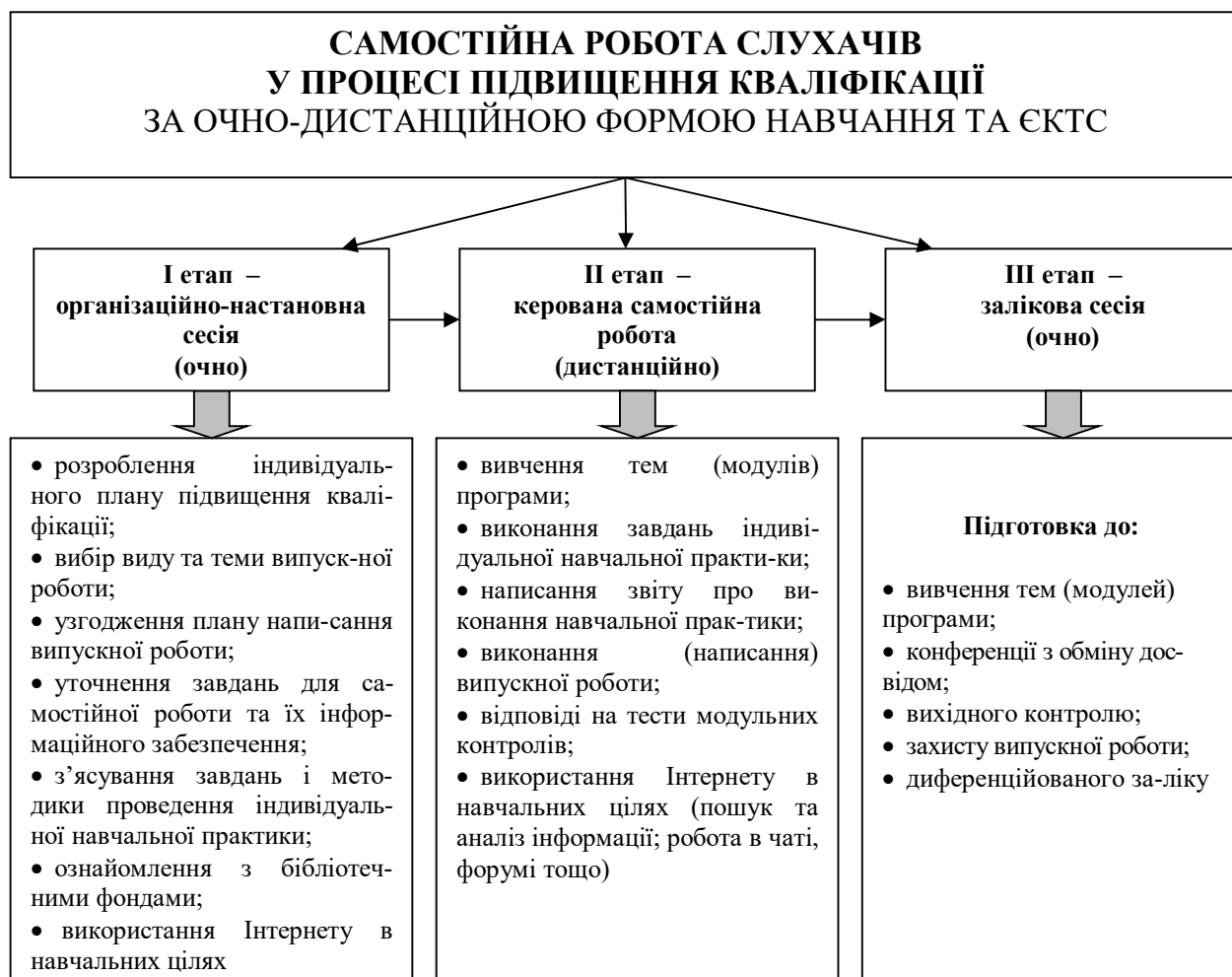

Рис. 2.14. Види самостійної роботи слухача під час підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання та ЄКТС

Традиційно вважається, що слухач поза аудиторією повинен самостійно опрацьовувати конспекти лекцій, літературу до тем, запланованих на практичні та семінарські заняття, самостійно складати конспекти з тем, запропонованих для самостійного навчання, готувати реферати тощо. Останнім часом форми такої

роботи урізноманітнилися пошуком інформації в системі Інтернету, виконанням найпростіших завдань за допомогою комп'ютера. Такі завдання не потребують навіть глибокої систематизації, не те що творчого осмислення, конструювання, моделювання. Тому для оптимізації СРС потрібні нові її форми. Творча (евристична), наближена до наукового осмислення та узагальнення робота можлива лише як результат організації самостійного навчання з обов'язковою присутністю в ній цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. Крім того, така робота має бути індивідуалізованою з урахуванням рівня творчих можливостей слухача, його здобутків, інтересів, навчальної активності тощо.

Тому методологією процесу навчання за ЄКТС та відповідно оцінювання знань слухача визначено його переорієнтацію із суто лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно орієнтовану форму. Пошук практичної реалізації такого принципу навчання привів до ідеї використання в навчальному процесі індивідуальних науково-дослідних завдань [2, 263].

Індивідуальні науково-дослідні завдання – особливий вид завдань у самостійній роботі слухачів; реалізуються у формах рефератів, розрахунково-графічних, випускних роботах тощо.

Випускна робота – основний вид індивідуального науково-дослідного завдання слухача під час самостійної роботи у підвищенні кваліфікації за будь-якою формою навчання. Рівень і якість випускної роботи є одним з основних показників успішності. Вид випускної роботи для кожної категорії слухачів (проект, дослідження, творча робота тощо) визначає провідна кафедра. Теми випускних робіт мають відповідати цілям, завданням підвищення кваліфікації і максимально відповідати практичним потребам слухача.

Практична підготовка – обов'язкова форма організації навчання у підвищенні кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти; здійснюється в усіх формах навчання. За очно-дистанційною формою навчання практична підготовка організовується: на очних етапах – під час практичних, семінарських

та ін. занять, на дистанційному – через проходження індивідуальної навчальної практики.

Індивідуальна навчальна практика слухача – основний вид його практичної підготовки у підвищенні кваліфікації за дистанційною, очно-дистанційною формами навчання. Залежно від категорії слухачів вона може бути: управлінською, методичною, науково-дослідною тощо. Тему, вид і об'єкт індивідуальної практики слухач обирає самостійно, узгоджує їх з куратором-тьютором та фіксує у своєму індивідуальному плані підвищення кваліфікації. За результатами проходження індивідуальної практики слухач складає звіт за встановленою формою [6].

Таким чином, ми можемо констатувати, що основними умовами ефективної організації СРС є:

- науково обґрунтований комплексний підхід до організації СРС у всіх формах навчальної роботи;
- поєднання всіх рівнів СРС;
- забезпечення контролю за якістю виконання (вимоги, консультації);
- варіативність форм контролю.

Отже, для підвищення якості й ефективності СРС у системі післядипломної педагогічної освіти, на нашу думку, доцільно:

- підвищити статус СРС. Визнати, що СРС — важлива форма організації навчального процесу, яка потребує відповідальності та компетентного ставлення до її проблем у ректорів, директорів, деканів і завідувачів кафедр;
- підвищити якість планування СРС, коректувати її зміст, організаційне та методичне забезпечення;
- повною мірою використовувати в СРС сучасні інформаційні, комп'ютерні, інтернет-технології та можливості дистанційного навчання при збереженні дидактичних підходів до всіх аспектів проблеми;
- регулярно стан і перспективи розвитку СРС обговорювати на засіданнях вчених рад, ректоратах, деканатах і кафедрах;

- посилити пропаганду кращих досягнень СРС через організацію конкурсів, виставок тощо.

Для створення умов успішного виконання слухачами завдань для самостійної роботи слід до її видів ставити такі вимоги:

- умотивованість навчального завдання (для чого, чому сприяє);
- чітка постановка цілей та пізнавальних завдань;
- знання слухачем алгоритмів і способів виконання навчальних завдань;
- чітке визначення обсягу роботи, термінів виконання, форм звітності;
- окреслення форм і видів допомоги слухачам (настановні, тематичні, проблемні консультації та ін.);
- визначення видів, форм і методів контролю;
- порядок оцінювання результатів СРС, звітність тощо.

2.4. Основи педагогічного контролю та оцінювання результатів підвищення кваліфікації слухачів

Педагогічна діагностика є невід'ємним компонентом усього освітнього процесу, значно впливає не тільки на результат, а й на хід навчання і виховання, оскільки забезпечує розпізнавання індивідуальних і групових особливостей освіченості, навченості, вихованості, розвитку тих, хто навчається, на основі аналізу яких виробляються шляхи вдосконалення освітнього процесу. У зв'язку з цим питання контролю, оцінки, діагностики знань слухачів і в цілому їх навченості, освіченості були і залишаються значимими проблемами для педагогічної науки і практики.

Проблема діагностики та забезпечення успішності навчання в сучасній освіті стає все більш актуальною у зв'язку з реалізацією компетентнісного підходу та особистісно-орієнтованої парадигми освіти. При цьому діагностика значуща не просто сама по собі як оцінювання досягнень слухачів, а, перш за все, як діяльність з виявлення і розвитку індивідуальних особливостей тих хто

навчається, що сприяють успішному їх навчанню, професійному та особистісному розвитку.

У педагогічній літературі можна виділити такі основні підходи до розуміння сутності проблем педагогічної діагностики та контролю:

- інформаційно-констатуючий підхід передбачає розуміння діагностики та контролю як отримання інформації про результати навчання, перевірку знань тих хто навчається;

- діагностико-навчальний підхід – діагностика та контроль трактуються не тільки як отримання інформації, але і як аналіз навчального процесу та надання допомоги тим, хто навчається;

- рефлексивний;

- пізнавально-перетворюючий підходи – основою педагогічної діагностики розглядається виявлення, усвідомлення індивідуальності того, хто навчається та врахування його особливостей (педагогічних, психологічних, соціальних) в інтересах підвищення навченості, вихованості, освіченості.

В умовах сучасної модернізації освіти величезне значення приділяється підвищенню якості підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних кадрів освіти. У цьому зв'язку одним із актуальних завдань є вдосконалення системи оцінювання результатів підвищення кваліфікації, форм і методів педагогічного контролю. Перш за все необхідна зміна традиційних способів педагогічної діагностики в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Для системи післядипломної педагогічної освіти актуальним залишається питання оцінювання успішності навчання слухачів з погляду їх адаптації до європейського освітнього простору, оскільки сьогодні відсутність єдиної системи оцінювання викликає постійну плутанину серед викладачів, слухачів та керівників навчальних закладів.

Про контроль і оцінювання результатів підвищення кваліфікації слухачів можна говорити тільки в контексті визначення мети підвищення кваліфікації. В чому ж полягає мета підвищення кваліфікації? На наш погляд мета полягає у розвитку професійних (посадово-функціональних) компетентностей, набутих під

час здобуття вищої освіти та впродовж професійної діяльності. Саме тому навчальні плани підвищення кваліфікації будуються на компетентнісній основі та мають модульну структуру.

До 2008 року в Університеті менеджменту освіти (УМО) застосовувались наступні види контролю: вхідний, вихідний, заключний. Вхідний та вихідний контроль проводились методом комп'ютерного тестування, за результатом яких здійснювався висновок про приріст знань як результат підвищення кваліфікації слухачів (як різниця показників вихідного та вхідного тестування).

На заключному етапі підвищення кваліфікації слухачів проводився залік та захист випускних робіт, оцінювання яких проводилось за двома показниками: «зараховано», «не зараховано». Такий підхід є типовим не тільки для УМО, а й для низки інших ВНЗ ППО.

В окремих інститутах ППО педагогічний контроль зводиться, в основному, до вхідного та вихідного комп'ютерного тестування слухачів, за результатами якого робляться висновки про якість підвищення кваліфікації. Випускні роботи слухачів оцінюються за двобальною шкалою: «зараховано», «не зараховано».

У цілому, така система педагогічного контролю абсолютно не задовольняє сучасним вимогам та не забезпечує можливість якісної діагностики процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Виникає необхідність в інноваційних підходах до проектування структури та змісту системи педагогічного контролю.

Розглянемо модернізовану систему педагогічного контролю, яка запроваджені в Університеті менеджменту освіти.

Компоненти системи педагогічного контролю.

Вхідний контроль, проміжний контроль та підсумковий контроль.

Першим важливим компонентом системи педагогічного контролю є ***вхідний контроль***. Метою вхідного контролю є виявлення стартового рівня сформованості професійних (посадово-функціональних) компетентностей слухачів. Після аналізу результатів вхідного контролю за потреби корегуються навчально-тематичні плани підвищення кваліфікації певної категорії слухачів.

Вхідний контроль проводиться методом комп'ютерного тестування за тестами, які охоплюють весь зміст навчання. Зрозуміло, що тести мають пройти експертну оцінку та бути стандартизовані (визначена процедура вимірювання, процедура шкалювання, регламентована процедура тестування).

Саме корегування навчально-тематичних планів постає складною процедурою бо вимагає чітких та оперативних дій від всіх структурних підрозділів – кафедр, навчальних відділ тощо.

Наступний компоненти системи педагогічного контролю **проміжний контроль**, до якого відносяться **поточний контроль** та **модульний контроль**. Поточний контроль здійснюється безпосередньо наприкінці кожного заняття викладачем з метою визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу. Як правило, проводиться шляхом усного опитування. Модульний контроль – обов'язковий вид контролю, який визначає рівень засвоєння слухачами навчального матеріалу конкретного модуля або блоку модулів. Модульний контроль проводиться, зазвичай, на дистанційному етапі навчання методом комп'ютерного тестування.

Останній компонент системи педагогічного контролю – **підсумковий контроль**. До підсумкового контролю входить **вихідний контроль, диференційований залік та захист випускної роботи**.

Вихідний контроль проводиться методом комп'ютерного тестування за тестами, подібними тестам вхідного контролю. Вимоги до тестів такі ж самі, як і до тестів вхідного контролю.

Диференційований залік проводиться з метою визначення рівня засвоєння навчального матеріалу з певних навчальних модулів. Проводиться у вигляді усного опитування за білетами, які формує та затверджує кафедра.

Захист випускної роботи має на меті визначити рівень та якість виконання слухачами індивідуальних завдань на дистанційному етапі навчання.

Найбільш об'єктивним методом оцінювання є тестування, але відповідно до таксономії Блума тестування можна перевірити тільки перші три рівні когнітивного домену – знання, розуміння, застосування. Й саме письмова робота –

випускна робота дозволяє перевірити вищі рівні когнітивного домену – аналізування, синтезування, оцінювання.

Сучасна структура системи педагогічного контролю в УМО щодо підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання представлена на рисунку 2.15.

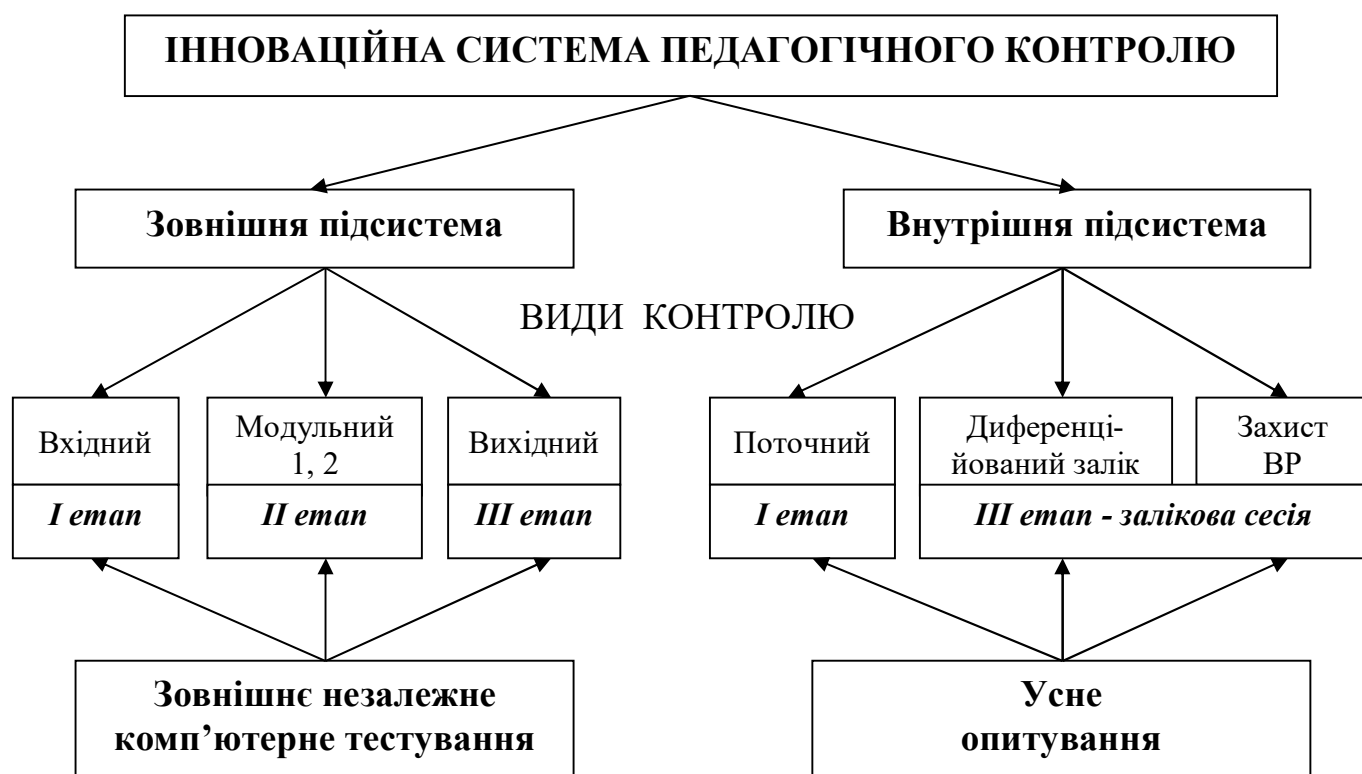

Рис. 2.15. Структура педагогічного контролю при підвищенні кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання та КМСОНП

Система педагогічного контролю включає дві відносно самостійні підсистеми – зовнішню та внутрішню.

Зовнішня підсистема являє собою незалежну систему комп'ютерного тестування, що проводиться співробітниками відділу змісту та якості підвищення кваліфікації Університету та містить такі види контролю: вхідний; модульний (професійний), модульний (фаховий); вихідний. Кафедри та викладачі не приймають участь у зовнішньому незалежному тестуванні. Певною мірою

зовнішня підсистема є аналогом зовнішнього незалежного тестування абітурієнтів.

Внутрішня підсистема включає поточний контроль, диференційований залік і захист слухачами випускних робіт. Організовується кафедрами, здійснюється викладачами, кураторами-тьюторами.

Не менш важливим поняттям є шкалювання.

Кожен вид контролю має свою шкалу оцінювання – вхідний, модульний та вихідний контроль оцінюється в бала за 100 бальною шкалою; диференційований залік оцінюється за 5-бальною шкалою; захист випускної роботи оцінюється в балах за 100 бальною шкалою відповідно до критеріїв оцінювання зазначених в положенні про випускну роботу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Технологія оцінювання якості випускних робіт слухачів курсів підвищення кваліфікації

№ з/п	Критерії оцінювання	Максимальний бал	Рівень розкриття змісту	Оціночний бал
1	2	3	4	5
1	Актуальність теми	20	У повній мірі	20 – 16
			Не повною мірою	15 – 11
			Частково	10 – 3
2	Розкриття теми	20	У повній мірі	20 – 16
			Не повною мірою	15 – 11
			Частково	10 – 3
3	Професійна та практична спрямованість	20	У повній мірі	20 – 16
			Не повною мірою	15 – 11
			Частково	10 – 3
4	Впровадження результатів	20	У повній мірі	20 – 16
			Не повною мірою	15 – 11
			Частково	10 – 3
5	Оформлення роботи	20	У повній мірі	20 – 16
			Не повною мірою	15 – 11
			Частково	10 – 3

Для переходу від однієї шкали оцінювання до іншої застосовується таблиця переведення оцінок (табл. 2.4).

Таблиця переведення оцінок

Бали	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно

Оцінювання – це процес визначення висновків про результати навчальної діяльності слухачів

Основою оцінювання є результат педагогічного контролю, що відображається в оцінках.

Мова йде про результати підсумкового контролю. Необхідно зазначити, що результати всіх видів підсумкового контролю – вихідного контролю, диференційованого заліку, захисту випускної роботи – не є рівнозначними. Найбільш вагомим результатом навчання є написання випускної роботи, яке потребує розкриття творчих здібностей слухачів, здібностей аналізувати та робити певні логічні висновки. Вихідний контроль охоплює весь навчальний матеріал, але перевіряє тільки знання, розуміння змісту навчального матеріалу та застосування нових знань в різних професійних ситуаціях. А диференційований залік визначає рівень засвоєння навчального матеріалу за окремими модулями та є самим суб'єктивним методом контролю.

Відповідно до зазначеного ми визначили коефіцієнти вагомості кожного з видів підсумкового контролю: захист випускної роботи – 0,6; вихідний контроль – 0,3; диференційований залік – 0,1.

Отже формула за якою визначається успішність підвищення кваліфікації буде мати такий вигляд:

$$\text{УПК} = 0,6 \times \text{ВР} + 0,3 \times \text{ВК} + 0,1 \text{ДЗ} \quad ,$$

де: УПК – успішність підвищення кваліфікації;
 ВР – результати захисту випускної роботи;
 ВК – результати вихідного контролю;
 ДЗ – результати диференційованого заліку

Успішність підвищення кваліфікації визначається за 100-бальною шкалою.

Крім зазначених форм педагогічного контролю в навчальних групах проводиться анкетування слухачів. Анкетування проводиться на першому етапі навчання з метою виявлення потреб слухачів та на третьому заключному етапі навчання з метою виявлення рівня задоволення потреб та визначення необхідності корегування навчальних планів при подальшому плануванні.

Вся система педагогічного контролю безпосередньо пов'язана зі змістом підвищення кваліфікації і тому, визначивши успішність підвищення кваліфікації можна зробити висновок про рівень розвитку професійних (посадово-функціональних) компетентностей.

В зв'язку з вище зазначеним можемо сказати, що особливістю сучасного етапу розвитку освіти є активний інноваційний пошук на всіх рівнях управління навчальною діяльністю. Зміни в галузі засобів, методів, форм навчання, а також діагностиці процесу та результатів навчання зумовлені, перш за все, вимогами розвитку суспільства в інформаційному просторі нового типу. Процес докорінних змін вимагає від закладів освіти високої якості навчання та виховання тих, хто навчається. Діагностування всіх аспектів навчально-виховного процесу з метою його оптимізації мають стати нормою педагогічної діяльності в закладах освіти.

Реформування системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти в контексті євроінтеграції та Болонського процесу обумовлює необхідність розробки нових підходів до проблем педагогічного контролю, оцінки результатів навчання, діагностики успішності підвищення кваліфікації слухачів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМООСВІТИ

1. Закон України «Про вищу освіту», Ст. 28. – Освітній портал. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_07.html
2. Концепція Національної програми інформатизації. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>
3. Кремень В. Г. Інформатизація освіти – провідний напрям підвищення результативності навчального процесу. – Комп'ютор у школі та сім'ї. – №1 (89), 2011. – С. 3–7
4. Науково-методичне забезпечення діяльності освітніх округів в умовах реформування освітньої галузі. Тематична збірка праць / За заг. ред. В. В.Олійника. – Рівне: ПП Лапсюк, 2012. – 268 с.
5. Олійник В. В. Методика підготовки і проведення занять з навчального модуля «Відкрита освіта та дистанційне навчання» / Олійник В. В., Гравіт В. О., Ляхощка Л. Л. та ін.: метод.посіб.: НАПН України, Ун-т менедж.освіти. – К, 2010. – 280 с.

6. Олійник В., Гравіт В. Проблеми модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти. – Післядипломна освіта в Україні. – 2012. - №1 (20). – С.15-17.

7. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий / Г. К.Селевко. – Т. 2. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

8. Сисоєва С. О., Осадчий В. В., Осадча К. П. Професійна підготовка викладача-тьютора: теорія і методика: Навч.-метод. посібник. / С. О. Сисоєва, В. В. Осадчий, К. П. Осадча. – Київ; Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2011. – 280 с.

9. Юзвишин И. И. Основы информациологии. – М.: Высшая школа, 2000. – 529 с.

1. Андреев А. А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях. Диссертация на соискание ученой степени докт. пед. наук. – М., МЭСИ, 1999. – 289 с. [Электронный ресурс]. Версия 1.0/ – М.: Центр дистанционного образования «Эйдос», 2003.

2. Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес: навч.посіб.для студ.вищ.навч.закл. / Дмитриченко М. Ф., Хорошун Б. І., Язвінська О. М., Данчук В. Д. – К.: Знання України, 2007. – 440 с.

3. Закону України «Про вищу освіту», Ст. 43. – Освітній портал. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_07.html

4. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах . – Наказ Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161. – Портал Верховної Ради України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>

5. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. М. Мешко. – К.: Академвидав, 2010. – 200 с.

6. Науково-методичні засади кредитно-модульної організації навчального процесу при підвищенні кваліфікації керівних кадрів за очно-дистанційною формою навчання: навч. посіб. / В. В.Олійник, В. О.Гравіт, Л. Л. Ляхощка [та ін.] ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — К., 2011. — 323 с.

7. Преподавание в сети Интернет: учеб.пособ. / Отв. ред. В. И. Солдаткин. – М.: Высшая школа, 2003. – 792 с.

8. Самостійна робота слухачів у процесі підвищення кваліфікації: наук.-метод. Матеріали / В. В.Олійник, В. О.Гравіт, Л. Л.Ляхощка; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2010. – 44 с.

9. Хуторской А. В. Современная дидактика: учеб. Пособие. 2-е изд., перераб. /А. В.Хуторской. – М.: Высш.шк., 2007. – 639 с.

1. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 156 с.

1. Изотова Н. В. Корректирующий контроль как фактор повышения качества обучения в вузе (на материале предметов гуманитарного цикла): дис. ... канд. пед. наук / Н.В.Изотова. – Брянск, 2005. – 217 с.

2. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К.Ингенкамп; пер. с нем. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с.

3. Красильник Ю. С. Дидактичний контроль та оцінювання у ВНЗ як системна технологія / Ю. С.Красильник // Вісник Національної академії оборони України. — 2009. — №2 (10). — С. 30-34.

4. Кудіна В. В. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник / В. В.Кудіна, М. І.Соловей, Є. С.Спіцин. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Ленвіт, 2007. – 194 с.

5. Педагогічне оцінювання і тестування: правила, стандарти, відповідальність: наук. вид. / Я. Я. Болубаш, І. Є. Булах, М. Р. Мруга, І. В. Філончук. – К.: Майстер-клас, 2007. – 272 с.

6. Цехмістрова Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г. С.Цехмістрова, Н. А.Фоменко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 280 с.

7. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. / В. В.Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

РОЗДІЛ 3

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

3.1. Нормативне, методичне та дидактичне забезпечення впровадження модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО

Модернізація освітньої діяльності в ППО – складний інноваційний процес, окремі аспекти якого розглянуто в працях С. Антошук, А. Вітченка, В. Гравіта, В. Кременя, Л. Ляховської, В. Олійника та ін. [].

Узагальнена структура забезпечення модернізації ППО представлено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Узагальнена структура забезпечення модернізації освітньої діяльності в післядипломній педагогічній освіті

Для ВНЗ ППО до основних видів забезпечення освітньої діяльності на даному етапі модернізації та в контексті цього посібника доцільно зазначити нормативне, методичне та дидактичне. Інші види забезпечення розглянуті в 1, 2 розділах

Нормативне забезпечення. Проблеми нормативного забезпечення освітньої діяльності та освітнього процесу в УМО розглядалися, як правило, в рамках держбюджетної НДР під науковим керівництвом доктора педагогічних наук, професора В.В.Олійника.

Було розроблено низку нормативних документів (положення, накази, інструкції тощо) застосування яких щодо забезпечення освітнього процесу значно підвищило якість та ефективність підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти.

Загалом нормативне забезпечення впровадження модернізації освітньої діяльності у ВНЗ ППО можна представити як документи трьох рівнів:

- закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України;
- нормативні акти Міністерства освіти і науки України;
- документи вищого навчального закладу післядипломної педагогічної освіти (табл. 3.1 та 3.2).

Таблиця 3.1

**Нормативно-правові акти вищого рівня
щодо забезпечення впровадження модернізації освітньої діяльності
у ВНЗ ППО**

№ з/п	Назва	Номер і дата
Закони України		
1	Про освіту	№ 1060-XII від 23.05.1991
2	Про вищу освіту	№ 1556-VII від 1 липня 2014 р.
нормативні акти Міністерства освіти і науки України		
1	Наказ «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи»	№ 943 від 16.10.2009 р.
2	Лист МОНУ «Про методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах»	№ 1/9-119 від 26.02.2010

**Нормативні документи УМО щодо забезпечення
модернізації освітньої діяльності (варіант для ВНЗ ІІІО)**

№ з/п	Назва	Місце
1	2	3
Положення		
1	Про організацію навчального процесу у Вищому державному навчальному закладі «Університет менеджменту освіти» НАПН України	Нормативно-правові документи для керівників структурних підрозділів УМО. – Збірник № 2. – Київ, 2008
2	Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі при підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання (тимчасове)	Окреме видання, схвалено вченою радою УМО (протокол № 2 від 25 березня 2009 р.)
3	Про куратора-тьютора навчальної групи слухачів курсів підвищення кваліфікації	Нормативно-правові документи для керівників структурних підрозділів УМО. – Збірник № 3. – Київ, 2010
4	Про випускну роботу слухача курсів підвищення кваліфікації УМО	Нормативно-правові документи для керівників структурних підрозділів УМО. – Збірник № 3. – Київ, 2010
5	Положення про підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти	Ведено в дію наказом ректора від 11.11.2014 р. № 01-01/428
Накази ректора УМО		
1	Про підвищення якості та ефективності освітньої діяльності	№ 01-01/340 від 29 жовтня 2010 р.
2	На виконання Постанови Президії НАПН України від 18.02.2010 №1-7/2-40	№ 01-01/144 від 11 квітня 2011 р.
3	Про затвердження зразків бланків	№ 01-01/325 від 02 вересня 2011 р.
4	Про вдосконалення організації освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних кадрів	Наказ ректора УМО НАПН України від 11.11.2014 р. № 01-01/428
Професійні програми, навчальні плани		
1	Професійні програми підвищення кваліфікації за категоріями слухачів	Складаються кафедрами

2	План-графік підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти	Окреме видання
3	Навчальний план підвищення кваліфікації _____ (категорія) за очно-дистанційною формою та кредитно-модульною системою організації навчального процесу	Затверджується ректором
4	Навчально-тематичні плани на кожний етап підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання	затверджується проректором з навчальної роботи УМО
5	Індивідуальні плани підвищення кваліфікації слухача	заповнюється на кожного слухача групи ПК та затверджуються
6	Розклад занять	
Методичні рекомендації		
1	Діагностика підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання	Окреме видання
Інструкції		
1	Щодо складання та затвердження навчальних і навчально-тематичних планів з підвищення кваліфікації	Окреме видання
1	Порядок розроблення та затвердження освітньо-професійних програм перепідготовки та підвищення кваліфікації	Окреме видання
Протоколи, відомості тощо		
1	Таблиці результатів зовнішнього незалежного контролю (тестування) – за видами контролю	
2	Залікова відомість – результати диференційованого заліку	
3	Протокол засідання щодо захисту випускних робіт слухачів	
4	Відомість обліку успішності підвищення кваліфікації слухачами – завершальний документ	
5	Журнал обліку самостійної роботи слухачів	

План-графік підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти – це нормативний документ, який затверджується спільним наказом Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України не пізніше ніж за місяць до початку календарного року.

У плані-графіку зазначено напрями та категорії слухачів, кількість осіб та кількість груп, що будуть проходити курси підвищення кваліфікації в поточному році, формується щомісячний план занять, визначаються терміни та форми навчання, структурний підрозділ (інституту), а також випускаюча кафедра Університету.

Професійна (навчальна) програма підвищення кваліфікації — при відсутності офіційних стандартів підвищення кваліфікації певних категорій слухачів замінює їх. Вона визначає науково обґрунтований зміст навчання та вимоги до рівня знань і вмінь слухачів і розробляється на основі кваліфікаційних характеристик відповідної категорії слухачів.

Професійна програма складається з **навчальних модулів**, які об'єднуються у дві складові (нормативна і вибіркова).

Нормативна складова — це перелік обов'язкових навчальних модулів із зазначенням обсягу академічних годин, що відводиться на їх вивчення (включаючи самостійну роботу).

Варіативна складова має дві групи модулів: за вибором Університету і за вибором слухачів (із зазначенням орієнтовної кількості годин на їх вивчення).

Перша група містить перелік навчальних модулів за вибором Університету, призначених для врахування регіональних особливостей і специфіки професійної діяльності окремих категорій слухачів, а друга — перелік навчальних модулів, дистанційних навчальних модулів та ін., що призначена для задоволення запитів і потреб слухачів.

Професійні програми підвищення кваліфікації розробляють відповідні кафедри, розглядаються вченою радою відповідного інституту та затверджуються ректором Університету за рекомендацією вченої ради Університету

Робочі програми розробляються щороку провідними кафедрами, погоджуються директорами Інститутів і затверджуються проректором з навчальної роботи.

Графіки підвищення кваліфікації використовуються під час розроблення навчальних планів і є їх частиною. У них зазначається тривалість підвищення

кваліфікації, календарні терміни та обсяг навчального навантаження (в цілому і за етапами). Складаються кафедрами для кожної категорії слухачів на основі плану-графіка підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів на поточний рік.

Навчальні плани є нормативними документами Університету, які складаються щороку для кожної категорії слухачів на основі робочих програм підвищення кваліфікації.

Навчальний план містить графік підвищення кваліфікації кожної категорії слухачів; перелік навчальних модулів, послідовність їх вивчення, розподіл навчальних годин за видами занять; форми проведення контролю знань і підсумкової атестації слухачів. Розробляється відповідними кафедрами за встановленою формою, погоджується директорами інститутів і проректором з навчальної роботи та затверджується ректором Університету.

При складанні професійних програм і навчальних планів підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання ми керувались такими нормами навчального навантаження слухачів:

- на очних етапах — 8 академічних годин на день, з яких 6 — основне навантаження, 2 — додаткове (спецкурси, факультативи, тренінги, самостійна робота тощо);
- на дистанційному етапі — 6 годин на тиждень.

Самостійна робота слухачів має становити не менше ніж 50% від загальної кількості годин.

При очній формі навчання передбачається 8 академічних годин навчального навантаження на день.

Навчально-тематичні плани при очно-дистанційній формі навчання складаються на кожний етап підвищення кваліфікації на основі робочих навчальних програм і навчальних планів за встановленою формою.

Навчально-тематичні плани розробляються профільними кафедрами, погоджуються з директорами інститутів, які забезпечують підвищення кваліфікації даної категорії слухачів, і затверджуються проректором з навчально-виховної роботи.

Не пізніше ніж за місяць до початку кожного етапу підвищення кваліфікації слухачів вони передаються у навчальний відділ Університету для здійснення оперативного контролю.

Розклад занять разом з навчальними програмами, навчальними та навчально-тематичними планами є основним документом, що регулює навчальну роботу в Університеті.

Розклади занять для кожної категорії слухачів Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти складаються за встановленою формою, погоджуються директорами інститутів і навчальним відділом Університету й затверджується проректором з навчально-виховної роботи не пізніше ніж за місяць до початку занять.

Основні заняття плануються на першу половину навчального дня, додаткові — на другу. За погодженням з кафедрами та заступником директора з окремих тем допускається проведення лекцій для потоків, які об'єднують кілька навчальних груп.

Підвищення кваліфікації слухачів здійснюється також за індивідуальними навчальними планами.

Індивідуальний навчальний план складається слухачем з допомогою куратора-тьютора навчальної групи за встановленою формою на весь термін підвищення кваліфікації відповідно до навчального плану кожної категорії слухачів. Він передбачає: етапи навчання, форми, зміст і терміни їх проведення, види контролю знань, теми навчальної практики та випускної роботи. В індивідуальному плані зазначається також науковий керівник випускної роботи. Цей план є основним робочим документом слухача, затверджується директором інституту. Містить: настановні дані, план-графік підвищення кваліфікації, структуру та зміст ПК, графік виконання навчального процесу, успішність підвищення кваліфікації (результати всіх видів контролю) та ін. (див. додаток А).

Методичне та дидактичне забезпечення. Будь-яка науково-практична інформація, яка використовується у навчальному процесі, потребує методичної організації, що, виходячи з виробничих потреб, забезпечує певну впорядкованість

знань. Тому методична база навчання має бути науково обґрунтована, тобто такою, що адекватно визначає якість і кількість необхідної інформації для підготовки певних фахівців.

Щодо педагога, то він має не лише знаходити в методичному упорядкуванні знань формальні прийоми їх трансляції, а й сам виконувати функцію щодо методичного обґрунтування процесу викладання. Це означає, що така важлива складова управління підвищенням кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти, як методична, не зводиться лише до забезпечення навчальних закладів і педагогів певною методичною літературою або матеріалами, а вимагає безпосередньої участі учасників педагогічного процесу в науково-методичній діяльності.

Сучасна методологія навчання у вищій школі полягає переважно в переорієнтації з лекційно-інформаційної на індивідуально-диференційовану систему навчання, її особистісно орієнтовану модель. У навчальний процес упроваджуються аналогові принципи педагогічної діагностики, нові (оригінальні) підходи до самостійної роботи слухачів.

Водночас методичне та дидактичне забезпечення освітнього процесу в системі підвищення кваліфікації, як правило, базується на традиційних підходах, не відображає суттєвих змін у освіті, не враховує зрослої роль самостійної роботи слухачів.

На цей час у ВНЗ III – IV рівнів акредитації поширилася методологія та механізм створення інтерактивних методичних комплексів навчальних дисциплін, що подаються студентам в електронному вигляді (дискети, диски), або, найкраще, у вигляді Інтернет-сторінок на сайтах наукових бібліотек навчального закладу та відповідних кафедр.

Системний комплексний аналіз проблеми методичного забезпечення підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти, проведений в УМО у процесі виконання низки НДР, засвідчив доцільність прийняття за основу варіативні навчально-методичні комплекси (ВНМК) різного призначення та рівня [1].

ВНМК не прив'язаний до конкретного навчального плану підвищення кваліфікації окремих категорій керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти. Структура та зміст ВНМК дає змогу розробляти робочі навчальні плани для всіх категорій керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти, а також урахувати індивідуальні запити слухачів.

Така варіативність комплексу досягається:

- відсутністю жорсткої прив'язки ВНМК до конкретних умов підвищення кваліфікації заданих категорій слухачів;
- можливістю розроблення робочих навчальних планів залежно від категорій керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти, конкретних цільових установок, реальних умов навчання (форм навчання, тривалість навчання та ін.), можливостей навчального закладу;
- чіткої структуризації змісту комплексу за видами підготовки (соціогуманітарна, професійно-орієнтована, фахова), за видами занять (практичні, індивідуальні та ін.), а також наявністю відповідного навчально-методичного забезпечення;
- великою кількістю навчальних модулів та тем, що забезпечують можливість широкого маневру за змістом навчання.

У цілому структура ВНМК забезпечує всебічний науково обґрунтований підхід до різних поточних варіантів підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти, що прогножуються, в тому числі й за кредитно-модульною організацією навчального процесу.

Застосування даного ВНМК у навчальному процесі засвідчило його зручність і ефективність не тільки для викладачів, а й для слухачів.

Для вирішення цього завдання у ВНМК другого покоління необхідно чітко сформулювати навчальні цілі за кожною складовою навчальної програми (нормативна та вибіркова).

Кількість навчальних цілей має відповідати ліміту навчального часу та можливостям слухачів. Як показує досвід, кількість навчальних цілей за категоріями «знати», «вміти» не повинно перевищувати трьох – чотирьох позицій

відповідно. Навчальні цілі мають бути реальні, конкретні та професійно спрямовані.

Особливу увагу при розробленні ВНМК другого покоління слід надати розділу «Навчально-методичне забезпечення». Усі його методичні рекомендації мають бути придатні для самостійної роботи слухачів.

Рекомендовані теми випускних робіт і завдання для індивідуальної навчальної практики мають бути взаємопов'язані. На кожну тему випускної роботи треба розробити декілька завдань індивідуальної навчальної практики. Такий підхід підвищить науково-методичний рівень виконання слухачем як випускної роботи, так й індивідуальної навчальної практики.

Нові підходи доцільні при організації самостійної роботи на дистанційному етапі підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання.

Зміст і організація самостійної роботи на дистанційному етапі підвищення кваліфікації мають забезпечити самостійну роботу слухача за особистими навчальними планами.

Методичні рекомендації у структурі ВНМК можуть бути загального та спеціального призначення. До перших, як правило, належать ті, що призначені для методичного забезпечення загальних для всіх категорій слухачів елементів освітнього процесу. Так, наприклад, методичні рекомендації з виконання випускних робіт, проходження індивідуальної навчальної практики, організації самостійної роботи на дистанційному етапі підвищення кваліфікації та ін.

До спеціальних методичних рекомендацій належать ті, що призначені для певної категорії викладачів/слухачів або ті, які регламентують проведення занять/заходів за конкретними темами. Наприклад, методичні рекомендації кураторам-тьюторам з організації педагогічного контролю навчальних досягнень слухачів або методичні вказівки з організації та проведення практичного заняття за темою «Використання ресурсів Інтернету в дистанційному навчанні».

У підвищенні кваліфікації велике значення мають спецкурси, факультативи, тренінги тощо за вибором, за допомогою яких більшою мірою досягаються завдання задоволення пізнавальних запитів слухачів.

Методичне забезпечення освітнього процесу кафедр ЦППО УМО, як правило, містить:

- методики, методичні рекомендації та інше загального характеру;
- методичні матеріали по кожному навчальному модулю та кожному виду занять;
- перелік: рекомендованих тем випускних робіт, навчальних модулів вільного вибору з короткими анотаціями та прізвище, ім'я по батькові викладача-консультанта, об'єктів і тем індивідуальної практики, питань для підготовки до диференційованого захисту.

Усі матеріали методичного забезпечення освітньої діяльності кафедри мають регулярно переглядатися (один раз на 2–3 роки).

За стан методичного забезпечення відповідають: завідувач кафедри, призначений рішенням кафедри співробітник та викладачі в межах курсів, що читаються.

Стан методичного забезпечення – один із найважливіших показників якості освітньої діяльності кафедри.

Конкретну методичну роботу кожного викладача відображено в його індивідуальному плані.

Основу дидактичного забезпечення освітнього процесу в ВНЗ ППО складають: підручники, навчальні посібники, тексти лекцій, інформаційно-освітні ресурси Інтернету, монографії та наукові статті з певних проблем, навчально-методичні комплекси, а також роздатковий матеріал за всіма видами занять та комплекти наочних матеріалів, презентації тощо.

В освітньому процесі використовуються підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації, рекомендовані МОН України або науково-методичною радою Університету, вченою радою інститутів та Університету.

3.2. Нові підходи до планування навчального процесу у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти

Модернізація системи освіти є однією з важливих проблем не лише України, а й світової спільноти XXI століття. Це питання турбує науковців та управлінців практично кожної країни світу. Власною системою освіти незадоволені не лише в Україні.

Реформувати освіту – таке завдання перед переобраним президентом Бараком Обамою поставила впливова газета «Financial Times». Адже нинішнє навчання – дороге і не завжди відповідає потребам високотехнологічної економіки. «Нинішня економічна політика не може врегулювати питання високої вартості навчання. Революція інформаційних технологій має сприяти створенню недорогих он-лайн університетів. Уряд повинен очолити цей процес, надаючи гранти вищій школі, щоб завдяки Інтернету знизити витрати на навчання», – пише видання [10].

ЮНЕСКО підготовлено доклад: «ЮНЕСКО: горизонты 2020 года» [7]. В документі значна увага приділяється обліку перспективної світової системи освіти.

Власну національну програму розвитку системи освіти на період до 2015 року формує та реалізує Японія [11]. На сучасному етапі розвитку економіки Японії головним структурним фактором є наука і освіта, тому їм приділяється особлива увага. Відповідно до державної програми розвитку національної системи науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) було здійснено перехід від імпортування технічних досягнень до розробки власної системи НДДКР. Водночас здійснено кардинальні заходи щодо вдосконалення підготовки кадрів та подальшого розвитку міжнародного наукового співробітництва. [4]

Пропозиції щодо реформування системи освіти останніми роками активно розробляються та обговорюються і в Росії. На сьогодні розроблена та запроваджується «Национальная доктрина образования в Российской

Федерации», яка є концептуальною основою для реформування і подальшого розвитку системи освіти в Росії на період до 2025 року. Стратегічні цілі освіти вперше розглядаються в цьому документі тісно пов'язаними з найважливішими проблемами розвитку російського суспільства та визначаються наступним чином:

- ✓ подолання соціально-економічної та духовної кризи, забезпечення високої якості життя народу та національної безпеки;
- ✓ відновлення статусу Росії у світовому співтоваристві як великої держави в сфері освіти, культури, науки, високих технологій та економіки;
- ✓ подолання глобальної кризи цивілізації і перехід світової спільноти на шлях сталого розвитку.

Природно, що досягнення цих цілей вимагає якісно нового рівня розвитку інтелектуального, духовного, технологічного та економічного потенціалу Росії, який повинен відповідати характеру, масштабами і значущістю вирішуваних нею проблем. Забезпечення досягнення цього рівня і є головною стратегічною метою розвитку російської системи освіти на період до 2025 року [8].

Усвідомлення доленосної ролі освіти в розвитку сучасного суспільства стало основою прийняття багатьма країнами світу стратегічних проектів і програм: «Освіта двотисячного року» (ФРН), «Освіта Америки ХХІ століття» (США), «Освіта майбутнього» (Франція), «Модель освіти ХХІ століття» (Японія) та інші, в яких основні напрями розвитку національних систем освіти розглядаються як вирішальний фактор досягнення конкурентоспроможності країни в світовому просторі та забезпечення її сталого економічного і соціального розвитку.

Країни світу, як розвинені, так і ті, що розвиваються, знаходяться в процесі постійного пошуку і трансформації своїх національних систем освіти, які мають відповідати новим вимогам становлення інформаційного суспільства. Різні за глибиною і характером здійснюваних заходів, процеси перебудови спрямовані на пошук таких систем організації, управління і фінансування освітньої діяльності, які будуть більш ефективні, дійові, забезпечуватимуть високу якість освітніх послуг, а отже, і більш високий рівень загальної грамотності, громадської свідомості та професійної компетентності громадян. [6]

Визначення основних напрямів модернізації системи післядипломної педагогічної освіти України є однією з найважливіших проблем сучасного етапу розвитку та становлення нашої держави. Насамперед, ці напрями визначаються загальними тенденціями *глобалізацією* та *інформатизацією* всього суспільства в цілому. Вони також визначають принципово новий напрям в педагогіці – *електрону педагогіку* [1].

Як зазначає Андрій Вітченко, сьогодні існує тенденція до ототожнення процесів реформування та модернізації освіти, що дійсно є недопустимим. Як зазначено автором статті [3]: «реформувати» означає «змінювати що-небудь шляхом реформи (реформ); перетворювати, перебудовувати» [2, с. 1028], то «модернізувати» означає «змінювати, вдосконалювати відповідно до сучасних вимог і смаків» [2, с. 535]. Отже модернізація освіти має бути спрямована не на докорінні зміни, як того вимагає реформування, а на оновлення принципів, змісту, підходів до навчання і виховання.

Дійсно «модернізація», як відомо, – це вдосконалення, поліпшення, оновлення об'єкту, приведення його у відповідність з новими вимогами і нормами, технічними умовами, показниками якості [9].

Модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти (ВНЗ ППО) передбачає запровадження принципів відкритої освіти, дистанційного навчання та кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП).

Одним із завдань науково-дослідної роботи за темою «Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій» (2012-2014 рр.) є розробка та апробація в навчальному процесі пакету документів щодо забезпечення модернізації освітньої діяльності ВНЗ ППО.

При розробці моделі модернізації освітньої діяльності ВНЗ ППО за темою НДР науковцями УМО одним із великих блоків моделі було виділено «модернізацію структури та організації підвищення кваліфікації». Цей блок стосується модернізації підходів до планування підвищення кваліфікації за

етапами, форми навчання (очно-дистанційної), тривалості підвищення кваліфікації, бюджету часу та інших показників.

Розглядаючи питання інноваційних підходів до планування навчального процесу ми спирались на Положення «Про підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти», яке було розроблено в рамках зазначеної НДР та затверджене вченою радою УМО. Відповідно основними документами планування навчального процесу з підвищення кваліфікації визначено:

- 1) План-графік підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти;
- 2) Професійні програми підвищення кваліфікації різних категорій слухачів
- 3) Робочі програми підвищення кваліфікації
- 4) Навчальні, робочі навчальні та навчально-тематичні плани підвищення кваліфікації;
- 5) Індивідуальні плани підвищення кваліфікації слухачів;
- 6) Розклад занять навчальних груп

Професійна програма підвищення кваліфікації (нормативна складова) визначає значення підвищення кваліфікації даної категорії слухачів, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь слухачів. Професійна програма є складовою стандарту підвищення кваліфікації.

Вибіркова складова професійної програми розробляється вищим навчальним закладом додатково і містить модулі, змістові модулі за вибором навчального закладу та слухачів.

Робоча програма підвищення кваліфікації категорії слухачів є нормативним документом вищого навчального закладу і містить виклад конкретного змісту курсу підвищення кваліфікації, послідовність, організаційні форми його вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

Розробляється провідною кафедрою щорічно. Розглядається на засіданні кафедри і науково-методичної ради, підписується проректором (заступником директора) вищого навчального закладу з навчальної роботи.

Навчальні плани є нормативними документами університету, які складаються щороку для кожної категорії слухачів на основі робочих програм підвищення кваліфікації.

Навчальний план містить графік підвищення кваліфікації даної категорії слухачів; перелік навчальних модулів, послідовність їх вивчення, розподіл навчальних годин за видами занять; форми проведення контролю знань та підсумкової атестації слухачів. Розробляється відповідними кафедрами за встановленою формою і затверджується проректором з навчальної роботи.

Робочий навчальний план складається на кожний навчальний рік та на кожен категорію слухачів. В ньому конкретизується планування навчальної роботи, яка передбачена навчальним планом.

Навчально-тематичні плани складаються на кожний етап очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації на основі робочих навчальних програм та робочих навчальних планів за встановленою формою.

Водночас модернізація навчального процесу у ВНЗ ППО за очно-дистанційною формою навчання вимагає інноваційного підходу до структури, змісту та забезпеченню самостійної роботи слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації. Такий підхід вирішить проблему вибору слухачем змісту самостійної роботи і буде відповідати його запитам та інтересам.

За загальним бюджетом часу 6 кред./216 год. на вибірккову складову (дистанційний етап) припадає приблизно 3 кред./108 год., зокрема: 1,0 кред. /36 год. – виконання випускної роботи та 0,5 кред. /18 год. – проходження індивідуальної навчальної практики, 0,5 кред./18 год. – модуль за вибором ВНЗ та 1,0 кред. /36 год. – модулі (змістові модулі) за вибором слухача (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Варіант розподілу бюджету часу за етапами підвищення кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання

Для реалізації такого підходу кожна провідна кафедра має розробити, окрім навчальних модулів нормативної складової, певну кількість (не менше п'яти) додаткових навчальних модулів вибіркової складової. До складу яких увійдуть не менше 20 змістових модулів. Їх зміст має розкривати найбільш актуальні проблеми та питання професійної діяльності слухача певного напрямку або категорії підвищення кваліфікації. Кожен модуль має бути забезпечено начальними та методичними матеріалами, а також відповідною кількістю запитань або завдань для самоперевірки та тестових запитань для проведення модульного контролю. Кількість модулів, що пропонуються слухачу, повинно значно перевищувати запланований бюджет часу на дистанційному етапі підвищення кваліфікації у 2-3 рази, щоб реально забезпечити свободу вибору змісту навчання.

Відповідний перелік навчальних модулів вибіркової складової буде запропонований слухачам для вільного вибору. Слухач самостійно здійснює планування змісту самостійної роботи на дистанційному етапі підвищення кваліфікації, але в рамках бюджету часу, який встановлено навчальним планом.

Кожен навчальний модуль вибіркової складової супроводжує викладач-консультант, який закріплюється кафедрою. Такий викладач-консультант спільно із куратором-тьютором навчальної групи (до складу якої входить слухач) консультує слухачів та здійснює керівництво самостійною роботою слухача за цим модулем, як правило в асинхронному режимі.

Вільний вибір слухачем змісту навчання під час дистанційного етапу підвищення кваліфікації відповідає європейському підходу до проблеми, реалізація якого значною мірою підвищить мотивацію та якість навчання.

Реалізації нового підходу до планування, організації та забезпечення підвищення кваліфікації як на очних, так і на дистанційному етапах вимагає кропіткої праці педагогів кожного ВНЗ, їх відповідної кваліфікації та застосування інноваційних технологій навчання.

Це важка робота, але запропонований інноваційний підхід створює умови для забезпечення реальних можливостей вільного вибору змісту підвищення

кваліфікації для кожного слухача. Це дозволить втілити в навчальний процесі на практиці головну ідею Болонського процесу про вільний вибір слухачами форм, методів і змісту навчання. Рішенням цього завдання (проблеми) безумовно посилить зацікавленість (мотивацію) слухачів в підвищенні кваліфікації, підвищить імідж, якість та ефективність післядипломної педагогічної освіти.

Вже перші спроби реалізувати такий підхід на кафедрі дистанційної освіти у 2013 році дали позитивний результат. Так, викладачами кафедри на початку 2013 року було розроблено п'ять навчальних модулів для вільного вибору слухачем: «Засоби спілкування в ДН», «Дистанційні технології у випереджувачому навчанні», «Теорія і практика електронного навчання», «Аудіовізуальні засоби в дистанційному навчанні», «Віртуальний навчальний процес». Слухачі вивчали ці навчальні модулі під час дистанційного етапу. Також кафедрою психології управління було розроблено модуль «Психологія освітньої діяльності», який було визначено вибіркоким за вибором ВНЗ.

Після вивчення відповідних (обраних слухачем) навчальних модулів кожен слухач проходить модульне тестування. Результати обробляються та фіксуються куратором-тьютором навчальної групи у відповідних документах, вони будуть враховані на заліковій сесії. Ці результати обов'язково будуть зафіксовані у відомості обліку успішності та зведеній відомості обліку успішності.

Результатом цьогорічного експериментального використання вибіркоких модулів стало підвищення успішності слухачів, як за окремими вибіркокими модулями, так і за всім курсом підвищення кваліфікації взагалі.

3.3. Хмарні технології у забезпеченні самостійної роботи слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації

Післядипломна педагогічна освіта в умовах послідовної модернізації, що базується на принципах відкритої освіти, має відповідати рівню розвитку світової педагогічної та психологічної науки, принципам відкритої освіти, рівню інформаційно-комунікаційної підготовленості слухачів, завданням випереджаючої освіти в інтересах поступального розвитку суспільства і держави [1, 2]. Основою організації курсів підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти в ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Університет) в даний час є очно-дистанційна модель навчання. При цьому основним етапом є дистанційний, який займає в загальному обсязі навчального часу 120 навчальних годин.

Принциповою умовою успішного освоєння навчальної програми підвищення кваліфікації слухачем є ефективна організація самостійної керованої роботи на дистанційному етапі. Така організація базується на електронному навчально-методичному комплексі, який розробляється у відповідності з навчально-тематичним планом і робочою навчальною програмою. У свою чергу електронний навчально-методичний комплекс може бути реалізовано на основі різних систем управління навчальними ресурсами [3].

В даний час основною робочою системою управління навчальними ресурсами в Університеті є серверна система першого покоління «Веб клас ХІІІ». Використання цієї системи дозволило розробити повноцінні електронні навчально-методичні комплекси підвищення кваліфікації на дистанційному етапі практично для всіх навчальних груп і напрямів підвищення кваліфікації. Однак нетривала експлуатація системи «Веб клас ХІІІ» природним чином виявила її недоліки, які істотно ускладнюють роботу викладачів і слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації, ведуть до невиправданих матеріальних, трудових, часових і фінансових витрат.

Метою цієї роботи став пошук оптимальної технологічної платформи розгортання системи управління навчальними ресурсами, яка б відповідала сучасному рівню розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і була позбавлена недоліків серверної системи управління навчальними ресурсами «Веб клас ХІІІ».

Матеріал і методи дослідження: аналіз результатів власних досліджень і практичної реалізації навчальних сайтів дисциплін у технічному університеті, систем управління науково-практичними конференціями, а також результатів вітчизняних і зарубіжних експертних оцінок розроблюваних технологічних рішень в галузі мережевих інформаційно-комунікаційних технологій.

Результати дослідження та їх обговорення.

Електронний навчально-методичний комплекс може бути побудований на будь-якій системі управління навчальними ресурсами. Завдання полягає лише в реалізації його основних функцій: організаційної, інформаційної, навчальної дидактичної, контрольної і керуючої. Проте ефективність, економічність і зручність використання цього комплексу істотно залежать від принципів побудови системи управління навчальними ресурсами та її технологічних можливостей.

Сучасним трендом у розвитку мережевих інформаційно-комунікаційних технологій є модель хмарних розподілених обчислень. Ця модель забезпечує зручний повсюдний доступ на вимогу через глобальну мережу Інтернет до загального пулу обчислювальних ресурсів, що можуть бути настроєні (баз даних, серверів, сервісів, файловим сховищ і т.д.). Розглянутий доступ може бути оперативно надано з мінімальними витратами і зверненнями до провайдера послуг [4].

Відповідно з оцінками провідних західних експертів організація мережевого доступу на основі хмарної моделі забезпечує максимальну економічність в близькотерміновій і середньостроковій перспективі. Саме ця вимога, обумовлена оптимізацією витрат на підвищення кваліфікації одного слухача на дистанційному

етапі, стала для нас однією з визначальних в задачі вибору технологічного рішення.

Висока економічність і загальна ефективність організації мережевого бізнесу на основі хмарних технологій показана на прикладі багаторічного розвитку хмарного проекту інтернет-магазинів компанії Amazon. Сьогодні естафету активного переведення мережевого бізнесу, сервісів в «хмару» підхопили практично всі світові лідери у сфері інформаційно-комунікаційних технологій : Google, Yahoo, Microsoft, Yandex та ін.

Проаналізувавши експертні оцінки перспектив розвитку мережових інформаційно-комунікаційних технологій, а також досвід власного використання хмарних технологій для створення електронних навчальних ресурсів в технічному університеті, систем управління науково-практичними конференціями, ми прийняли рішення про організацію на кафедрі дистанційної освіти Університету пілотного науково-дослідного проекту відкритої освіти «Хмара».

В якості експериментальних в 2013 році обрані 7 груп підвищення кваліфікації: 4 групи завідуючих кафедрами вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації та 3 групи викладачів вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації з питань впровадження інноваційних технологій навчання та дистанційних методів навчання.

В якості основи розробки системи управління навчальними ресурсами нами обрано хмарне середовище (служба) Google Apps для навчальних закладів - служба, що надається компанією Google для використання свого доменного імені з деякими продуктами Google, реалізованими на базі хмарних технологій. Служба підтримує кілька веб-додатків з функціональністю, яка схожа на функціональність відповідних додатків в традиційних офісних і комунікаційних пакетах : Gmail, Google Calendar, Google Talk, Google Docs і Google Sites [5].

Система управління навчальними ресурсами проекту «Хмара» створена з використанням всіх веб-додатків Google Apps для навчальних закладів. На основі цієї системи розроблено електронні навчально-методичні комплекси організації самостійної керованої роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації на

дистанційному етапі. Причому для кожної групи розроблено і впроваджено індивідуальний комплекс.

Всякий електронний навчально-методичний комплекс проекту «Хмара» дозволяє реєструвати, навчати, інформувати, тестувати і контролювати слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації. Передбачена можливість організації чатів та проведення відеоконференцій. Навчально-методичні та довідкові матеріали розміщуються у вигляді файлів у форматі, аналогічному формату docx, і форматі pdf. Значна частина матеріалів пропонується у вигляді відеолекцій та презентацій. Багато матеріали мають інтерактивні посилання на додаткові матеріали та мережеві ресурси. Для спілкування слухачів між собою створено окремий блог-форум «Інноватика в дистанційному навчанні», який також розроблено на основі хмарної технології blogspot.

Структура, візуальне рішення і наповнення електронних навчально-методичних комплексів проекту «Хмара» розроблено з урахуванням навчання дорослих (принципів андрагогіки), психоемоційних особливостей сприйняття навчально-дидактичних матеріалів при керуванні самостійній роботі слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації.

Електронні навчально-методичні комплекси проекту «Хмара» реалізовані з урахуванням суворої модульності і елективних дистанційного етапу підвищення кваліфікації. Кожен комплекс містить 6 навчальних модулів, один з яких є обов'язковим для вивчення (вибір випускаючої кафедри), а два модулі слухачі вибирають самостійно з п'яти, ґрунтуючись на особистих уподобаннях і перспективних завданнях випереджаючого навчання для свого вищого навчального закладу.

Вивчення кожного навчального модуля завершується модульним тестуванням, яке побудоване на основі хмарної технології Google Docs. Результати тестування представляються в інтегрованому вигляді електронних табличних документів куратору-тьютору групи.

Система управління навчальними ресурсами «Хмара», що розробляється на основі служби Google Apps для навчальних закладів, вже на першому етапі впровадження показала ряд істотних переваг в порівнянні з серверною системою управління навчальними ресурсами «Веб клас ХІІІ»:

1. Відсутність необхідності в серверному апаратному забезпеченні в навчальній організації (Університеті).

Ця особливість дозволяє не тільки істотно економити на придбанні дорогого серверного обладнання, а й на його експлуатації (немає необхідності в придбанні зношуваних деталей, відсутні витрати на електроенергію, підтримання широкого виділеного каналу доступу в Інтернет, кондиціонування і можливу оренду приміщення, заробітну плату висококваліфікованого персоналу з навичками системних адміністраторів).

2. Можливість роботи в електронному навчально-методичному комплексі з використанням практично будь-якого веб-браузера, в той час як «Веб клас ХІІІ» підтримує виключно Internet Explorer корпорації Microsoft. Останнє є істотним не тільки щодо зручності і свободи вибору (ми пам'ятаємо про орієнтацію на принципи відкритої освіти), але і знімає фінансові та правові проблеми, пов'язані з необхідністю придбання ліцензійного програмного забезпечення (у цьому випадку Windows) як навчальною організацією, так і кожним слухачем курсів підвищення кваліфікації, які навчаються на дистанційному етапі у віртуальному середовищі відповідного навчально-методичного комплексу.

3. Можливість використання кінцевим користувачем якого завгодно пристрою доступу до мережі Інтернет (смартфон, комп'ютер, планшет, SMART-телевізор і т.д.).

4. Можливість використання всіх широкорозповсюджених операційних систем і платформ, в тому числі безкоштовних і з відкритим кодом (Windows, Chrome, Mac OS (Apple), Android).

5. Доступ до віртуального середовища навчально-методичного комплексу обмежено тільки шириною каналу Інтернет, яким володіє кінцевий користувач, і ніяк не залежить від технічних і фінансових можливостей навчальної організації.

Результати перших опитувань і тестувань викладачів та слухачів курсів підвищення кваліфікації Університету, які працюють у віртуальних середовищах проекту «Хмара», показують в цілому позитивне і зацікавлене сприйняття, засноване на зручності користування і, що важливо, попутному освоєнні однієї з найсучасніших мережевих інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, хмарні технології розподілених обчислень можуть стати основою для розробки вискоєфективної системи управління навчальними ресурсами, яка дозволить створити сучасні електронні навчально-методичні комплекси для забезпечення самостійної роботи слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМООСВІТИ

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: Монографія. – К.: Атіка, 2008. – 684 с.
 2. Биков В.Ю. Електронна педагогіка та сучасні інструменти систем відкритої освіти / В.Ю. Биков, І.В. Мушка // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – Т. 13, № 5. – URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/177#.Um1loxCKJYA> (дата звернення: 26.10.2013).
 3. Ellis R. A. Minimum Indicators to Assure Quality of LMS supported Blended Learning / R. A. Ellis, R. A. Calvo // Educational Technology & Society.- 2007. – Vol. 10, no. 2. – P. 60-70.
 4. Риз Дж. Облачные вычисления (Cloud Application Architectures). — СПб.: БХВ-Петербург, 2011. — 288 с.
 5. Службы Google для учебных заведений [Электронный ресурс] – режим доступа: <http://www.google.com/a/help/intl/ru/edu/index.html>. – Дата доступа: 26.10.2013.
- Татур Ю. Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования. Уч.-метод. пособие. – М.: Лотос. 2006. - __с
1. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Прикладная философия открытого образования: педагогический аспект. – М.: МГОПУ, 2002. – 168 с.
 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
 3. Вітченко А. Модернізація освіти в Україні: стратегія прориву чи його імітація? Університет №1, 2010. – С. 5-13.
 4. Загальна характеристика государства Японії [Електронний ресурс] <http://www.geograf.com.ua/japan/646-japan-economy-general>
 5. К. Колин. Вариативное Будущее начинается сегодня... (Новые приоритеты философии образования на пороге XXI-го века) [Електронний ресурс] <http://ilin.sakhaopenworld.org/2000-2/06.htm>

6. Лук'яненко Д.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації [Електронний ресурс] <http://ecolib.com.ua/article.php?book=20&article=2317>

7. Моисеев В.Б. Технология подготовки учебных материалов для распределенного сетевого обучения. Распределенное сетевое обучение на основе гибридных телекоммуникационных технологий /Сборник трудов четвертой международной научно-теоретической конференции «Образование и наука в третьем тысячелетии» [Електронний ресурс] <http://aeli.altai.ru/nauka/sbornik/2002/moiseev.html>

8. Национальная доктрина образования в Российской Федерации // Поиск. М., № 44 (546), 5 ноября 1999.

9. Педагогика: Большая современная энциклопедия /Сост. Е.С.Рапацевич. – МН.: «Соврем. слово», 2005. – С. 323.

10. Реформа освіти по-американськи: замість вчителя - Інтернет, замість підручника – YouTube //Андрій Гетьман, «ФАКТИ», ICTV [Електронний ресурс] http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1463026?fb_action_ids=445455938835892&fb_action_types=og.likes&fb_source=other_multiline&action_object_map=%7B%22445455938835892%22%3A365555420200657%7D&action_type_map=%7B%22445455938835892%22%3A%22og.likes%22%7D&action_ref_map=%5B%5D

11. Солдаткин В.И. Проблемы модернизации российского образования [Електронний ресурс] <http://www.ict.edu.ru/ft/003844/intro.pdf>

Додаток 1

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»

ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ,
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ В
УНІВЕРСИТЕТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ

Київ – 2014

Схвалено вченою радою
ДВНЗ «УМО» НАПН України,
(Протокол № 1 від 30 січня 2013 р.)

Рецензенти:

О. М. Трофимчук, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту телекомунікаційного простору НАН України;

Г. А. Дмитренко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління персоналом ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України;

О. М. Спирін, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

Положення про підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхоцька [та ін.]; за заг. ред. В. В. Олійника. – К.: УМО, 2014. – 48 с.

Положення визначає нормативні, організаційні та методичні засади підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти.

Для керівників і науково-педагогічних працівників Університету менеджменту освіти, вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти, слухачів та аспірантів.

© В. В. Олійник, В. О. Гравіт,
Л. Л. Ляхоцька, С. Ю. Хасіневич,
С. В. Антощук, А. Л. Кліменко,
Т. І. Сябрук 2014.

© УМО НАПН України, 2014

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Розділ 1. Загальні положення	6
2. Розділ 2. Організація освітнього процесу	12
3. Розділ 3. Планування та організація підвищення кваліфікації	23
4. Розділ 4. Забезпечення підвищення кваліфікації	28
5. Розділ 5. Учасники освітнього процесу	31
6. Розділ 6. Міжнародне освітнє співробітництво	34
7. Розділ 7. Прикінцеві положення	35

ДОДАТКИ

1. Форма навчальної програми підвищення кваліфікації	36
2. Форма навчального плану підвищення кваліфікації	41
3. Форма індивідуального плану підвищення кваліфікації слухача	43
4. Зразок циклограми основних заходів	47

ВСТУП

Одним із напрямів реформування вищої освіти України на основі ідей Болонського процесу є модернізація її нормативно-правового забезпечення.

Післядипломна освіта (далі – ППО) практично не має власного нормативно-правового забезпечення, що негативно впливає на якість підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти (далі – педагогічних працівників) на стан та ефективність функціонування системи.

Одним із пріоритетів стабільного розвитку ППО, як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., є «удосконалення нормативно-правового забезпечення системи ППО, розроблення стандартів ППО, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів».

Вагомим внеском у процес формування сучасної нормативної бази освітньої діяльності в УМО НАПН України є розроблення Положення про підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти. Цей нормативний документ регламентує основні аспекти підвищення кваліфікації педагогічних працівників Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти й Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Положення розроблено під час виконання держбюджетної НДР за темою «Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій» (реєстраційний номер 0112U002346) тимчасовим творчим колективом за науковим керівництвом В. В. Олійника, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України.

Цим Положенням визначаються види, організаційні форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників в Університеті менеджменту освіти,

порядок планування та перебіг навчального процесу з метою забезпечення потреб освітньої галузі у кваліфікованих кадрах із високим рівнем професіоналізму та культури, здатних комплексно, компетентно і відповідально виконувати завдання та посадові функції, упроваджувати новітні сучасні технології, сприяти інноваційним процесам.

Положення про підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти в Університеті менеджменту освіти

Це Положення встановлює основні нормативні й організаційні засади підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти (далі – педагогічних кадрів) в Університеті менеджменту освіти з метою забезпечення потреб суспільства та держави у кваліфікованих фахівцях сучасних формацій.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Основні терміни та їх визначення.

У післядипломній освіті відсутні нормативні визначення основних понять та термінів системи. Тому в цьому розділі їх значення наведено за аналогією з вищою освітою, а також зважаючи на дані педагогічних енциклопедій та довідників.

Вищий навчальний заклад післядипломної педагогічної освіти – установа державної, комунальної або приватної власності, що діє згідно з виданою ліцензією на проведення освітньої діяльності з підвищення кваліфікації, перепідготовки, спеціалізації, стажування педагогічних, науково-педагогічних, керівних та інших кадрів освіти, запроваджує наукову, методичну інноваційну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуттям особами ППО з урахуванням їхнього покликання, інтересів та здібностей.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно виконувати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання.

Електронні освітні ресурси (ЕОР) – навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі, представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і потрібні для ефективної організації навчально-виховного процесу, у частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами. ЕОР – складова частина навчально-виховного процесу, один із основних елементів інформаційно-освітнього середовища (ІОС).

Кредит ЄКТС – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження слухача, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин.

Модуль – задокументована, завершена частина навчальної програми, практики тощо, що реалізується відповідними формами освітнього процесу.

Змістовий модуль – логічно завершена частина навчального матеріалу (розділ навчальної програми), окремого модуля, що передбачає опанування певних знань та вмінь.

Модульний контроль – вид педагогічного контролю, призначеного для оцінювання навчальних досягнень слухача з конкретного модуля або блоку модулів.

Результати навчання – опис того, що слухач має знати, розуміти й вміти після успішного закінчення процесу навчання.

Освітня діяльність – діяльність вищих навчальних закладів ППО, що проводиться з метою підвищення кваліфікації, спеціалізації, перепідготовки та стажування педагогічних працівників освіти.

Освітня (освітньо-професійна чи професійна) програма – система освітніх компонентів, що визначає вимоги до рівня освіти слухачів, перелік навчальних модулів і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності) вміння та навички, якими повинен оволодіти слухач.

Якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у ВНЗ ППО, що відповідає державним стандартам освіти, забезпечує якісне підвищення кваліфікації, спеціалізації, перепідготовки та стажування педагогічних працівників освіти.

Якість післядипломної педагогічної освіти – рівень здобутих слухачем знань, умінь, навичок, що відображає його компетентність відповідно до державних стандартів вищої освіти.

1.2. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників освіти – це спеціалізоване вдосконалення їхньої освіти та професійної підготовки завдяки поглибленню, розширенню й оновленню професійних знань, умінь, навичок і компетенції на основі раніше здобутої вищої освіти, наукової діяльності та практичного досвіду.

1.3. Метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників є вдосконалення професійної підготовки через поглиблення і розширення професійних знань, умінь і навичок, набуття досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності.

1.4. Основними завданнями підвищення кваліфікації педагогічних працівників є:

- оновлення та розширення знань, формування нових професійних компетентностей у психолого-педагогічній, науково-дослідній, організаційно-управлінській діяльності;
- засвоєння інноваційних технологій, форм, методів та засобів навчання;
- набуття досвіду формування змісту навчання з урахуванням його цільового спрямування, посадових обов'язків працівників, здобутої освіти, досвіду практичної роботи та професійної діяльності, їхніх інтересів і потреб;
- вивчення педагогічного досвіду, сучасного виробництва, методів управління, ознайомлення з досягненнями науки, техніки і виробництва та перспективами їх розвитку;

- розроблення пропозицій щодо удосконалення освітнього процесу, упровадження у практику навчання найкращих досягнень науки, техніки, інформаційних і освітніх технологій тощо;
- застосування інноваційних технологій реалізації змісту навчання, що передбачає його диференціацію, індивідуалізацію, запровадження дистанційних і інформаційно-комунікативних технологій навчання.

1.5. Принципами підвищення кваліфікації педагогічних працівників є:

- науковість, гуманність, демократичність, єдність, комплексність, добровільність;
- диференціація, інтеграція, безперервність та наскрізність освіти;
- забезпечення доступності й якості освіти;
- відповідність державним вимогам і міжнародним підходам до підвищення кваліфікації педагогічних працівників освіти;
- створення умов для постійного самовдосконалення й адаптації до соціально-економічних змін;
- врахування особливостей навчання дорослих і принципів андрагогіки, специфіки освітніх потреб різних категорій педагогічних і науково-педагогічних кадрів;
- упровадження новітніх технологій навчання з урахуванням індивідуального підходу до кожного слухача та потреб роботодавців-замовників;
- зв'язок науки, освіти і практики (виробництва);
- вільний вибір педагогічними працівниками форм навчання, навчальних програм та освітніх технологій.

1.6. Зміст підвищення кваліфікації – це науково обґрунтована система дидактичного та методичного оформлення навчального матеріалу для різних категорій педагогічних працівників.

Зміст визначається освітніми (професійними) програмами підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників, освітніми програмами модулів, нормативними актами МОН України, НАПН України, Університету і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних

матеріалах, засобах, а також під час проведення навчальних занять та інших видів освітньої діяльності.

Зміст підвищення кваліфікації містить нормативну та вибіркову складові. Нормативна складова змісту визначається відповідними стандартами ППО, вибіркова – Університетом.

Усі види освітніх програм складаються на основі компетентнісного підходу для кожної категорії педагогічних працівників відповідно до спеціальної методики.

1.7. У післядипломній педагогічній освіті діють два види стандартів: освітньої діяльності та післядипломної педагогічної освіти.

Стандарт освітньої діяльності – це сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу ППО.

Стандарт освітньої діяльності розробляється й затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки з погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Стандарт післядипломної педагогічної освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів ППО в межах кожної категорії педагогічних працівників.

Стандарти ППО визначають вимоги до освітньої програми, обумовлені Законом України «Про вищу освіту» (стаття 10.3).

1.8. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників є безперервним процесом, який здійснюється в Університеті за такими видами навчання:

- програмами довгострокового підвищення кваліфікації;
- програмами короткострокового підвищення кваліфікації;
- індивідуальними графіками (програмами).

У подальшому можлива організація підвищення кваліфікації педагогічних працівників за індивідуальними заявками.

1.9. Програми довгострокового підвищення кваліфікації (бюджет часу – 3 кредити ЄКТС/90 год та більше) розробляє провідна кафедра на кожну

категорію педагогічних працівників, схвалює вчена рада Інституту, а затверджує ректор.

1.10. Програми короткострокового підвищення кваліфікації (семінарів, семінарів-практикумів, семінарів-нарад, семінарів-тренінгів, тренінгів, вебінарів, «круглих столів» тощо) мають бюджет часу менше ніж 3 кредити ЄКТС/90 годин. Розробляються кафедрами, схвалюються вченими радами інститутів, затверджується відповідним проректором.

1.11. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників за індивідуальними графіками організовується дирекціями інститутів Університету відповідно до поданих заявок і передбачає вибіркове відвідування занять та самостійне опрацювання педагогічними працівниками до 50% загального обсягу відповідної навчальної програми.

Підвищення кваліфікації за індивідуальним графіком відбувається у разі, якщо:

- неможливо організувати навчання у термін, запланований у плані-графіку (обов'язкова присутність у навчальному закладі (екзамени, робота в комісіях, акредитація, хвороба тощо);
- неможливо відкрити навчальну групу (кількість замовлень на відповідну категорію слухачів у групі: 7 осіб – є меншою за норматив).

Підвищення кваліфікації за індивідуальним графіком проводиться відповідно до навчального плану, розробленого і затвердженого в установленому порядку.

1.12. Усі види підвищення кваліфікації педагогічних працівників фіксуються в плані-графіку підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти на поточний рік. Організація виконання плану-графіку покладається на директорів інститутів, контроль – на відповідних проректорів.

1.13. Підвищення кваліфікації в Державному вищому навчальному закладі «Університет менеджменту освіти» (Університет) здійснюється в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти, Інституті

післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників відповідно до ліцензій.

1.14. Головний напрям навчальної роботи викладача – формування у педагогічних працівників професійних творчих умінь та відповідних компетенцій. Він реалізується в навчанні нестандартним підходом викладача до структури, змісту та організації кожного заняття, дидактично виправданим застосуванням сучасних освітніх технологій (інформаційних, комунікаційних, дистанційних тощо).

1.15. Безпосереднє керування підвищенням кваліфікації педагогічних працівників в Університеті здійснюють директори інститутів і завідувачі кафедр. Їхні повноваження, права та обов'язки визначаються окремими положеннями (інструкціями).

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

2.1. **Освітній процес** – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері післядипломної педагогічної освіти, що проводиться у ВНЗ ППО за допомогою системи науково-методичних і педагогічних заходів, спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та компетентності у слухачів.

2.2. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» представлені такі форми навчання:

- 1) очна (денна, вечірня);
- 2) заочна (дистанційна).

Форми навчання можуть поєднуватися.

Основною формою підвищення кваліфікації педагогічних працівників у ЦППО є очно-дистанційна та дистанційна.

Допускається обґрунтоване застосування інших форм навчання.

2.3. Типова структура підвищення кваліфікації педагогічних працівників за очно-дистанційною формою навчання містить три послідовні етапи: I етап – очний; II етап – дистанційний; III етап – очний. Можливі інші обґрунтовані варіанти. Основні параметри етапів (тривалість, бюджет часу) буде розглянуто в розділі 3.

2.4. Основними формами організації освітнього процесу в Університеті є:

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- практична підготовка;
- контрольні заходи.

2.4.1. До основних видів навчальних занять в Університеті належать:

лекція – вид навчального заняття, призначеного для ознайомлення педагогічних працівників з основним змістом відповідних модулів. Вона може бути настановною, тематичною, оглядовою тощо;

практичне заняття – вид навчального заняття, під час якого викладач організовує обговорення базових теоретичних положень навчальних модулів, формує вміння і навички їх практичного застосування слухачами;

тематична дискусія – інтерактивний вид практичного заняття, який має дискусійний характер навколо конкретної проблемної теми, передбачає формування і вдосконалення умінь у процесі використання попередньо сформованих знань;

семінарське заняття – вид навчального заняття, під час якого викладач організовує активне обговорення проблеми за попередньо визначеними питаннями;

лабораторні заняття – вид навчального заняття, під час якого педагогічні працівники під керівництвом викладача проводять натурні або імітаційні експерименти чи дослідження з метою фактичного підтвердження окремих теоретичних положень певного навчального модуля, набувають практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням (обладнанням, обчислювальною

технікою, вимірювальною апаратурою), опановують методику експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі;

інструктивно-методичне заняття – вид практичного заняття, на якому слухачів ознайомлюють з організацією курсу з підвищення кваліфікації, змістом навчання, порядком проведення поточного контролю та підсумкової атестації, вимогами до змісту, якості й оформлення випускних робіт. Під час цього заняття педагогічні працівники обирають теми випускних робіт і за допомогою куратора-тьютора складають індивідуальні плани підвищення кваліфікації;

тренінг – групове інтерактивне навчальне заняття, яке ґрунтується на принципах зворотного зв'язку й активної взаємодії всіх учасників, спрямоване на закріплення знань, напрацювання вмінь і навичок відповідно до мети навчання;

«круглий стіл» – інтерактивний вид навчального заняття, основним змістом якого є обговорення актуальних і важливих інноваційних аспектів професійної діяльності педагогічних працівників. У проведенні «круглих столів» беруть участь професори, доценти кафедр, а також запрошені провідні вчені та спеціалісти в галузі проблем, які обговорюються;

виїзне заняття – вид навчального заняття, основним змістом якого є ознайомлення слухачів з передовим досвідом різних аспектів їхньої професійної діяльності. Об'єкт виїзного заняття визначає деканат (навчальний відділ) з урахуванням пропозицій кафедри, він же погоджує з керівництвом відповідного закладу (організації, установи) порядок проведення заняття. Керує виїзним заняттям куратор-тьютор навчальної групи. До цього можуть залучатися (на умовах погодинної оплати) працівники відповідного закладу (організації, установи). Для окремих категорій педагогічних працівників виїзні заняття можуть проводитися у вигляді тривалого виробничого стажування на підприємствах, в установах або в спеціально визначених навчально-виробничих центрах. Організація такого стажування регламентується окремим положенням, яке затверджується в установленому порядку;

конференція з обміну досвідом – інтерактивний вид заняття, яке проводиться на заключному етапі навчання, основним змістом якого є

обговорення попередньо підготовлених доповідей педагогічних працівників з актуальних проблем їхньої професійної діяльності, власного передового досвіду;

консультація – вид навчального заняття, під час якого слухач одержує від викладача відповіді на конкретні запитання або пояснення конкретних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

На дистанційному етапі підвищення кваліфікації основними видами навчальних занять є:

дистанційна лекція – вид навчального заняття, на якому педагогічні працівники одержують електронні лекційні матеріали, аудіовізуальну інформацію лекційного матеріалу через засоби телекомунікаційного зв'язку як у синхронному **(on-line)** режимі, коли слухачі можуть одержувати інформацію від лектора й ставити йому запитання у реальному вимірі часу, так і в асинхронному **(off-line)** режимі, коли слухачі отримують аудіовізуальний запис лекційного матеріалу.

До основних видів дистанційної лекції належать:

відеолекція – лекція викладача, записана на відеоплівку або засоби впровадження на електронний носій, доповнена мультимедіадодатками, що ілюструють виклад лекції та її переведення в комп'ютерний відеоформат;

мультимедіалекція – лекційний матеріал, який викладається з використанням спеціально розроблених інтерактивних комп'ютерних навчальних програм. При цьому завдяки використанню мультимедіазасобів навчальний матеріал структурований так, що кожний слухач обирає для себе оптимальну траєкторію й зручний темп опрацювання матеріалу в такий спосіб вивчення, який максимально відповідає психофізіологічним особливостям його сприйняття;

вебінар – інтерактивний семінар, організований за допомогою інтернет-технологій. Вебінар зазвичай проходить у формі віртуального спілкування між викладачем – ведучим (спікером), який робить доповідь, наочно підкріплену презентацією, та слухачами-учасниками цього on-line заходу, які мають можливість активно взаємодіяти з ведучим і між собою, а саме: прослухавши доповідь, обговорювати викладений матеріал та коло проблемних питань,

означених у ній, виконувати завдання й відповідати на запитання ведучого, висловлювати думки, ставити свої запитання й отримувати на них відповіді тощо;

дистанційне консультування слухачів здійснюється за очно-дистанційною формою навчання як у режимі реального часу (синхронно), так і із затримкою відповідей у часі (асинхронно) з використанням усіх засобів зв'язку (Інтернету, електронної і звичайної пошти, телефону, факсу тощо);

відеоконференція – інтерактивна тематична дискусія, що проводиться в режимі **on-line** за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій (зокрема електронної пошти, обміну файлами). Відеоконференція використовується для відкритого обговорення поставлених навчальних проблем за попередньо розробленою структурою і регламентом обговорення заданої тематики в межах дистанційного листування. При цьому всі повідомлення, які відправляються в групу, з часом стають відомими всім учасникам конференції. Це заняття (як і будь-які інші) має бути заздалегіть змодельованим, тобто викладач (автор) має продумати перебіг заняття й уявити можливі реакції педагогічних працівників;

чат-заняття – інтернет-заняття з використанням синхронних засобів спілкування (чат-технологій), де користувачі (викладач-консультант і слухачі) обмінюються повідомленнями в реальному часі (мають одночасний доступ до чату). Усі повідомлення кожного учасника безперервним потоком проходять перед очима користувача, з цього потоку він виокремлює ті, що адресовані особисто йому або всім учасникам **on-line** чату;

форум – інтернет-заняття, що проводиться в асинхронному режимі взаємодії викладачів і педагогічних працівників (у розподіленому часі) з використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій. Обговорення навчальної проблеми педагогічними працівниками з викладачем та між собою відбувається шляхом ознайомлення з текстовими повідомленнями, які може залишити на визначеному сайті кожен учасник форуму і які є доступними для інших. Від чат-занять форуми відрізняються можливістю проведення тривалішої (багатоденної) роботи.

Інші види навчальних занять, які можуть проводитися (у синхронному або асинхронному режимах), це – ділові ігри, виконання проектів у групах, виконання контрольних-тестових завдань тощо.

Види занять встановлюють провідні кафедри, вони зазначаються у навчальних, навчально-тематичних планах та інших документах.

2.4.2. Самостійна робота.

Самостійна робота – важлива й обов’язкова форма організації навчального процесу. Організовується, забезпечується й контролюється впродовж усього процесу підвищення кваліфікації педагогічними працівниками.

За очною формою навчання самостійній роботі приділяється від одної третини до двох третин загального обсягу академічних годин.

На дистанційному етапі за очно-дистанційною формою навчання на самостійну роботу педагогічних працівників приділяється шість-вісім академічних годин на тиждень.

На самостійну роботу слухачеві відводиться не менше за 50% загального бюджету часу.

До основних видів самостійної роботи належать:

- ознайомлення з навчальними програмами, навчальними, навчально-тематичними планами й іншими документами навчального процесу;
- розроблення за допомогою куратора-тьютора індивідуальних планів підвищення кваліфікації слухача;
- вивчення рекомендованої (основної і додаткової) літератури, першоджерел;
- виконання розрахункових, розрахунково-графічних робіт відповідно до навчальних планів (необов’язковий вид самостійної роботи слухачів);
- виконання випускної роботи;
- проходження індивідуальної навчальної практики;
- підготовка до занять і всіх видів контролю тощо.

Ознайомлення педагогічних працівників з організацією та забезпеченням навчального процесу, умовами проживання здійснює куратор-тьютор на

інструктивно-методичному занятті. План проведення та забезпечення інструктивно-методичних занять затверджує завідувач провідної кафедри.

Розрахункова, розрахунково-графічна робота – вид самостійної роботи педагогічних працівників. Її мета – формування вмінь і навичок для проведення розрахунків з організації й забезпечення навчального процесу. Здійснюється за рішенням провідної кафедри, фіксується в навчальному та навчально-тематичному планах, виконується педагогічними працівниками під час планових самостійних занять на очних етапах підвищення кваліфікації.

Завдання і методичні вказівки на розрахункову, розрахунково-графічну роботу розробляє провідна кафедра, затвердження відбувається в установленому порядку.

Перевірку й оцінювання розрахункових, розрахунково-графічних робіт здійснює, як правило, куратор-тьютор навчальної групи.

Навчальне навантаження викладачів за перевірку розрахункових, розрахунково-графічних робіт нараховується за роботи, передбачені навчальним планом.

Розрахункові, розрахунково-графічні роботи педагогічних працівників зберігаються на кафедрах упродовж одного року, можуть видаватися слухачам на їхнє прохання й анулюються в установленому порядку.

Випускна робота – основний звітний документ педагогічних працівників. Її рівень та якість – головні показники успішності підвищення кваліфікації.

Виконується педагогічними працівниками самостійно на дистанційному етапі підвищення кваліфікації.

Вимоги до структури, змісту, рівня, порядку виконання та оформлення випускної роботи визначаються окремим положенням, затвердженим в установленому порядку.

Провідні кафедри розробляють і щорічно коригують переліки рекомендованих тем випускних робіт для кожної категорії слухачів.

Керівництво написання слухачем випускної роботи здійснює науковий керівник, який призначається розпорядженням директора інституту за поданням завідувача провідної кафедри.

За одним науковим керівником закріплюється не більше як 8-м слухачів окремої навчальної групи.

Випускна робота слухача рецензується та саме ним публічно захищається.

Рішеннями ректорату, дирекції, вчених рад Університету та інститутів можуть проводитися конкурси випускних робіт слухачів. Організація, періодичність тощо проведення конкурсів визначаються спеціальною інструкцією (положенням).

Автори найкращих випускних робіт нагороджуються дипломами, а роботи розміщуються на веб-сайтах інститутів, друкуються у фахових виданнях УМО.

Порядок обліку, зберігання й знищення випускних робіт слухачів визначаються спеціальною інструкцією.

Індивідуальна навчальна практика – обов'язковий компонент самостійної роботи слухача на дистанційному етапі підвищення кваліфікації. Мета – отримання слухачами професійних і дослідницьких умінь і навичок.

Індивідуальна навчальна практика може бути методичною, управлінською, науково-дослідницькою тощо. Може проводитися для апробації слухачем положень (розробок) своєї випускної роботи.

Завдання для індивідуальної навчальної практики, організаційно-методичні рекомендації з її проведення розробляє випускна кафедра. Вона ж встановлює бюджет часу і форму звітності.

Тему, вид та обсяг індивідуальної навчальної практики за узгодженням із куратором-тьютором (науковим керівником) визначає педагогічний працівник, який фіксує їх у індивідуальному плані підвищення кваліфікації.

Орієнтовні норми часу за видами самостійної роботи наведено в табл. 1.

Норми часу за видами самостійної роботи

Види навчальної роботи	Найменування самостійної роботи та підготовка до одного аудиторного академічного часу, год					Підготовка до виконання, год				Найменування самостійної роботи та її виконання, год			
	лекції	Практичне заняття	семінар, вебінар, тем./диск.	лабор. робота	конференція з обміну досвідом	модульного контролю	диференційованого заліку	захисту випускної роботи	екзамену	реферат	розрахункова робота	випускна робота	індивідуальна навчальна практика
	0,3–0,5	0,5–0,75	1,5–2	1–1,5	2	2	6	6	30	8	6	30	15

Самостійна робота організовується й контролюється завідувачами кафедр і директорами інститутів. Безпосереднє керування самостійною роботою педагогічних працівників здійснює куратор-тьютор навчальної групи.

Рівень та якість організації самостійної роботи педагогічних працівників – найважливіші показники якості роботи провідної кафедри та дирекції інститутів.

2.4.3. Практична підготовка.

Практична підготовка педагогічних працівників у процесі підвищення кваліфікації – обов’язкова форма організації освітнього процесу.

Мета – формування вмінь і навичок професійної діяльності, компетенцій.

Практична спрямованість змісту й організації навчання – найважливіший принцип підвищення кваліфікації. Зміст та організація навчання реалізуються в усіх видах навчальних занять, а також під час індивідуальної навчальної практики.

Формування у педагогічних працівників професійних умінь, навичок, компетентностей у процесі підвищення кваліфікації – завдання провідних кафедр, що реалізується під час розроблення змісту і планів проведення практичних занять, семінарів, тренінгів, конференцій з обміну досвідом тощо.

2.4.4. Контрольні заходи.

Контрольні заходи – найважливіша обов’язкова форма організації навчального процесу. Їх основою є педагогічний контроль (далі – контроль), суть

якого полягає в одержанні інформації щодо результатів навчальної діяльності педагогічних працівників. Розрізняють рівні, види та методи контролю.

Рівні контролю визначаються особою (структурою), яка його проводить. У вищій школі це є самоконтроль, викладач, кафедра, деканат, ректорат, інспекція.

Основні види контролю: вхідний, поточний, модульний, підсумковий.

Вхідний контроль проводиться для визначення стартового рівня знань та вмінь педагогічних працівників з прибуттям на курси підвищення кваліфікації. За результатами вхідного контролю вживаються заходи щодо надання індивідуальної допомоги педагогічним працівникам та коригування навчального процесу.

Поточний контроль здійснюється наприкінці кожного заняття з метою визначення рівня засвоєння слухачами матеріалу заняття та спонукання їх до активної пізнавальної діяльності.

Модульний контроль – обов’язковий вид контролю, який проводиться після вивчення відповідного модуля. У типовому варіанті за очно-дистанційною формою навчання доцільно проводити два модульні контролю (за змістом вибіркового навчальних модулів).

Підсумковий контроль є завершальним. Проводиться з метою визначення успішності підвищення кваліфікації педагогічними працівниками. Містить три види контролю (вихідний, диференційований залік, захист випускної роботи), що значно підвищує об’єктивність оцінювання.

Система педагогічного контролю містить дві дещо самостійні підсистеми: *зовнішню та внутрішню*.

Зовнішня підсистема – незалежне комп’ютерне тестування (вхідне, модульне, вихідне), яке організовують і проводять співробітники відділу змісту і якості підвищення кваліфікації.

Внутрішня підсистема – усне/письмове опитування педагогічних працівників викладачами, кураторами-тьюторами тощо. Містить диференційований залік, захист випускної роботи/екзамену. Організовується, забезпечується й проводиться кафедрами.

Зміст педагогічного контролю визначають кафедри. Вони розробляють, обговорюють, організовують експертизи й затверджують у встановленому порядку завдання до тестів, з яких формується банк даних.

Контрольні тести для різних категорій педагогічних працівників формуються із завдань банку даних, як правило, за допомогою спеціальної програми.

2.5. Результати педагогічного контролю (навчальні досягнення слухача) оцінюються в балах за комп'ютерним тестуванням (шкала – 100 балів) та за національними оцінками (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) за усним/письмовим опитуванням. Механізм переведення оцінок за національною шкалою до оцінок у балах наведено в табл. 2.

Підсумкова оцінка розраховується за спеціальною методикою.

Таблиця 2

**Механізм приведення оцінок у національній шкалі
до оцінок у балах (шкала – 100 балів)**

Сума балів	Оцінка за ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
		Захист випускної роботи, диференційований залік, екзамен
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
74–81	C	
64–73	D	Задовільно
60–63	E	
35–59	FX	Незадовільно

Педагогічним працівникам за умови успішного завершення підвищення кваліфікації видаються документи:

- посвідчення встановленого зразка;
- сертифікат або довідка Університету за встановленою формою.

Підставою для видачі документів є виконання слухачами навчального плану (індивідуального навчального плану підвищення кваліфікації слухача) та оцінювання його досягнень за даними підсумкового контролю.

За організацію і стан педагогічного контролю в Університеті відповідають

директори інститутів і начальник навчального відділу.

За зміст педагогічного контролю, проведення й облік результатів відповідають кафедри (куратори-тьютори).

Стан і результати педагогічного контролю розглядаються на засіданнях кафедр не менше як один раз на півроку, на засіданнях вчених рад інститутів – не менше як один раз на рік, на засіданнях вченої ради УМО – один раз на два роки.

РОЗДІЛ 3

ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

3.1. Основу планування та організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників в інститутах Університету менеджменту освіти НАПН України становлять:

- план-графік підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти (далі – план-графік);
- освітні програми;
- навчальні, навчально-тематичні плани підвищення кваліфікації;
- індивідуальні плани підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- розклад занять;
- навчальна документація (відомості, протоколи тощо).

3.2. План-графік – нормативний документ Університету, який визначає кількісний та якісний склад педагогічних працівників, порядок та строки проходження ними підвищення кваліфікації в поточному році.

Розробляється дирекціями інститутів УМО на основі офіційних заявок і договорів, узгоджується з ректором та подається до Президії НАПН України за два місяці до початку нового навчального року.

3.3. Освітні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників (далі – програми) визначають науково обґрунтований зміст і структуру навчання

педагогічних працівників, основні вимоги до рівня їхніх знань і вмінь. Вони бувають: довгострокового підвищення кваліфікації (професійні), короткострокового підвищення кваліфікації (семінари, тренінги тощо), навчальних модулів та ін.

У цілому освітня (професійна) програма має містити такі дані:

- бюджет часу (кредит ЄКТС), необхідний для підвищення кваліфікації цієї категорії педагогічних працівників;
- перелік компетентностей слухача;
- нормативний та вибіркового змісту підвищення кваліфікації;
- види педагогічного контролю та форми атестації;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості підвищення кваліфікації тощо.

Освітні програми розробляються провідними кафедрами для кожної або споріднених категорій педагогічних працівників на основі компетентнісного підходу, сучасних модульних технологій, принципів та вимог ЄКТС. Схвалюються вченою радою Університету (професійні), вченими радами інститутів (інші), затверджуються ректором, проректорами та директорами інститутів відповідно.

Зміст освітніх програм підвищення кваліфікації нового покоління має бути орієнтований на реалізацію принципів і моделей відкритої освіти, відповідати європейським і світовим стандартам якості освіти.

3.4. Професійні програми підвищення кваліфікації державних службовців розробляються провідними кафедрами відповідно до вимог «Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 липня 2010 р. № 564.

3.5. Програми навчальних модулів визначають структуру, зміст, форми та методи навчальної роботи, види занять та розподіл годин між ними. Можуть бути типовими та робочими. Визначають зміст навчальної роботи кафедри.

Розробляються кафедрами, схвалюються вченими радами інститутів, затверджуються директорами.

3.6. Навчальний план – нормативний документ, який складається на основі стандартів підвищення кваліфікації, кваліфікаційної характеристики та професійної програми.

Розробляється провідними кафедрами для кожної категорії педагогічних працівників за встановленою формою, містить графік навчального процесу, бюджет часу, форми педагогічного контролю та їх розподіл за етапами очно-дистанційної форми навчання, перелік нормативних та вибірових навчальних модулів тощо.

Підписується завідувачем кафедри та затверджується директором інституту або відповідним проректором. Цей документ діє впродовж 3–5 років.

Для конкретизації планування освітнього процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується директором інституту.

За очно-дистанційною формою навчання роль робочого навчального плану виконують навчально-тематичні плани, що складаються на кожний етап підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Розробляються провідними кафедрами, затверджуються директором Інституту. За місяць до початку кожного етапу передається до навчального відділу для складання розкладу занять.

3.7. Навчальний, робочий навчальний, навчально-тематичний плани мають модульну конструкцію. Кожний навчальний модуль містить цілісний завершений обсяг навчальної інформації, розрив якого за етапами очно-дистанційної форми навчання не допускається.

Навчальні модулі розподіляються на нормативні та вибірові. Перші вивчаються на очних етапах очно-дистанційної форми навчання, другі – на дистанційному етапі.

Рекомендовану форму навчального плану подано в додатку 2.

3.8. Зміст навчальних планів та програм формується з урахуванням галузевої специфіки та професійного спрямування педагогічних працівників і визначається:

- вимогами суспільства щодо забезпечення навчальних закладів висококваліфікованими фахівцями;
- сучасними вимогами щодо форм, методів і засобів професійної діяльності працівників;
- стандартами вищої освіти;
- досягненнями у напрямках соціальної, психологічної, управлінської, економічної, правової, технологічної підготовки тощо.

Навчання забезпечує поєднання теоретичного матеріалу з практичною спрямованістю у розв'язанні конкретних завдань і проблем розвитку ППО.

3.9. Під час розроблення освітніх (професійних) програм, навчальних, навчально-тематичних планів слід керуватися такими нормами (типовий варіант):

- тижневий (шість днів) бюджет часу ~ 1,3 кред. ЄКТС/40 год, зокрема 1 кред. ЄКТС/30 год – аудиторні заняття та 0,3 кред. ЄКТС – самостійна робота слухачів (організована);
- тривалість дистанційного етапу підвищення кваліфікації педагогічних працівників за очно-дистанційною формою навчання – із розрахунку 6–8 год/тиждень.

Можливі інші науково обґрунтовані норми, погоджені в установленому порядку й документально оформлені.

3.10. Індивідуальний план кваліфікації педагогічного працівника – його робочий документ. Оформлюється на спеціальних бланках та містить: настановні дані, зміст вибіркової частини навчального плану, план-графік навчального процесу, таблицю успішності підвищення кваліфікації тощо.

Заповнюється педагогічними працівниками за допомогою куратора-тьютора на основі робочого навчального та навчально-тематичних планів підвищення кваліфікації, розкладу занять і результатів педагогічного контролю.

Підписується педагогічним працівником та куратором-тьютором, затверджується завідувачем провідної кафедри.

Форму індивідуального плану підвищення кваліфікації подано в додатку 3.

3.11. Розклад занять водночас і з професійними програмами, навчальними та навчально-тематичними планами є основним документом, що регулює навчальну роботу в інститутах Університету.

Розробляється за встановленою формою на основі навчально-тематичних планів навчальним відділом, погоджується із завідувачами кафедр і затверджується проректором з навчально-виховної роботи.

Затверджений розклад занять подається на кафедри не пізніше ніж за три дні до початку занять.

3.12. Відвідування занять слухачами є обов'язковим. Відсутність слухача на занятті без поважної причини є – неприпустимою.

Контроль за відвідуванням занять слухачів здійснює куратор-тьютор, начальник навчального відділу та завідувач кафедри.

3.13. Перелік основних заходів, послідовність їх проведення, бюджет часу представлено для типового варіанта підвищення кваліфікації педагогічних працівників у циклограмі (додаток 4).

Можливі інші циклограми, науково обґрунтовані, погоджені та затверджені за встановленою формою.

3.14. Форми навчальних документів (журнали, відомості, протоколи тощо) розробляються навчальним відділом та узгоджуються з проректором з навчально-виховної роботи, затверджуються і діють відповідно до наказу ректора.

РОЗДІЛ 4

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

4.1. Основними видами забезпечення освітнього процесу під час підвищення кваліфікації педагогічних працівників є нормативний, науковий, дидактичний, науково-методичний, інформаційний. Важливим є також забезпечення якості освітньої діяльності та якості підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Фінансове, матеріально-технічне, побутове тощо забезпечення в цьому Положенні не розглядаються.

4.2. Нормативне забезпечення:

- закони України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, МОН України, Президії НАПН України;
- документи Університету: накази ректора, положення, навчальні програми та плани, відомості, протоколи про облік результатів підвищення кваліфікації тощо.

4.3. Наукове забезпечення здійснюється в межах робіт, які веде кафедра, держбюджетних, ініціативних науково-дослідних робіт, а також проведення/участі у наукових, науково-практичних конференціях, методологічних семінарах тощо, публікації результатів у спеціалізованих виданнях тощо. Координація НДР, сприяння впровадженню результатів покладається на відділ науково-організаційної роботи Університету.

4.4. Дидактичним та науково-методичним забезпеченням навчального процесу є: підручники, навчальні, навчально-методичні, науково-методичні посібники, методичні рекомендації/вказівки, тексти лекцій, інформаційно-освітні ресурси Інтернету, монографії та наукові статті з певних проблем, навчально-методичні комплекси, а також інформаційні пакети матеріалів до занять тощо.

В освітньому процесі використовуються підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації, рекомендовані МОН України або науково-методичною радою Університету, вченою радою інститутів та Університету.

Методичне забезпечення освітнього процесу кафедри, як правило, містить:

- методики, методичні рекомендації та інше загального характеру;
- методичні матеріали по кожному навчальному модулю та кожному виду занять;
- перелік: рекомендованих тем випускних робіт, навчальних модулів вільного вибору з короткими анотаціями та прізвище, ім'я по батькові викладача-консультанта, об'єктів і тем індивідуальної практики, питань для підготовки до диференційованого заліку.

Усі матеріали методичного забезпечення освітньої діяльності кафедри мають регулярно переглядатися (один раз на 2–3 роки).

За стан методичного забезпечення відповідають: завідувач кафедри та викладачі в межах модулів, що читаються.

Стан методичного забезпечення – один із найважливіших показників якості освітнього процесу кафедри.

Конкретну методичну роботу кожного викладача відображено в його індивідуальному плані. Контроль за виконанням здійснює завідувач кафедри.

4.5. Інформаційне забезпечення підвищення кваліфікації передбачає комп'ютеризацію, інтернетизацію, формування інформаційно-освітнього середовища (ІОС) Університету, інститутів та інформаційно-освітні ресурси кафедр, наукової бібліотеки тощо.

Формування ІОС Університету передбачає, передусім, наявність системи веб-сайтів Університету, інститутів, кафедр тощо, структуровану систему інформаційно-освітніх ресурсів та чітких правил їх використання.

Застосування інформаційних засобів та ІКТ (графопроєктори, мультимедійні проектори, інтерактивні дошки тощо), по-перше, їх достатню кількість, а по-друге, їх грамотне педагогічне застосування в процесі навчання. Жодне заняття не має проходити без відповідного інформаційного забезпечення.

4.6. Для інформаційного забезпечення навчального процесу застосовуються:

- відеотехнології – подання інформації за допомогою кодоскопів, проекторів, мультимедійних проекторів, кіноапаратури;

- контрольні технології (комп'ютерне тестування), програми виявлення плагіату тощо;

- пошукові системи;

- технології дистанційного навчання тощо.

4.7. Інформатизація керованої самостійної роботи слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації здійснюється шляхом формування персональних (групових) веб-середовищ, їх наповнення структурованою навчальною інформацією й контролем за результатами її вивчення.

За стан інформаційного забезпечення самостійної роботи слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації в цілому відповідає завідувач кафедри, а за своєчасне наповнення персональних веб-середовищ якісною структурованою навчальною інформацією – викладачі за конкретними навчальними модулями та курсами, куратори-тьютори.

4.8. До засобів комунікації належать: комп'ютерна мережа, електронна пошта, телефонний зв'язок, телефакс, телетайп, супутниковий зв'язок, факс-модем тощо. Правила й організація користування засобами комунікації в навчальних цілях визначаються спеціальною інструкцією.

4.9. Наукова бібліотека Університету, яка є складовою мережі освітянських бібліотек, здійснює якісне оперативне бібліотечно-бібліографічне обслуговування учасників освітнього процесу. Функціонує відповідно до положення про наукову бібліотеку Університету.

4.10. Стан інформаційного забезпечення освітнього процесу розглядається не менше як один раз на рік на засіданнях структурних підрозділів (кафедр, центрів, лабораторій) та на вчених радах Університету/інститутів.

4.11. Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості освітнього процесу містить:

- визначення принципів і процедур забезпечення якості післядипломної педагогічної освіти;

- здійснення моніторингу та періодичний перегляд освітніх програм;

- щорічне оцінювання слухачів, педагогічних та науково-педагогічних працівників і допоміжного персоналу ЦППО, регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на сайті ЦППО, на інформаційних стендах тощо;
- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників і допоміжних працівників;
- забезпечення необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, зокрема самостійної роботи слухачів;
- забезпечення інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- забезпечення публічної інформації про освітні програми, організацію освітнього процесу, кадровий потенціал тощо;
- забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у роботах працівників ЦППО та слухачів тощо.

Систему розробляє директорат ЦППО, затверджує вчена рада Інституту, уведення в дію здійснюється за наказом ректора.

РОЗДІЛ 5

УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

5.1. В Університеті під час підвищення кваліфікації педагогічних працівників до учасників освітнього процесу належать:

- науково-педагогічні та наукові працівники;
- слухачі;
- допоміжний персонал.

5.2. Науково-педагогічні працівники – особи, які за основним місцем роботи в Університеті проводять навчальну, методичну, наукову та організаційну діяльність. Робочий час науково-педагогічних і наукових працівників становить 36 годин на тиждень, що регламентується відповідно до чинного законодавства.

5.3. Науковий працівник – особа, яка за основним місцем роботи в Університеті та відповідно до трудового договору (контракту) професійно

займається науковою, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю, при цьому має відповідну кваліфікацію.

5.4. Слухач – особа, яка підвищує кваліфікацію в Університеті, отримує додаткові чи окремі освітні послуги, а також особа, що навчається на підготовчих курсах.

Навчальний день слухача – 8 академічних годин, зокрема 6 академічних годин (три пари) – аудиторні заняття, 2 академічні години – керована самостійна робота. Можлива інша структура навчального дня слухача.

Перерва між парами – 10 хвилин, перерва після третьої пари – 40 хвилин.

5.5. Допоміжний персонал – категорійні фахівці, старші лаборанти, завідувачі навчальних лабораторій та відділів, технічний обслуговуючий персонал та ін.

5.6. Права й обов'язки всіх категорій учасників освітнього процесу визначаються Конституцією України, Трудовим законодавством, Законом України «Про вищу освіту», а також розробленими на їх основі посадовими інструкціями.

5.7. Права слухача:

- користуватися бібліотекою, інформаційними фондами кафедр і центрів, послугами структурних підрозділів Університету;
- ознайомлюватися з програмами, навчальними та навчально-тематичними планами підвищення кваліфікації на кафедрах або в бібліотеці;
- визначати вибіркові навчальні дисципліни (модулі) в межах, передбачених програмами, робочими навчальними планами;
- відвідувати за вибором спецкурси, факультативи, тренінги тощо, які проводяться кафедрами поза навчальним часом;
- брати участь у формуванні індивідуального плану підвищення кваліфікації;
- підвищувати кваліфікацію за індивідуальним планом, який відрізняється від типового, за погодженням із профільною кафедрою та за згодою директора Інституту;

- виконувати випускню роботу за темою, яка відрізняється від рекомендованих, за умови її узгодження з профілюючою кафедрою;
- користуватися консультаціями викладачів за встановленим розкладом або усною домовленістю з ними;
- брати участь у науковій, науково-методичній діяльності ЦППО, у конференціях, семінарах тощо;
- отримувати інформацію щодо передового педагогічного досвіду, інноваційної діяльності в системі освіти в центрах педагогічної інформації та інновацій і дистанційного навчання;
- брати участь в обговоренні і вирішенні питань удосконалення всіх аспектів освітнього процесу.

5.8. Обов'язки слухача:

- дотримуватися чинного законодавства, моральних, етичних норм;
- опановувати знання, практичні навички зі спеціальності, підвищувати свій науковий та загальнокультурний рівень;
- відвідувати заняття відповідно до розкладу та індивідуального плану підвищення кваліфікації;
- своєчасно інформувати куратора (тьютора) та деканат у випадку неможливості через поважні причини відвідувати заняття та виконувати інші заходи навчального, навчально-тематичного планів (складати заліки, захищати атестаційну роботу тощо);
- виконувати встановлені правила внутрішнього розпорядку Інституту та поведінки, правила проживання в гуртожитку;
- виконувати розпорядження старости та куратора/тьютора навчальної групи в межах їхніх повноважень.

РОЗДІЛ 6

МІЖНАРОДНЕ ОСВІТНЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

6.1. Університет здійснює міжнародне освітнє співробітництво, укладає договори про співробітництво, встановляє прямі зв'язки з вищими навчальними закладами (ВНЗ), науковими установами та підприємствами іноземних держав, міжнародними організаціями, фондами тощо відповідно до законодавства.

6.2. Основними напрямками міжнародного освітнього співробітництва в Університеті є:

- участь у міжнародних освітніх та наукових програмах;
- спільна видавнича діяльність;
- надання послуг, пов'язаних із здобуттям вищої та післядипломної освіти, іноземним громадянам в Україні;
- залучення педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників зарубіжних ВНЗ для участі у педагогічній, науково-педагогічній та науковій роботі у ВНЗ України;
- направлення осіб, які навчаються у ВНЗ України, на навчання до зарубіжних ВНЗ;
- сприяння академічній мобільності наукових, науково-педагогічних працівників та осіб, які навчаються;
- інші напрями і форми, що не заборонені законом.

6.3. Зовнішньоекономічна діяльність Університету проводиться відповідно до законодавства шляхом укладення договорів з іноземними юридичними та фізичними особами.

Основними напрямками зовнішньоекономічної діяльності Університету є:

- організація підготовки осіб та осіб із числа громадян України до підвищення кваліфікації за кордоном;
- провадження освітньої діяльності, пов'язаної з підвищенням кваліфікації іноземних громадян, а також підготовка наукових кадрів для іноземних держав;
- організація підвищення кваліфікації за кордоном;
- виконання наукових досліджень і науково-технічних розробок, проблем підвищення кваліфікації.

РОЗДІЛ 7

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

7.1. Це Положення набирає чинності з моменту наказу ректора Університету щодо його введення в дію.

Перехідний період – 6 місяців. Навчальні групи слухачів, що підвищують кваліфікацію за раніше розробленими документами, цим Положенням не керуються.

7.2. Коригування Положення здійснюється за результатами його апробації в навчальному процесі впродовж не менше як одного навчального року. Зміни, доповнення тощо вносяться до Положення за рішенням вченої ради Університету за представленням проректорів, директорів інститутів та завідувачів кафедр.

Додаток 1

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

(найменування власника)

ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»

(повна назва вищого навчального закладу)

Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації

кадрів освіти

(керівних, науково-педагогічних, педагогічних)

напряму _____
(шифр і назва напряму)категорія _____
(назва категорії)Розробники програми: _____
(ініціали, прізвище, посада, вчене звання)_____
(ініціали, прізвище, посада, вчене звання)_____
(ініціали, прізвище, посада, вчене звання)Обговорено та рекомендовано до видання науково-методичною радою
Університету менеджменту освіти

«__» _____ 20__ року, протокол № _____

Київ – 20__

ВСТУП

Предметом підвищення кваліфікації є _____

Зв'язки з навчальними дисциплінами: _____

1. Мета та завдання підвищення кваліфікації

1.1. Метою підвищення кваліфікації «_____» є _____
(категорія)

1.2. Основними завданнями підвищення кваліфікації «_____» є _____
(категорія)

1.3. Унаслідок підвищення кваліфікації слухачі повинні:

знати:

вміти:

Бюджет часу: загальний _____ кредитів ЄКТС / _____ годин.

2. Інформаційний обсяг підвищення кваліфікації

2.1. Нормативна складова

Модуль 1. _____
(назва модуля)

Змістовий модуль 1. _____
(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 2. _____
(назва змістового модуля)

Модуль 2. _____
(назва модуля)

Змістовий модуль 3. _____
(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 4. _____
(назва змістового модуля)

2.2. Вибіркова складова

Модуль 3. (вибір ВНЗ) _____
(назва модуля)

Змістовий модуль 5. _____
(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 6. _____
(назва змістового модуля)

Модуль 4. (вибір слухача) _____
(назва модуля)

Змістовий модуль 7. _____
(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 8. _____
(назва змістового модуля)

Модуль 5. (вибір слухача) _____
(назва модуля)

Змістовий модуль 9. _____
(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 10.

(назва змістового модуля)

Модуль 6. (вибір слухача)

(назва модуля)

Змістовий модуль 11.

(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 12.

(назва змістового модуля)

Модуль 7. (вибір слухача)

(назва модуля)

Змістовий модуль 13.

(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 14.

(назва змістового модуля)

Модуль 8. (вибір слухача)

(назва модуля)

Змістовий модуль 15.

(назва змістового модуля)

Змістовий модуль 16.

(назва змістового модуля)

Модуль 10. (індивідуальні завдання) _____
(назва модуля)

Змістовий модуль 17. (написання випускної роботи)

Змістовий модуль 18. (проходження індивідуальної навчальної практики)

3. Рекомендована література

4. Вид підсумкового контролю

5. Засоби діагностики

Додаток 2

Національна академія педагогічних наук України
Державний вищий навчальний заклад "Університет менеджменту освіти"

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор _____ В. В. Олійник
(підпис)

" ____ " _____ 20__ р.
М. П.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

підвищення кваліфікації (керівних, науково-педагогічних, педагогічних кадрів освіти)

Категорія _____
(назва категорії)

Форма навчання _____

Кафедра _____
(назва кафедри)

I. Графік (тривалість) навчального процесу

I етап (очний)	II етап (дистанційний)	III етап (очний)

II. Бюджет часу кред./год.

Загальний _____ /
поетапний: I етап _____ / II етап _____ / III етап _____ /

III. Індивідуальна навчальна практика: _____ етап; _____ / кред./год.

IV. Підсумковий контроль (атестація) – оцінка за даними вихідного контролю,
диференційованого заліку і
захисту випускних робіт

V. План навчального процесу

Етап _ Назва навчальних модулів	Розподіл видів контролю за етапами							Кількість кредитів за ЄКТС	Кількість годин																			
	вхідний модульний 1 модульний 2 модульний 3 вихідний диференційований захист випускних робіт								Аудиторних,										Самостійних,									
									зокрема										зокрема									
									Загальний обсяг	Всього	лекції	практичні та семінарські заняття	"круглі столи", тем. дискусії, тем. зустрічі	рольові, ділові ігри, навчальні тренінги	інстр.-метод. заняття	спецкурс	візні заняття	конференція з обміну досвідом	інтернет-заняття (чати, форуми, конференції)	консультації	Всього	вивчення	написання випускної роботи	індивідуальна навчальна практика				
1. Нормативна складова																												
Етап I, очно																												
Модуль																												
Модуль																												
Етап III, очно																												
Модуль																												
Модуль																												
2. Вибіркова складова																												
Етап II, дистанційно																												
Модуль (вибір ВНЗ)																												
Модуль (вибір слухача)																												
Модуль (вибір слухача)																												
Модуль (вибір слухача)																												
Модуль (вибір слухача)																												
Модуль (вибір слухача)																												
Модуль (індивідуальні завдання)																												
Всього																												

Директор Інституту

(підпис)

ПІБ

Додаток 3

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»

Інститут _____

Кафедра _____

**ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН
підвищення кваліфікації слухача**

Київ – 201__

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«__» _____ 20__ р.

**ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН
підвищення кваліфікації слухача**

Форма навчання _____

Слухач _____

(ініціали, прізвище)

Група _____

(назва категорії)

I. Настановні дані

Місце роботи _____

посада _____

Адреса: робоча (індекс, обл., місто, вул., буд.) _____

тел./факс _____

E-mail _____

Web-сайт _____

Адреса: домашня (індекс, обл., місто, вул., буд., тел./факс) _____

E-mail _____

моб. тел. _____

Логін _____ Пароль _____

II. Вибіркова частина

Випускна робота (тема, бюджет часу) _____

Науковий керівник (П. І. Б., посада, кафедра, E-mail) _____

Індивідуальна навчальна практика (тема, об'єкт, бюджет часу) _____

Керівник навчальної практики (П.І.Б., посада, кафедра, E-mail) _____

Модулі за вибором слухача _____

Викладачі-консультанти _____

III. План-графік підвищення кваліфікації

I етап (очний)	_____ дати	_____ бюджет часу
II етап (дистанційний)	_____ дати	_____ бюджет часу
III етап (очний)	_____ дати	_____ бюджет часу
IV. Контрольні заходи		
1. Вхідний контроль	_____ етап, дата	_____ оцінка
2. Модульний 1	_____ етап, дата	_____ оцінка
3. Модульний 2	_____ етап, дата	_____ оцінка
4. Вихідний контроль	_____ етап, дата	_____ оцінка
5. Диференційований залік	_____ етап, дата	_____ оцінка
6. Захист випускної роботи	_____ етап, дата	_____ оцінка

V. Виконання навчального плану

Назва модулів, змістових модулів	Кількість год.	Відмітка про виконання
I етап (очний)		
Модуль 1		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
Модуль 2		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
Разом		
II етап (дистанційний)		
Модуль 5		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
Модуль 6		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
Модуль 7		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
III етап (очний)		
Модуль 3		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
Модуль 4		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
ЗМ – _____		
Разом		

VI. Успішність підвищення кваліфікації

Підсумкова оцінка визначається за спеціальною методикою, враховуючи результати вихідного контролю, диференційованого заліку та захисту випускної роботи.

Форма контролю	Оцінювання		
	кількість балів	за націон. шкалою	за ЄКТС
Вихідний			
Диференційований залік			
Захист випускної роботи			
Підсумковий			

Слухач _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Куратор-тьютор _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

VII. Довідкова інформація

1. Адреса:

04053, м. Київ, вул. Артема, 52-А, корпус III
тел. (044) 481-38-00
факс (044) 484-35-60

2. E-mail:

Приймальня ректора УМО
rectorumo@ukr.net
rector@umo.edu.ua

Кафедра _____
(044) _____ (____)

Куратор-тьютор _____

E-mail, тел. _____

3. Сайти:

Міністерство освіти і науки України mon.gov.ua

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» umo.edu.ua

Центральний інститут післядипломної педагогічної
освіти УМО cipro.umo.edu.ua

Віртуальне середовище навчальної групи

Модульне тестування _____

Додаток 4

ЦИКЛОГРАМА ОСНОВНИХ ЗАХОДІВ (ТИПОВИЙ ВАРІАНТ)

Етапи ПК	Дні тижня	Заходи									
		Прийом та оформл.	Зустріч з керівн. УМО, НАПН, МОНУ	Інструкт.-метод. заняття	Самост. робота слухача	Консульт.	Оглядові заняття	Візні заняття	Конференц. з обміну досвіду	Захист випуск. роботи	Видача свідоцтва Від'їзд
І етап	Понеділок	9 ⁰⁰ -10 ²⁰	-		-	-	-	-	-	-	-
	Вівторок	-	9 ⁰⁰ -10 ²⁰	10 ³⁰ -11 ⁵⁰	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	14 ⁰⁰ -16 ⁰⁰	-	-	-	-	-
	Середа	-	-	-	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	14 ⁰⁰ -16 ⁰⁰					
	Четвер	-	-	-	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	14 ⁰⁰ -16 ⁰⁰	-	-	-	-	-
	П'ятниця	-	-	-	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	-	-	-	-	-	-
ІІІ етап	Понеділок	-	-	-	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	-	9 ⁰⁰ -10 ²⁰	10 ³⁰ -13 ²⁰	-	-	-
	Вівторок	-	-	-	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	14 ⁰⁰ -16 ⁰⁰	-	-	-	-	-
	Середа	-	-	-	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	14 ⁰⁰ -16 ⁰⁰	-	-	-	-	-
	Четвер	-	-	-	14 ⁰⁰ -15 ²⁰	14 ⁰⁰ -16 ⁰⁰	-	-	9 ⁰⁰ -11 ⁵⁰	-	-
	П'ятниця	-	-	-	-	-	-	-	-	9 ⁰⁰ -11 ⁵⁰	12 ⁰⁰ -14 ⁰⁰

Олійник Віктор Васильович,
Гравіт Володимир Олександрович,
Ляхоцька Лариса Леонідівна,
Хасіневич Світлана Юріївна,
Кліменко Андрій Лукич,
Антощук Світлана Володимирівна,
Сябрук Тетяна Іванівна.

ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
КЕРІВНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ І
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ

Редактор _____

Комп'ютерний набір *Т. І. Сябрук*

Комп'ютерна верстка *Я. Й. Васильченко*

Університет менеджменту освіти НАПН України
04053, м. Київ, вул. Артема, 52-А, корпус 3